

PINAR GÜLER YÜKSEK LİSANS TEZİ GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ABD 2021

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

ANNE BABA DAVRANIŞLARI İLE
ÇOCUKLARDA GÖZLENEN PROBLEM
DAVRANIŞLAR ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

PINAR GÜLER

GAZİANTEP
TEMMUZ 2021

T.C.
GAZIANTEP ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

**ANNE BABA DAVRANIŞLARI İLE ÇOCUKLARDA
GÖZLENEN PROBLEM DAVRANIŞLAR ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

PINAR GÜLER

Tez Danışmanı: Doç. Dr. ALİ ÇEKİÇ

**GAZIANTEP
TEMMUZ 2021**

TEZ ONAY SAYFASI**Öğrencinin Adı ve Soyadı:** Pınar GÜLER**Üniversite:** Gaziantep Üniversitesi**Enstitü:** Eğitim Bilimleri Enstitüsü**Anabilim Dalı ve Program:** Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Tezli Yüksek Lisans**Tezin Başlığı:** Anne Baba Davranışları ile Çocuklarda Gözlenen Problem Davranışlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**Tezin Savunma Tarihi :** 06/07/2021

Bu tezin yüksek lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylıyorum.

Doç. Dr. Mehmet MURAT

Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımda okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Ali ÇEKİÇ

Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

(Unvanı, Adı ve Soyadı)

İmzası

Doç. Dr. Ali ÇEKİÇ

Dr. Öğr. Üyesi İdris KAYA

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KURTOĞLU

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Ahmet İhsan KAYA

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde, bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu kabul ederim. Bu bilgiler doğrultusunda tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edilmesi halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu onayladığımı beyan ederim.

İmza:

Adı ve Soyadı: Pınar GÜLER

Öğrenci Numarası: 182623111010

Tezin Savunma Tarihi: 06/07/2021

ÖNSÖZ

Tez çalışmam süresince anlayışını, sabrını, desteğini, güvenini, rehberliğini ve bilgi birikimini esirgemeyen, çalışmamın her aşamasında değerli görüşleriyle yol gösteren, en yoğun olduğu zamanlarda bile vakit ayıran, çok değerli hocam ve tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Ali ÇEKİÇ'e saygılarımı ve sevgilerimi sunarım.

Tez savunma jürimde yer almayı kabul ettiği ve yaptıkları kıymetli yorumlar için Dr. Öğr. Üyesi İdris KAYA'ya ve Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KURTOĞLU'na teşekkür ederim.

Eğitim hayatım boyunca bana her zaman güvenen, desteğini esirgemeyen saygıdeğer hocalarıma, arkadaşlarıma ve gönüllü katılımlarıyla destek veren değerli okul müdürleri, idarecileri, öğretmenleri, öğrenci ve velilerine,

Araştırma sırasında yardımlarını esirgemeyen Sayın Arş. Gör. İbrahim Halil DEMİR'e,

Yüksek lisans yoğunluğu sırasında hayatımı kolaylaştırarak, bana her zaman destek olan değerli eşim Bahaddin KILIÇ'a

Hayatımın her aşamasında yanımda olan, sonsuz güveniyle beni destekleyen, varlığıma anlam katan anneme, babama, ablalarıma ve bana her konuda rehberlik edip yol gösteren canım abim İbrahim Halil GÜLER ve ailesine en içten sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Pınar GÜLER
Temmuz, 2021

ÖZET

ANNE BABA DAVRANIŞLARI İLE ÇOCUKLARDA GÖZLENEN PROBLEM DAVRANIŞLAR ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

GÜLER, Pınar

Yüksek Lisans Tezi

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ali ÇEKİÇ

Temmuz-2021, 116 sayfa

Araştırmanın amacı ebeveyn davranışları ile çocuklarda görülen problem davranışlar arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırma verileri 2018-2019 eğitim öğretim yılında Şanlıurfa'nın Birecik ilçesinde, ilkokula devam etmekte olan 125 kız ve 125 erkek öğrencinin anne ve babalarından toplanmıştır. Verilerin toplanabilmesi amacıyla; “Kişisel Bilgi Formu”, “Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeği” ve “Conners Anababa Derecelendirme Ölçeği” kullanılmıştır. Verilerin analizinde ilişkisiz örneklem için t-testi, tek faktörlü ANOVA, Mann Whitney U testi ve Pearson Basit Doğrusal Korelasyon analizlerinden yararlanılmıştır. Bulgular çocuklardaki davranış sorunlarının cinsiyete, anne babanın eğitim durumuna ve ebeveynlerinin kendi çocukluklarındaki aile ortamlarına göre değiştiğini göstermektedir. Annelerin çocukla ilgilenme ve olumlu ebeveynlik davranışları ile çocukların davranış sorunları arasında negatif korelasyon; zayıf ebeveyn takibi, tutarsız disiplin ve dayakla cezalandırma davranışı ile çocukların davranış sorunları arasında pozitif korelasyon gözlenmiştir. Babaların çocukla ilgilenme davranışı ile çocukların davranış sorunları arasında negatif korelasyon; zayıf ebeveyn takibi, tutarsız disiplin ve dayakla cezalandırma davranışı ile çocukların davranış sorunları arasında pozitif korelasyon; olumlu ebeveynlik davranışı ile çocukların davranış sorunları arasında ise anlamlı bir ilişkinin olmadığı gözlenmiştir. Ayrıca anne ve babaların ebeveynliğe ilişkin davranışları arasındaki farklılıklar incelendiğinde annelerin ebeveynliğe ilişkin istedik davranışlarda daha yüksek puan ortalamalarına sahip oldukları görülürken, çocuklarının davranış problemlerine yönelik algılamaları açısından ise bir farklılık gözlenmemiştir.

Anahtar kelimeler: Çocuklar, Davranış Problemleri, Ebeveyn Davranışları.

ABSTRACT

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN PARENT BEHAVIORS AND PROBLEM BEHAVIORS OBSERVED IN CHILDREN

GÜLER, Pınar

M.A. Thesis

Department of Educational Sciences
Guidance and Psychological Counseling

Supervisor: Doç. Dr. Ali ÇEKİÇ

July-2021, 116 pages

The aim of the study is to examine the relationship between parental behaviors and problem behaviors in children. Research data were collected from the parents of 125 female and 125 male students attending primary school in the Birecik district of Şanlıurfa in the 2018-2019 academic year. In order to collect data; “Personal Information Form”, “Alabama Parental Behavior Scale” and “Conners Parent Rating Scale” were used. In the analysis of the data, t-test for unrelated samples, one-factor ANOVA, Mann Whitney U test and Pearson Simple Linear Correlation analyzes were used. The findings show that behavioral problems in children vary according to gender, educational status of parents, and the family environment of their parents in their childhood. Negative correlation between mothers' caring and positive parenting behaviors and children's behavioral problems; Positive correlations were observed between poor parental follow-up, inconsistent discipline and beating behavior and children's behavioral problems. Negative correlation between fathers' caring behavior and children's behavioral problems; Positive correlation between poor parental monitoring, inconsistent discipline and beating behavior and children's behavioral problems; It was observed that there was no significant relationship between positive parenting behavior and children's behavioral problems. In addition, when the differences between the parenting behaviors of the mothers and fathers were examined, it was observed that the mothers had higher average scores in the desired parenting behaviors, while no difference was observed in terms of their children's perceptions of behavioral problems.

Keywords: Children, Behavior Problems, Parental Behavior.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	x
EKLER LİSTESİ	xi
KISALTMALAR.....	xii

BÖLÜM I GİRİŞ

1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi.....	5
1.4. Sınırlılıklar.....	8
1.5. Varsayımlar	9
1.6. Tanımlar	10

BÖLÜM II KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Tutum	11
2.2. Tutumun Öğeleri.....	11
2.2.1. Bilişsel Öğe	12
2.2.2. Duygusal Öğe.....	12
2.2.3. Davranışsal Öğe	13
2.3. Tutum ve Davranış İlişkisi	13

2.4. Anne Baba Davranışları ve Önemi	14
2.4.1. Anne-Çocuk İlişkisi.....	16
2.4.2. Baba-Çocuk İlişkisi	17
2.4.3. Anne-Baba-Çocuk İlişkisi.....	18
2.4.4. Anne Baba Tutumlarını Etkileyen Faktörler.....	19
2.4.5. Sağlıklı ve Sağlıksız Anne-Baba Tutumları	20
2.5. Anne-Baba Tutumuna Kurumsal Bakış Açısı	21
2.6. Farklı Anne-Baba Tutumları.....	22
2.6.1. Aşırı Koruyucu-İstekçi Anne Baba Tutumu	22
2.6.2. Güven Verici Demokratik ve Hoşgörülü Anne Baba Tutumu.....	23
2.6.3. İzin Verici-Aşırı Hoşgörülü Anne Baba Tutumu	24
2.6.4. İlgisiz ve Kayıtsız Anne Baba Tutumu.....	26
2.6.5. Mükemmeliyetçi Anne Baba Tutumu	27
2.6.6. Aşırı Baskılı ve Otoriter Anne Baba Tutumu	28
2.6.7. Dengesiz Tutarsız ve Kararsız Anne Baba Tutumu	29
2.7. İlkokul Dönemindeki Çocukların Özellikleri	30
2.8. Çocuklarda Davranış Sorunları.....	31
2.8.1. Psikosomatik	32
2.8.2. Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu	33
2.8.3. Kaygı	36
2.8.4. Öğrenme Sorunları	37
2.8.5. Davranım Sorunları	39
2.9. İlgili Araştırmalar.....	42
2.9.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	42
2.9.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	53

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli	58
3.2. Çalışma Grubu	58
3.3. Verilerin Toplanması.....	60
3.4. Araştırmanın Etiği.....	61
3.5. Veri Toplama Araçları	61
3.5.1. Kişisel Bilgi Formu	61
3.5.2. Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeği	61
3.5.3. Conners Anababa Derecelendirme Ölçeği.....	63

3.6. Verilerin Analizi	64
------------------------------	----

BÖLÜM IV BULGULAR

4.1. Çocuğun Cinsiyetine Göre Elde Edilen Bulgular	66
4.2. Eğitim Düzeyine Göre Elde Edilen Bulgular	69
4.3. Anne-Babaların Kendi Çocukluklarındaki Aile Ortamına Göre Elde Edilen Bulgular	71
4.4. Anne ve Babaların Ebeveynlik Davranışları ile Çocuklarını Değerlendirmelerine İlişkin Elde Edilen Bulgular	74
4.5. Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeği ile Anne Baba Davranışlarının Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular	75
4.6. Conners Anababa Derecelendirme Ölçeği Anne Babaların Çocuklarının Davranış Algılarının Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular.....	76

BÖLÜM V TARTIŞMA VE YORUM

5.1. Çocuğun Cinsiyetine Göre Elde Edilen Bulguların Tartışılması.....	77
5.2. Eğitim Düzeyine Göre Elde Edilen Bulguların Tartışılması	78
5.3. Anne-Babaların Kendi Çocukluklarındaki Aile Ortamına Göre Elde Edilen Bulguların Tartışılması	80
5.4. Anne ve Babaların Ebeveynlik Davranışları ile Çocuklarını Değerlendirmelerine İlişkin Elde Edilen Bulguların Tartışılması.....	81
5.5. Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeği ile Anne Baba Davranışlarının Karşılaştırılmasına Yönelik Bulguların Tartışılması	86
5.6. Conners Anababa Derecelendirme Ölçeği Anne Babaların Çocuklarının Davranış Algılarının Karşılaştırılmasına Yönelik Bulguların Tartışılması	87

BÖLÜM VI SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar	88
6.2. Öneriler	90
6.2.1. Anne-Babalara Öneriler	90
6.2.2. Araştırmacılara Öneriler	91
6.2.3. Alan Uzmanlarına Öneriler	93
KAYNAKÇA.....	95

EKLER	109
Ek-1. Kişisel Bilgi Formu.....	109
Ek-2. Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeği.....	110
Ek-3. Connors Anababa Derecelendirme Ölçeği.....	112
Ek-4. Araştırma İzni.....	115
ÖZGEÇMİŞ	116
VITAE	116

TABLOLAR LİSTESİ

- Tablo 1.** Araştırmaya katılan anne babaların ve çocuklarının demografik değişkenlerine ilişkin frekans ve yüzde değerleri.....59
- Tablo 2.** Katılımcıların AEDÖ ve CADÖ'den elde edilen puanlarına ilişkin aritmetik ortalama, standart sapma, medyan, çarpıklık ve basıklık değerleri 64
- Tablo 3.** Araştırmaya katılan annelerin AEDÖ ve CADÖ puanlarının çocuğun cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan İlişkisiz Örneklem T Testi sonuçları.....66
- Tablo 4.** Araştırmaya katılan babaların AEDÖ ve CADÖ puanlarının çocuğun cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan İlişkisiz Örneklem T Testi sonuçları.....68
- Tablo 5.** Araştırmaya katılan annelerin AEDÖ ve CADÖ puanlarının annenin eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan İlişkisiz Örneklem T Testi sonuçları.....69
- Tablo 6.** Araştırmaya katılan babaların AEDÖ ve CADÖ puanlarının babanın eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan İlişkisiz Örneklem T Testi sonuçları.....70
- Tablo 7.** Araştırmaya katılan annelerin AEDÖ ve CADÖ puanlarının aile ortamı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Testi sonuçları.....71
- Tablo 8.** Araştırmaya katılan babaların AEDÖ ve CADÖ puanlarının aile ortamı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Testi sonuçları.....73
- Tablo 9.** Annelerin ebeveynlik davranışlarının çocuklarını değerlendirmeleri ile olan ilişkisini belirlemek adına yapılan Basit Doğrusal Korelasyon Analizi sonuçları 74
- Tablo 10.** Babaların ebeveynlik davranışlarının çocuklarını değerlendirmeleri ile olan ilişkisini belirlemek adına yapılan Basit Doğrusal Korelasyon Analizi sonuçları 75
- Tablo 11.** Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeği ile anne baba davranışlarının karşılaştırılmasına yönelik T Testi sonuçları.....75
- Tablo 12.** Connors Anababa Derecelendirme Ölçeği anne babaların çocuklarının davranış algılarının karşılaştırılmasına yönelik T Testi sonuçları.....76

EKLER LİSTESİ

Ek-1. Kişisel Bilgi Formu.....	109
Ek-2. Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeği.....	110
Ek-3. Conners Anababa Derecelendirme Ölçeği.....	112
Ek-4. Araştırma İzni.....	115

KISALTMALAR

AEDÖ: Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeği

AEDÖ-Çİ: Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeği Çocukla İlgilenme Alt Boyutu

AEDÖ-DC: Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeği Dayakla Cezalandırma Alt Boyutu

AEDÖ-OE: Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeği Olumlu Ebeveynlik Alt Boyutu

AEDÖ-TD: Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeği Tutarsız Disiplin Alt Boyutu

AEDÖ-ZET: Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeği Zayıf Ebeveyn Takibi Alt Boyutu

ANOVA: İlişkisiz Örneklemeler için Tek Yönlü Varyans Analizi

APA: American Psychological Association (Amerikan Psikoloji Derneği)

CADÖ: Conners Anababa Derecelendirme Ölçeği

CADÖ-AH: Conners Anababa Derecelendirme Ölçeği Ataklık/Hiperaktivite Alt Boyutu

CADÖ-DS: Conners Anababa Derecelendirme Ölçeği Davranım Sorunları Alt Boyutu

CADÖ-K: Conners Anababa Derecelendirme Ölçeği Kaygı Alt Boyutu

CADÖ-ÖS: Conners Anababa Derecelendirme Ölçeği Öğrenme Sorunları Alt Boyutu

CADÖ-PS: Conners Anababa Derecelendirme Ölçeği Psikosomatik Alt Boyutu

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

BÖLÜM I

GİRİŞ

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, sınırlılıkları, varsayımları ve tanımlar yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Aile çocuğun hayata geldiği andan itibaren yaşamını sürdürdüğü yerdir. Çocuk en başta aile üyeleriyle iletişime geçmekte, ilk beceri ve öğrenimlerini bu ortamda şekillendirebilmektedir. Aile ile olumlu iletişimin kurulması çocuğun toplumsal yaşama uyum sağlamasını ve güven içerisinde yaşam sürdürdüğü yerde topluma faydalı bir birey olabilmesini kolaylaştırmaktadır (Tezel-Şahin ve Cevher, 2007). Çocuklar hayatlarında yeni şeyler keşfederken onlara en önemli rehber anne ve babalarıdır. Aile üyeleriyle sağlıklı ve güzel bir ilişki kurabilen çocuklar kendini mutlu hissedip bunu da davranışlarına yansıtırlar (Sezer ve Oğuz, 2010).

Birey ailede sevilir, değerli olduğu hissettirilir, kişiliği gelişir ve sosyalleşir. Anne ve babalar, bireylerin güven duygusu, bakımı ve beslenmesi gibi temel gereksinimlerinin giderildiği, akıl ve beden sağlığının korunmasına yardımcı olan ve geliştiren bir kurumdur (Öztürk ve ark., 2016). Ebeveynlerinin davranışını model alan çocuk, yaşamını ebeveynlerinden algıladığı davranışlara, ailede maruz kaldığı tepkilere göre şekillendirir (Kırık, 2014). Toplumun tüm bireylerinin ve kurumlarının ortak sorumluluğunda sağlıklı nesiller yetiştirmek varken bu konuda kuşkusuz en büyük görev toplumun temel yapısını oluşturan ailelere düşmektedir. Ebeveynler çocuk ve ergenlerin sağlıklı büyümeleri ve olumlu davranışlar kazanmasında en büyük

rolü üstlenmektedir (Kılınç ve Murat, 2012). Çocukların yapıcı, üretken, sorumluluk duygusunu bilen, düşünce ve duygularını aktarabilen, kendi otokontrolünü sağlayabilen, sorumluluk alma yetileri gelişmiş, başkalarıyla sağlıklı ilişkiler oluşturabilen bireyler olarak yetişmeleri, ebeveynlerinin çocukları ile küçük yaşlardan itibaren kuracağı olumlu iletişim ve çocuğa karşı davranışlarına bağlıdır (Başal ve ark., 2014).

Anne ve babaların çocuklarına karşı sergiledikleri davranışlar ve tepkiler, anne ve babanın çocuk ile olan ilişkisinin yönünde belirleyicidir. Ebeveynlerin davranışları çocukların fiziksel, psikososyal, bilişsel, cinsel ve dil gelişimlerini etkilemektedir. Anne babalar çocuklarını büyütürken davranışlarıyla çocuğun davranışını etkiler ve çocukları için örnek teşkil ederler (Demircioğlu, 2012). Anne ve babalar kendi ebeveynlerinden benimsemiş oldukları davranış kalıpları, içinde buldukları ortam, öğrenim durumları gibi faktörlerle birlikte sahip olduğu kişilik özelliklerinin de çocuk yetiştirme biçiminde etkili olduğunu belirtmişlerdir (Erginbay, 2014).

Ebeveynlerin davranışları çocuğun sağlam sosyal ilişkiler kurmasını ve sağlıklı bir gelişim sağlamasını etkiler. Sağlıklı ebeveyn davranışları çocuğun hem kendisine hem de topluma faydalı bir birey olmasını sağlar. Ancak bu durum her zaman bu şekilde olmayabilir. Anne babaların çocuk yetiştirirken ebeveynlik rolleri ile ilgili bazı sağlıksız ya da olumsuz davranışları çocukları da etkileyerek çocuklarda birtakım davranış sorunlarına yol açabilmektedir (Yavuzer, 1998).

Davranış problemleri; çeşitli bedensel ve ruhsal sebeplerle birlikte çocukların etrafındakilerle devamlı sürtüşmeli, gergin ilişkiler içinde olmalarına neden olur. Rahatsız edici, dikkat çekici ve özel durumlarda ortaya çıkan, benlik kavramının düşük düzeyde olmasıyla iç çatışmaların davranışa dökülmesi sonucu sinirlilik, huysuzluk, geçimsizlik, kavga çıkarma, okuldan kaçma, hırsızlık, bir yerleri yakma isteği, devamlı başkaldırma ve kurallara karşı gelme vb. belirtiler gösterir. Davranış problemleri istedik davranışın olmayışı veya tutarsızlık göstermesidir (Yörükoğlu, 1997).

Çocukların çevre ile kurduğu iletişim davranış sorunlarının ortaya çıkıp çıkmamasında son derece önemli bir role sahiptir. Genetik olarak sahip olunan özellikler içinde bulunduğu çevre ile etkileşime girerek çocuğu etkiler. Doğuştan getirilen kapasitenin gelişebileceği en üst düzeye ulaşması, uygun çevre şartlarıyla

mümkün olmaktadır. Çocukluk çağının ilk dönemleri çoğunlukla çocuğun yaşam boyunca tesirinde kalacağı davranış ve edineceği huylarının birçoğunu edindiği bir dönemdir. Çocuğun olumlu bir benlik oluşturmada ve sosyal ortama ayak uydurmasında, ebeveyn-çocuk ilişkileri daha önemli hale gelmektedir. Ebeveynlerin olumlu bir atmosfer içerisinde çocuğunu yetiştirmesi, çocuğun beden ve ruhen sağlıklı bir kimlik kazanmasına ve bulunduğu çevreye daha iyi uyum sağlamasına yardımcı olduğu görülmektedir (Çağdaş ve Seçer, 2006).

Çevresiyle olumlu ilişkiler kuramayan çocuk bir süre sonra uyum problemleri yaşamaya başlar. Bu uyum sorunları ise davranış sorunları olarak karşımıza çıkar. Aileler çocuklarda görülen davranış sorunlarının en önemli nedenlerinden biri olup aile içi iletişim çocuğun şimdiki ve gelecek yaşantısındaki davranışlarını etkilemektedir. Etkinin istenen yönde gelişebilmesi için öncelikle ebeveyn davranışlarının, eşlerin birbirine karşı ilişki örüntülerinin ve çocukla kurulan iletişimin sağlıklı olması gerekmektedir (Yavuzer, 2008).

Çocukların olumsuz davranışlarının aşırı hoşgörü ile karşılanıp davranışlarına hiçbir kısıtlama getirilmeyen ebeveynlerin çocuklarında istek ve dürtülerini kontrol etme yetenekleri yetersiz kalmakta, daha bencil ve sosyal uyumlarının istenilen düzeyde olmadığı görülmektedir. Çocukların duygusal ve sosyal gelişiminde gecikmelere sebep olan baskıcı ebeveyn tutumunda, ebeveynlerin çocuğu çok fazla denetlemesi, çocuğun üzerine titremesi çocukta sorumluluk bilinci oluşmasında güçlük, başkalarına güvenememe, asosyallik, bağımlılık gibi hususlar ya da çok baskıcı, diğerlerinin hakkını çiğneyen, inatçı kişilik özelliklerine sahip olmalarına zemin hazırlamaktadır (Kandır ve Alpan, 2008). Anne babaların çocuklarına karşı etkileşimden uzak, çok katı ve baskıcı anlayışı benimsemeleri çocukları; edilgen, duygu ve düşüncelerini aktaramayan, başkalarının gölgesinde olan bir kişilik yapısı veya saldırgan davranışlar sergilemelerine sebep olmaktadır (Çağdaş ve Seçer, 2002). Dengesiz ebeveyn tutumunun benimsendiği ailede çocuk neyin doğru neyin yanlış olduğunu kestiremez ve anne babanın davranışlarında tutarsızlıklar dikkat çekmektedir (Özyürek, 2004). Tutarsızlıklar yüzünden çocuk anne ve babasının nasıl tepkide bulunacağını bilemediği için sürekli tedirgindir (Tabak, 2007). Çocuk da tutarsız davranışlar karşısında kendi davranışlarını nasıl yönlendirmesi gerektiğini kestiremez ve dengesiz davranışlarda bulunabilmektedir. Anne ve baba arasında yaşanan uyumsuzluklar çocuğun kafasını karıştırmakta ve devamlı olarak bu

tutulmaya maruz kalan çocuğun korkup, kaygılanmasına zemin hazırlamaktadır. Çocuk ebeveynlerinden gerekli olan ilgiyi göremediğinden ve davranışlarını bir düzene koyamadığı için ilgiyi üzerine çekmeye çalışmaktadır. Tutarsız davranışlar sergileyen, cezalandıran, hem seven hem de mesafeli bir tutum sergileyen ebeveynlerin çocuklarının bağımlı bir kişilik yapısını benimsedikleri görülmektedir (Yılmaz, 2007). Demokratik tutuma sahip olan ebeveynler çocuklarına hoşgörü ile yaklaşır, onları destekler, çocuklarıyla ilgili karar verilmesi gereken durumlarda seçenekler sunar ve çocuğun seçmiş olduğu davranışın sorumluluğunu almasını destekler (Barbaroğlu, 2016). Çocuklarına karşı açık ya da kapalı şekilde reddedici biçimde davranış sergileyen eşler; sınırlı bir tutum sergileme, ilgi göstermeme, çocuğu başka birine verme veya çocuğunu terk etme gibi tehditlerde bulunurlar. Çocuklarına değersiz ve yetersiz olduklarını düşünmelerine neden olurlar. Dolayısıyla çocukların düşük özgüven duygusu ve düşük benlik saygısı oluşturmalarına sebep olmaktadır (Dirim, 2003).

Anne ve babaların ebeveynlik davranışlarının çocuğun davranış sorunları ile ilişkisi incelenerek anne ve babaların değerlendirmeleri ile hangi ebeveyn davranışlarının çocuklardaki hangi davranış sorunlarıyla ilişkili olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Aynı çocuğun hem anne hem de babası birlikte ele alınarak incelenmiştir. Çocuklardaki davranış sorunlarının çocuğun cinsiyetine, anne babaların öğrenim durumlarına ve ebeveynlerin kendi çocukluklarındaki aile ortamına göre değişip değişmediği saptamaya çalışılmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmada ebeveyn davranışlarıyla ilkökul çağındaki çocuklarda görülen problem davranışlar arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda anne babaların ebeveyn rolünde sergiledikleri davranış kalıplarının neler olduğunun ortaya konulması araştırmanın ilk hedefidir. Bu hedef doğrultusunda anne ve babaların çocukları ile ilgilenme düzeyleri, disiplin yöntemleri, ebeveynlik davranışlarındaki tutarlılıkları ve genel anlamda olumlu bir ebeveynlik yapısı yapmadıkları belirlenmeye çalışılacaktır.

Araştırmanın bir diğer amacı ilkökul çağı çocuklarında görülen davranış problemlerinin belirlenmesidir. Bu doğrultuda anne ve babalara çocuklarının

davranışları değerlendirmeleri istenerek, çocuklarında bir davranış problemi algılayıp algılamadıkları tespit edilecektir. Ayrıca yine anne ve babaların değerlendirmeleri ışığında çocukları için gözlemledikleri davranış bozukluğunun türü de belirlenmeye çalışılacaktır.

Üçüncü olarak araştırmaya katılan anne babaların kendi ebeveynlik davranışlarını algılama biçimleri ile çocuklarında gözlemledikleri davranış problemleri arasındaki ilişki anlaşılmasına çalışılacaktır. Böylelikle anne ve babaların olumlu ve olumsuz davranışlarının davranış problemleri ile ilişkisi ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Ayrıca davranış sorunlarının çocuğun cinsiyetine, anne babaların öğrenim durumlarına ve ebeveynlerin kendi çocukluklarındaki aile ortamına göre değişip değişmediği belirlenmeye çalışılacaktır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Araştırmanın en güçlü yönü anne babaların tutumlarından bağımsız olarak çocukların gelişimlerine, algılarına ve dolayısıyla ruh sağlıklarına doğrudan etki eden anne baba davranışları ile çocukların davranış problemleri arasındaki ilişki incelenmiştir.

Araştırma kapsamında anne ve babaların çocuklarına yönelik davranışları karşılaştırmalı olarak ele alınarak anne babaların ebeveynlik rollerinde sergiledikleri davranışlar arasında farklılıklar olup olmadığı, bu farklılıkların çocukların davranış problemleri ile nasıl ilişki gösterdiği ortaya konulmuştur. Böylelikle hem anne baba davranışları daha iyi anlaşılacak, hem de çocuklara ayrı ayrı etkileri de belirlenebilecektir. Çocuk yetiştirmekle ilgili anne babanın ne düşündüğünden çok çocuğa nasıl davrandığı, ne yaptığı önemlidir. Çocukların gelişimlerini, davranışlarını ve ruh sağlıklarını etkileyen ideal ebeveyn tutumları değil davranışlardır. Tutum davranış olmaktan öte davranışa yön veren eğilimlerdir. Bundan dolayı tutum istenen veya istenmeyen davranışlara neden olabilir (Tavşancıl, 2002). Tutumlar davranışı etkileyebilir ama her zaman davranışa dönüşmez. Bireylerin çoğunlukla tutumlarına paralel olarak davranmadıkları yapılan araştırmalarda gösterilmektedir. Örneğin, trafik kurallarına birebir uyulması gerektiğini iddaa eden bir sürücünün kırmızı ışıkta geçtiği görülmektedir. Benzer olarak çevrenin korunması gerektiğini ve kirlendiğini söyleyen

bir kişinin yerlere çöp attığı, tabiata zarar verdiği görülmektedir. Bu örneklerle tutum ve davranış arasında her zaman uyumsuzluk olduğu söylenemez. Kişilerin günlük hayatta tutumlarıyla uyumlu davrandıkları çok fazla örnek de bulmak mümkündür (Hotaman, 1995).

Bu çalışmada verilerin toplanmasında Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeği (AEDÖ) kullanılmıştır. Ülkemizde ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutum ve davranışlarını ölçen ölçeklerin çoğu ebeveynlerin çocuk yetiştirme ile alakalı inanç ve değerlerini ölçmektedir. “İyi bir şey yaptığında çocuğumu takdir ederim”, “Çocuğumun veli toplantılarına katılırım”, “Yanlış bir şey yaptığında çocuğuma tokat atarım” ve “Çocuğumu cezalandırmakla tehdit etsem de bunu yapmam” gibi ebeveynlerin hali hazırda uyguladıkları anne baba davranışlarını değerlendiren ölçeklerin sayısı yeterli değildir. Ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutum, davranış ve uygulamalarını ölçen Türkçe’ye kazandırılmış veya geliştirilmiş ölçeklerin bir başka sınırlılığı ise kabul/ilgi ve denetim/kontrol, koruyucu/otoriter/demokratik tutum gibi ebeveynliğin sınırlı bir alanında değerlendirme yapmalarıdır. Ayrıca ülkemizde ebeveynlerin hali hazırdaki çocuk yetiştirme tutum, davranış ve uygulamalarını geniş bir alanda değerlendiren bir ölçme aracına rastlanmamıştır. AEDÖ’nin öne çıkan özellikleri ve Türkiye’de kullanılan ölçeklerin sınırlılıkları göz önüne alındığında AEDÖ’nin doğrudan anne baba davranışlarını ölçmesi (Çekiç, Türk, Buğa ve Hamamcı, 2018), ebeveyn davranışları ile çocukların davranış problemleri arasında daha somut ve gerçekçi değerlendirmeler yapılmasına katkı sağlayabilecektir.

Çocuk aile içinde öğrendiği davranışlar sayesinde ilerideki yaşamını şekillendirir. Ailenin çocuğa karşı olan davranış şekli çocuğun kişiliğinin gelişmesinde belirleyici bir role sahiptir. Ebeveynler çocuklar için rehber olup çocukların ilerleyen dönemlerdeki yaşamı üzerinde etkili olmaktadır. Ailesiyle özdeşim kuran çocuklar onlardan görüp öğrendikleri davranışlarla kendi kişiliklerine zemin hazırlamaya çalışırlar. Ebeveynler çocuklarına karşı olumlu bir tavır sergilediğinde çocuklar toplumsal olaylara karşı olumlu bir yaklaşım içerisinde olarak topluma faydalı bireyler olabilirken aksi durumda sorunlu ve topluma zararlı kişilikte bireylerin oluşması sonucu ortaya çıkabilmektedir (Kaya ve ark., 2012). Yapılan araştırmalarda ebeveynlerin farklı davranışlarının çocukları olumlu ve olumsuz şekillerde etkilediği gözlenmektedir (Ceral ve Dağ, 2005). Anne ve babaların çocuğa karşı farklı davranışları çocuk açısından değerlendirildiğinde aile tanımı değişmiş olup, çocuğun

ebeveynlerinden beklentileri daha önemli hale gelmiştir. Dolayısıyla çocuğun bakış açısından aile tanımı, ebeveynlerince korunup kollanan, şartsız sevgi duyulan, kendi fizyolojik gereksinimlerinin giderildiği herhangi bir başarısında takdir edildiği, fikir ve duygularına önem verilerek ailedeki tüm bireylerin koşulsuz sevgi ve saygı içerisinde olduğu, birbirini anlamaya çalıştığı ve bunu davranışlarıyla gösterebildiği mutlu bir aile olarak tanımlanabilir (Yavuzer, 2005). Bu tanımdan hareketle, ebeveynlerin çocuklarına karşı olan davranış biçimlerinin çocuğun davranışları üzerinde olumlu veya olumsuz bir şekilde etkisinin olduğu gözlenmektedir. Bu nedenle çocuk psikolojisi ve çocuk gelişimi ile alakalı araştırmaların çoğunun arka planında, kesinlikle ebeveynlerin çocuklarına karşı sergilemiş olduğu davranışlar ve aile kavramının işlevselliği konusunun irdelendiği görülmektedir (Yaprasanlı, 2011).

Gelişimin temel ilkelerinden biri de ardışıklık ilkesidir. Çocuk farklı gelişim dönemlerinden geçer ve her yeni karşılaştığı gelişim döneminin kendine has özellikleri vardır. Gelişimin her aşamasında, her dönem kendinden önceki durumdan etkilenir ve bu durum sonraki dönemi olumlu ya da olumsuz olarak etkiler. Olumsuzlukların şiddetlenerek artması ve uzun sürmesi ileriki dönemlerde davranış sorunu olarak nitelendirilir (Ekşi, 1999; Greenspan ve Salmon 2003). Bu nedenle erken dönemlerden itibaren ebeveynlerin davranışları ile çocukların gelişimleri arasında ilişkinin ortaya konulması özellikle alan uzmanlarının yapacağı erken dönem müdahaleler için yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Davranım bozukluğuna erken müdahalelerin maliyetleri azaltması ve kısa sürede belirtileri en aza indirmek için tanı almış çocukların iyileşmesinin uzun zaman alması nedeniyle bu konuyla ilgili yapılan bütün çalışmalar, önemli hale gelmektedir. Davranım bozukluğu tanısının özelliklerine bakıldığında, bozukluğun gidişatının kötü olması çocuk ve çevresi için ciddi bir sorundur (Woolgar ve Scoot, 2005). Genel olarak Türkiye'deki davranış problemleri incelediğinde çocukların aile ortamlarında, anne baba ile olan ilişkilerinde davranış sorunları daha çok artmakta olduğu (Tahiroğlu v.d., 2009); okulda akranlarına karşı zorba bir davranış sergileme yöneliminin (Kartal ve Bilgin, 2009), çocuğun kendine zarar verme eğiliminin ve madde kullanımı gibi davranışlarla çocuk suçluluğunun her geçen gün daha çok arttığı görülmektedir (Peker, 1994). Okullardaki davranış problemlerinin artış hızı ciddi boyutta olup konuyla ilgili yapılan çalışmalar her geçen gün artmaktadır (Kartal ve Bilgin, 2009).

Bir diğ er önem anne ve baba farkının ortaya konulmasıdır. Hangisinin çocukların davranışları ile daha fazla ilişki gösterdiği, anne ve babaların davranışları ile anne baba algısına göre çocukların davranışları karşılaştırılmıştır. Aynı çocuğ un hem anne hem de babasının algılarına göre çocuk davranışlarındaki çevresel değ işkenlerin etkisi azaltılmaya çalışılmıştır. Hem anne hem de babalardan çocuklarını değ erlendirmeleri istenerek aile ortamı hakkında daha çok fikir edinmeye çalışılmıştır. Çocuğ un sürekli iletişim halinde olduğ u ebeveynlerin bakış açılarıyla çocuğ un davranış sorunları hakkında bizzat gözlemleyen kişilerden bilgi edinilmeye çalışılmıştır. İlgili alan yazını gözden geçirildiğ inde çocukların davranış problemleri ile ağırlıklı olarak anne baba tutumları, çocukların demografik özellikleri ve ekonomik durumları, çevresel faktörlerin etkisi, ebeveyn kişilik özellikleri ve davranış bozukluklarının tanımlanması için geliştirilen ölçeklerin geçerlilik güvenirlilik düzeyleri incelenmiştir. Çocukların davranış sorunlarının anne-baba ve öğretmen tarafından değ erlendirildiğ i çalışmalar da bulunmaktadır. Ancak bu değ erlendirmeler genelde ayrı ayrı değ erlendirilmiş olup aralarındaki ilişkiye bakılmamıştır. Özellikle aile içinde anne ve babanın çocuklarının davranışları hakkındaki algıları arasındaki ilişkiye bakılmış bir çalışmaya literatür taramasında rastlanmamıştır (Can, 2015).

Ebeveynlerin zihinlerinde, bir çocuğ un sahip olması gereken özelliklerle ilgili düşünceler vardır. Eğ er anne-babaların beklentileri, nitelikleriyle çocuğ un var olan özellikleri çatışırsa işte o zaman sorunlar ortaya çıkar (Wolff, 2009). Dolayısıyla yapılacak olan bu araştırmayla aile içinde çocuğ un davranışlarının hem anne hem de baba tarafından ayrı ayrı değ erlendirmelerine fırsat sunacaktır. Araştırmadan elde edilecek bulgularla ebeveynlerin ne tür anne babalık davranışlarının çocuklarda ne tür davranış problemlerine karşılık geldiğ i ortaya konulacaktır. Böylece başta okullarda çalışan psikolojik danışmanlar olmak üzere anne babalarla çalışan alan uzmanlarına da çocukların davranış problemlerine yönelik bireysel ve grup uygulamaları kapsamında katkı sağlayacağı düşünölmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Araştırmanın sonucunda elde edilen bulgulara ilişkin genellemeler aşağıda belirtilen sınırlılıklar içinde geçerlidir.

1. Araştırmanın çalışma grubu Şanlıurfa ilinin Birecik ilçesi ilkokul kurumlarındaki ilkokul öğrencileriyle sınırlıdır.
2. Araştırmada incelenen ebeveyn davranışları ve çocuklardaki davranış sorunları ölçeklerin ölçtüğü maddelerle sınırlıdır.
3. Araştırma kapsamına özel okullar dâhil edilmeyip sadece devlet okulları üzerinde inceleme yapılmıştır.
4. Bu araştırma 2018-2019 yıllarında elde edilen veriler ile sınırlıdır.
5. Araştırmada kullanılan ölçekler, en az ilkokul seviyesinde eğitim almış olan anne-babalara uygulanmıştır.
6. Araştırmada uygulanan ölçeklerin uzun zaman alması ve kapsamlı olması nedeniyle ölçekler gözetimimiz altında doldurulamamıştır. Ölçekler, sınıf öğretmenleri tarafından öğrenciler aracılığıyla velilere ulaştırılarak uygun bir zamanda doldurmaları ve okul yöneticilerine teslim etmeleri istenmiştir. Çalışmada elde edilen sonuçlar bu şartlarda elde edilen verilerle sınırlıdır.
7. Anne babaların kendi aile ortamını “mutlu” ve “mutsuz” olarak algılayanlar arasında çok ciddi fark vardır.
8. Araştırma kapsamında ele alınan her iki değişken anne babaların bakış açılarını yansıtmaktadır. Anne babaların kendi ebeveynlik davranışlarına ve çocuklarının davranışlarına ilişkin değerlendirmeleri onların kişisel görüşleridir. Bu nedenle elde edilen veriler araştırmaya katılan anne babaların değerlendirmeleri ile sınırlıdır.

1.5. Varsayımlar

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara ilişkin genellemeler aşağıda belirtilen varsayımlar içinde geçerlidir.

1. Araştırma kapsamındaki ölçme araçlarının araştırmanın amacına ve içeriğine uygun olduğu varsayılmıştır.
2. Anne ve babaların kullanılan ölçme araçlarındaki sorulara samimi ve içten olarak cevap verdikleri varsayılmıştır.

1.6. Tanımlar

İlkokul: Çocuğun okula alışması ve temel becerileri kazanması amacıyla zorunlu eğitim içerisinde sunulan ilk dört yıllık evredir (MEB, 2012).

Davranış Problemi: Bireyin yeni bir beceriyi deneyimlemesine engel olan, yaşam sürdürdüğü ortamda toplumdan soyutlanmasına sebep olan, diğerlerine veya kendisine zarar verici olan ve bulunduğu toplumun sosyal kurallarıyla tutarlı olmayan davranışlardır (Kanlıkılıçer, 2005).

Anne Baba Davranışı: Davranış organizmanın gözlenemeyen veya gözlenebilen açık veya gizil faaliyetlerinin tümüdür (Senemoğlu, 2005).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Çalışmanın bu bölümünde; tutum, tutumun öğeleri, tutum ve davranış ilişkisi, anne baba davranışları ve önemi, anne-baba tutumuna kurumsal bakış açısı, farklı anne-baba tutumları, ilkökul dönemindeki çocukların özellikleri, çocuklarda davranış sorunları ve konuyla ilgili yapılan araştırmalara değinilmiştir.

2.1. Tutum

Tutum; deneyimler ve yaşantı sonucunda oluşan, alakalı olduğu durum ve objelere karşı kişinin davranışlarında dinamik veya yönlendirici bir etkisi olan ruhsal ve sinirsel yönden hazır olma durumudur (Özyürek, 2004). Kağıtçıbaşı (1999)'na göre, insanlar doğduktan sonra tutumları zamanla öğrenirler. Tutumların bazıları kişilerin kendi yaşantılarına dayanır, bazıları ise diğer kaynaklardan edinilir. Tutumlar pekiştirme, doğrudan deneyim, sosyal öğrenme ve taklit yoluyla elde edilir. Özellikle çocuklar, tutumlarının büyük bir kısmına evde anne babanın tutumlarını taklit ederek sahip olurlar (Ersoy, 2013).

2.2. Tutumun Öğeleri

Tutum insanların bir objeye karşı duygu, düşünce ve davranışlarından olmak üzere üç öğeden oluşmaktadır. Öğeler şu şekildedir; duygusal öğe, davranışsal öğe ve bilişsel öğedir. Bu öğeler birbirlerinden karşılıklı olarak etkilenirler. Tam gelişmiş bir

tutum farklı ögelerden oluşur ve karmaşıktır. Ögeler sayesinde tutum tutarlı hale gelmektedir. Tutum kişinin davranışa hazırlanmasını sağlayan karmaşık bir eğilimdir. Kişilerin objelere karşı olan duyguları, etrafındaki objelerle kurduğu ilişkiler, bu objeler hakkındaki fikirleri ile süreklilik gösterir (Kağıtçıbaşı, 1999). Tutumun ögeleri arasında uyum olduğu hipotezine göre, kişinin bir konu hakkındaki düşünceleri (zihinsel/bilişsel öge), ona pozitif yönde bakmasını sağlıyorsa (duygusal öge), kişi o objeye karşı pozitif; ona negatif yönde bakmasını sağlıyorsa kişi o objeye karşı negatiftir. Kişi tepkisini söz veya davranışlarıyla gösterir (Çıttır, 2003).

2.2.1. Bilişsel Öge

Bilişsel öge bir inanç ifadesinin kabul edilmesi olarak açıklanıp, bireyin tutum nesnesine karşı inançlarını kapsamaktadır. Bir nesneye karşı pozitif veya negatif olan tutum, nesne için olumlu veya olumsuz inanç olur. Kişiler çevresinde olan birçok uyarıcıyı algılayabilmek için önce gruplandırır daha sonra birbiriyle ilişkilendirir. Bu gruplamalar, birbirinden farklı olan uyarılara yönelik tepkilerde farklılıklar arz eder. Deneyim ve telkin sonucu olarak, tutum nesnelere hakkında tarafsız veya değerlendirmeye yönelik subjektif kanaatler kazanılır. Bu bilgi ve kanaatler, tutumların bilişsel yönünü oluşturur (Tavşancıl, 2005). Tutum nesnesi ile ilgili bilgi değiştiğinde tutum da değişir. Örneğin; televizyon reklamında iyi olduğu belirtilen ve reklamı çok sık yapıldığı için toplum tarafından o markanın iyi olduğu düşünülmektedir. Markayla ilgili ürün alındığında reklamdaki özellikleri taşımadığı fark edildiğinde ürüne karşı olan bilgiler değişmektedir. Ürüne karşı daha önceden geliştirilmiş olan olumlu tutumun değişmesi ve olumsuz yönde bir tutumun gelişmesi beklenir (Keskin, 2003).

2.2.2. Duygusal Öge

Duygusal öge, kişilerin tutum nesnesine yönelik duygu ve değerlendirmelerini kapsamaktadır. Kişi zihninde daha önceden bir nesneye karşı olumlu bir tavır içerisindeyse o nesneyi olumlu değerlendirip o nesneye karşı olumlu duygular, olumsuz tutumu olan bir nesneyi ise olumsuz değerlendirip o nesneye karşı olumsuz duygular içerisinde olacaktır. Tutumun duygusal bir yönü ise inanç veya gerçek bir olgu ve olaydan ayrılmasıdır (Aydın, 2004). Tutumun duygusal ögesi, zihinsel ögeye

göre daha basit olup pozitif ya da negatif bir tepki ön eğilimi olarak açığa çıkar. Dolayısıyla bireyin tutumunda duygusal öge daha baskın ise tutumun değişmesi daha zordur. Özellikle kişinin egosuyla ilgili konu ve olaylardaki tutumlarında duygusal yönü daha etkili olmaktadır (İnceoğlu, 2000).

2.2.3. Davranışsal Öge

Davranışsal öge, tutum objesine karşı kişinin gözlenebilen tüm davranış eğilimlerini içermektedir. Bu eğilimler sözler veya diğer hareketlerle gözlenebilir. Normatif ve duygusal davranış birbirinden ayrılmalıdır. Duygusal davranış, tutum objesine karşı olumlu veya olumsuz bir durumla bağ kurma gibi bir sonuç ortaya çıkartırken, normatif davranış tutum objesine karşı doğru davranışın ne olması gerektiği konusundaki düşüncelere dayalı oluşur. Bireyin ait olduğu alt kültür veya grupta bir davranış doğru olarak görülüyorsa bu davranışı birey onaylamamasına rağmen yapar (İnceoğlu, 1993).

Bireylerin tutumları toplumsal hayat içerisinde her zaman önemlidir. Tutumlar sosyal çevreye ayak uydurma ve davranışları yönlendirme konusunda çok belirleyici bir role sahiptir (Tufan ve Güdek, 2008). Bir kişi, olay veya obje hakkında fikrimizin, ona karşı bir duruşumuzun olması, deneyimlediğimiz olayların veya daha önceden zihnimizde yer alan bir bilginin davranışa evrildiğinin ispatıdır.

2.3. Tutum ve Davranış İlişkisi

Davranışın ortaya çıkmasında tutum tek başına yeterli bir etken olmamakla beraber, davranışın yordanmasını sağlayan nedenlerden biridir. Tutum, bireylerin bir gruba, insana, olaya veya objeye karşılık olarak pozitif veya negatif bir şekilde hissetmesine, davranmasına veya düşünmesine sebep olan oldukça kalıcı ve yargısal bir yönelim olarak adlandırılmaktadır (Budak, 2000). Doğrudan gözlenemeyen tutumlar, kişinin yaptıkları ile yorumlanır ve davranışlarını farklı açılardan etkiler (Dursun, 2010). Tutumların doğrudan gözlenemeyen özelliklere sahip olması ve ancak bireyin davranışlarından yorumlanabilmesi, tutumun davranışa olan etkisini tüm yönleriyle anlaşılabilmesini güçleştirmektedir. Eğer tutumun, davranışa hazırlayıcı ve yön verici bir etkisi olduğu düşünülüyorsa; tutumun davranışa dönüşme sürecinin daha iyi incelenmesi, tutumun öğelerinin (duyuşsal, bilişsel ve davranışsal) ve yapısının

daha detaylı analiz edilmesiyle tutum kavramının daha iyi anlaşılabilmesi mümkün olacaktır (Keskin, 2003).

Tutumlar davranış olmayıp, bireylerin davranışlarını yönlendiren ve davranışların arka planındaki psikolojik değişkenlerdir. Tutumların güdü, zekâ vb. gibi kuramsal değişkenler olduğu söylenebilir (Oruç, 1993). Kişi güçlü bir tutuma sahipse ve ortamsal etkiler kişinin tutumuyla çelişmiyorsa tutum ve davranış birbirinden daha çok etkilemekte tersi durumda ise tutum ve davranış birbirine daha az etki etmektedir (Michener ve diğerleri, 1990).

2.4. Anne Baba Davranışları ve Önemi

Anne ve babalar dilediği kişilikteki çocuğa değil, yetiştirdiği özelliklerdeki çocuğa sahip olurlar (Yavuzer, 1999). Aile toplumun en küçük birimi olarak tanımlanıp, çocuk üzerindeki etkisi hayata gelmeden önce başlayan ve çocuğun bütün yaşamını etkileyen bir kurumdur. Örneğin ailenin çocuk sahibi olmak isteyip istememesi, çocuğun yaşamını, ilk izlenimini ve etrafındakilerle olan duygusal bağının oluşmasında belirleyici bir role sahiptir. Çocuğun ilk sosyal yaşantılarının kazanıldığı yerin aile olduğunu düşünürsek, çocuğa karşı sergilenen davranışların sosyalleşme sürecinde ne kadar önemli bir etkiye sahip olduğu anlaşılır. Çocuk aile içinde sosyalleşmeyi öğrenirken aynı süreçte kişiliğinin şekillenmesinde gerekli olan özdeşimi aile içinde olan bireylerle birlikte sağlar (Yavuzer, 2000).

İlk ilişkilerimizi genellikle aile fertleriyle kurarız. Bireyin kendisini nasıl algıladığı, diğer insanların kendi duygularına nasıl tepki verdiği, sahip olunan duygular hakkında ne biçimde düşünmek gerektiği, tepki verirken hangi seçenekler olduğu ve korkuları, umutları nasıl anlayıp ifade edileceği aile ortamında öğrenilir. Duygular anne babanın hem konuşmalarıyla hem de örnek olmalarıyla öğrenilebilir (Goleman, 1998).

Anne baba davranışları çocuklarının hayatlarında önemli bir role sahiptir. Ebeveynlerin çocuklarına karşı çok fazla izin verici olmaları çocukların kendilerini yönlendirmelerine, bireysel gelişimlerine ve karar vermelerini engellerken yeteri kadar izin verici olmadıklarında ise onların ihtiyaç duydukları desteği sağlayamadıklarından çocuklarda davranış bozukluklarına sebep olabildikleri görülmektedir. Bundan dolayı ebeveynlerin davranışlarının uyumlu ve kararlı olması çocuklarının benlik saygılarını,

davranışlarını, akademik başarılarını, bilişsel ve sosyal becerilerini pozitif anlamda etkilediği gözlenmiştir (Çağdaş ve Seçer, 2010).

Kaççı ve Hamamcı (2010), çocuğun geç ve erken dönemdeki deneyimlerinin, yaşadığı çelişkilerin, korku ve endişelerin, ailedeki görevlerini tam olarak yapamamasının temelinde ebeveynlerinin hatalı ve sağlıksız çocuk yetiştirme tutumlarının neden olduğunu savunmaktadırlar.

Horney çocukta ideal bir kişiliğin oluşabilmesi için öncelikli koşulun onun desteklenip, sevilip, anlayışın olduğu bir çevrenin varlığının gerekliliği vurgulanmıştır. Birey sadece böyle bir ortamda yetiştiğinde geçmesi gereken dönemlerde kendisini geliştirebilecek ve zamanı geldiğinde anne ve babasından ayrılarak sosyal yaşamdaki yerini alabilecektir (Geçtan, 1992).

Anne babalar kendi kişilik özelliklerine göre çocuklarına tepki vermektedirler. Ebeveynlerin gösterdiği bu tepkiler reddedici, yargılayıcı ve aşağılayıcı bir biçimde olduğunda çocuğu olumsuz davranışlara yöneltebileceği gibi çocuğun değerli bir varlık olduğunu vurgulayan, ona güven verici, destekleyici davranışlar ise onu olumlu davranışlara yönlendirecektir. Ebeveynlerin çocuklara istenmedik-olumsuz yaklaşımları onların benlik gelişimine de olumsuzluk olarak yansımaktadır (Erkan ve Kaya, 2005).

Çocuğun duygu ve düşüncelerinin önemsenip bunları rahatlıkla ifade edebilmesi, ortamdaki sevgi ve saygı atmosferi, kişiliğin gelişiminde oldukça etkilidir. Çocuğun duygu ve düşüncelerini etrafındakilere bağımsız bir şekilde ifade edip insan ilişkilerinde sorun yaşamaması, yetiştiği aile ortamı ve ebeveyn davranışlarıyla ilişkilidir (Aydın, 2002).

Sağlıklı toplum sağlıklı ailelerden, sağlıklı aileler de çocuğun sağlıklı gelişimi ile mümkün olmaktadır. Çocuk hayata geldiği andan ergenlik döneminin sonuna kadar yetişkinliğe temel olacak davranışlar kazanabilmektedir. Özellikle yaşamın ilk yıllarında çocukla oluşturulan duygusal ilişki ve güven verici davranışlar güvenli bağlanmayı oluşturup çocuğun yaşamının ilerleyen dönemlerini de etkileyecektir (Yavuzer, 2002). Bundan dolayı çocuğa yönelik yapılan her türlü davranışlar, hayatının devamını etkileyecek ve ilk deneyimlerin biçimlendirilmesinde belirleyici bir role sahip olacaktır (Çiftçioğlu, 2007).

İnsanların yaşamlarındaki en kritik dönemlerinin erken çocukluk dönemi olduğu araştırma sonuçlarının verilerinden elde edilmiştir. Bu dönemde çocuklar diğer dönemlere göre daha çok bilgi ve beceri elde ederler. Bu sebepten dolayı çocukluk döneminde kazanılan davranışların daha sonraki dönemleri de etkileyeceği ve bir davranışın yanlış olarak öğrenilmesi durumunda değişiklik yapılmasının çok zor olduğu görülmüştür (Üstünoğlu, 1990).

Çocuklar anne ve babalarını model alarak onların davranışlarını benimser. Anne baba oldukları zaman çocuklarına karşı benzer davranışlarda bulunurlar. Anne baba davranışlarının nesiller arasında geçiş göstermesi bu konunun önemini göstermektedir (Yavuzer, 2005).

2.4.1. Anne-Çocuk İlişkisi

Anne çocuk ilişkisi, anne karnında başlayıp kişilerin yaşamları boyunca karşılıksız sevgi gösterdikleri ilişki şeklidir. Çocuk doğmadan önce annenin beslenmesi, alışkanlıkları, yaşam düzeni, psikolojik durumu, annenin ruhsal, fizyolojik durumundan dolayı duyguları ve doğumun istenip istenmemesi çocuğu etkilemektedir (Yaprasanlı, 2011). Anne çocuk ilişkisinin sağlıklı olması ten teması, annenin bebeği algılaması ve iletişim kurmasıyla gerçekleşir (Aktürk, 2015). Anne çocuğun içinde bulunacağı fiziksel ve sosyal çevreyi düzenler. Çocuğun benimsenmemesi en önemli sorun olmakla birlikte çocuğun cinsiyeti, sayısı, istenmeyen gebelikler, doğumdan sonra sosyal hayatın kısıtlanacağı düşüncesi gibi nedenler anne çocuk ilişkisini olumsuz etkileyebilmektedir (Eminoğlu, 2007).

Anne çocuk dünyaya geldiğinde çocukla ilk etkileşim halinde olan ve çocuğa en yakın olan kişidir. Çocuğun çevresindeki diğer insanlarla kurmuş olduğu ilk yakın ilişkisinin anneye kurulan ilk etkileşimin olduğu denilebilir (Avşaroğlu, 2012). Çocuğun sosyal çevresiyle ilişkilerinin gelişmesinde anne çocuk ilişkisi önemlidir. Olumlu bir anne çocuk ilişkisine sahip çocuk çevresindekilerle sağlıklı ilişkiler kurmakta ve akranları arasında lider, dikkat çeken ve iş birlikçi özellikler göstermektedir (Arabacı, 2011).

Anne baba ile ilk iletişimlerini gerçekleştiren çocuğun hayatına diğer insanlar sonradan dâhil olurlar. Gelişimin temeli, çocuğun doğumundan sonra ilk iki yıl içerisinde anne çocuk arasındaki duygusal bağ ile oluşmaktadır. Bebekle annesi

arasında oluşan güven duygusu, daha sonrasında kurulacak olan kişiler arası ilişkilere zemin hazırlamaktadır (Yavuzer, 2005).

Bowlby'e göre temel bağlanma figürü annedir ve anne bağlanma sisteminin uyumunu sağlar. Anneler, çocukların edindikleri davranış biçimlerinde, kişiliği ve benlik gelişiminde rol model olurlar. Çocuğun kişiliğinin sağlıklı şekilde gelişmesi için çocuk anne ile devamlı ve birebir iletişim halinde olmalıdır (Tarhan, 2012).

2.4.2. Baba-Çocuk İlişkisi

Babalık rolü, çocuğunun olacağını öğrenilmesiyle başlamaktadır. Baba ve çocuk ilişkisi, çocuğun dünyaya gelmesiyle beraber hayat boyu süren ve karşılıklı bir etkileşim içerisinde olduğu ilişki şeklidir. Bu ilişkide babanın bakım, oyun ve beslenme sürecinde geçirdiği zamanın niteliğinin çocuğun olumlu kişilik oluşumunda ve anneye güven ilişkisini güçlendirmede önemli bir katkısı vardır (Karaköse ve Karaköse, 2007).

Baba çocuk ilişkisindeki değişim kadının çalışma hayatına atılması, sosyoekonomik değişimin cinsiyet rollerini etkilemesi, geleneksel aile yapısından çekirdek aile yapısına geçilmesi gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır (Aktürk, 2015).

Kadının çalışma hayatında yer almasıyla annelik ve babalık kavramı değişim göstermeye başlamıştır. Babalar, annelerin çalışma hayatında etkin rol oynamasıyla çocukların bakımında daha fazla sorumluluk almaya başlamışlardır. Eskiden baba ailenin geçimini sağlayan kişi olarak algılanırken artık aile içerisinde günlük etkileşimlerle oluşan devam eden, değişen, gelişen bir babalıktan söz edilmektedir (Kuruçırak, 2010). Daha önceden çocuğun disiplininde babalar bağırır, kızan, kendisinden korkulan otorite figürü olarak bahsedilirken günümüzde bu tanım yerini çocuğuyla sıcak ilişkiler kuran, onunla açık, tutarlı ve sağlıklı iletişim içerisinde olan babalara bırakmıştır. Çocuğuna soğuk davranan babaların yerini çocuğuyla yakından ilgilenen babalar almıştır. Artık çocuğun bakımıyla ilgilenen, banyosuna yardımcı olan, alt değiştirmeyi kabul eden babalar görülmektedir. Babanın çocuğuna gösterdiği ilgi ve sevgi, çocuğu ile olan ilişkisi arkadaşlarıyla olan ilişkisini de etkilemekte arkadaşlarıyla daha uyumlu, liderlik özelliklerine sahip, kabiliyetlerini kullanan çocuklar olmaktadır. Anne ve babanın uyumlu olması ve çocuğun gelişimindeki

sorumlulukları paylaşmaları, çocuğun kendisi ve çevresiyle barışık, mutlu bir birey olmasını etkilemektedir (Çatıkkaş, 2008).

Baba çocuk ilişkisi anne çocuk ilişkisine göre niteliksel olarak farklı olup babalar annelere göre çocuklara daha fazla uyarıcı çevre seçeneği sunmakta ve onların özgür hareket etmelerine olanaklar sunmaktadırlar. Babaların bu tutumlarının çocukların kişilik gelişimlerinde ve zekâlarında olumlu etkiler bıraktığı, babalarından sevgi ve ilgi gören çocukların akranlarına göre sosyal ilişkilerinde daha başarılı olduğu görülmektedir (Tezel Şahin & Özyürek, 2016).

2.4.3. Anne-Baba-Çocuk İlişkisi

Ailenin çocuğa olan etkileri doğum öncesinde başlamaktadır. Çocuğun olacağına dair ailenin çok istekli olması veya çocuğu istememeleri, gösterilen duygusal tepkiler ve bu tepkilerin yoğunluğu çocuğun davranış şeklini anne karnındayken bile değiştirebilmektedir (Ekşi, 1990). Aile çocuğun ilk deneyimlerinin kazanıldığı, ilk sosyal yaşantılarının edinildiği yerdir. Aile ortamında benlik gelişimine zemin hazırlanır. Ebeveynlerin çocuk ile iletişimi ve öğrenme deneyimleri, çocuktaki sağlıklı toplumsal değer ve davranışların gelişmesine önemli katkılar sağlar. Ailenin gelenekleri, dini inançları, değerleri ve bulunduğu ortamın kültürel yapısı çocuk büyütmede geliştireceği davranış şekli üzerinde belirleyici bir role sahiptir (Yücel, 2013). Aile içerisinde birbiriyle iletişim halinde olan bütün bireyler birbirinden etkilenmektedir. Çünkü kişiler arası iletişimde kişi karşısındakini dinlerken alıcı karşısındakine bir şeyler anlatırken verici rolündedir. Çocukların bütün yaşamını etkileyen anne baba ve çocuk arasındaki iletişim şeklinin aile fertleri üzerinde yakın ve uzak vadede etkileri olabilir. Sağlıksız kurulan bir iletişim nedeniyle çocuğun gelişmekte olan kişiliği olumsuz bir şekilde etkilenir (Yavuzer, 2012).

Toplumda kişilerin birbirleriyle kurduğu etkileşim nedeniyle kişiler birbirinden etkilenir. Bu etkileşimin kurulduğu ve sosyal yaşantıların kazanıldığı ilk yer ailedir. Çocuğun yakınındakiler psikolojik ve fizyolojik gereksinimlerini karşılarken, aynı zamanda kişilik gelişimine de katkı sağlar. Yakın çevrede bulunan ailenin bu konuda önemli bir görev üstlendiği bilinmektedir. Bireylerin davranışsal özelliklerini açıklayabilmek için, çocuğun bulunduğu aile atmosferini, hangi etkilerin altında nasıl bir çevrede büyüdüklerini bilmek isteriz. Bu isteğin altında yatan temel

sebepler bireyin bugün sergilediği davranışların temelinde büyüdüğü çevrenin etkisi olduğu düşüncesi vardır (Cüceloğlu, 1998). Çocuğun sosyal hayatla temasında çevresini algılama ve bu algıya yönelik verdiği tepkiler onun olası sorunlarla nasıl mücadele edeceği hakkında fikir verir.

Çocuğun anne babasıyla olan iletişimi diğerlerine karşı olan tutumların, davranışların temelini oluşturur. Çocuğu topluma ayak uydurması konusunda aile eğitir, çocuğa güven sağlar, çocuğun toplumda onay görebilmesi için ortam sağlar. Olumlu davranışlarda bulunması için sağlıklı model hazırlar, okul ve toplumsal hayatta başarılı olması için becerilerini geliştirir, ilgi ve yeteneklerinin gelişimini destekler (Yavuzer, 1993).

Ebeveynlerin davranışları çocuklarıyla aralarındaki ilişki örüntüsünün kaynağını oluşturur. Anne ve babaların davranışları çocuklarına örnek teşkil etmekte, çocuklar ebeveynlerinin davranışları ile özdeşim kurmaktadır. Çocuk hayata geldiği andan itibaren ilk deneyimlerini aile ortamında edindiğine göre ebeveynlere bu konuda önemli görevler düşmektedir. Çocuğun potansiyelinin farkında olması, kendine hedefler koyması, kendine güvenmesi, çevresiyle olumlu iletişim kurarak uyum sağlayan bir birey olması ailenin sorumluluklarından bazılarıdır (Durmuş, 2006). Çocuk pasif olmayıp hangi yaşta olursa olursa olsun çevresindeki pozitif veya negatif tüm durumlardan etkilenir, çoğunlukla aynen taklit eder ve çevresiyle devamlı kurduğu ilişkilerden etkilenen bir varlıktır. Dolayısıyla çocuklarda küçük yaşlardan itibaren ebeveynlerin benimsedikleri davranış tutumlarına dikkat etmeleri gerekmektedir (Yücel, 2013).

2.4.4. Anne Baba Tutumlarını Etkileyen Faktörler

Genel anlamda çocuk yetiştirme tutumu, bireylerin çocuklarına yönelttiği davranış, tutum ve beklentilerin tümü olarak tanımlanmaktadır (Yılmaz, 2000). Dünya üzerindeki çocukların hepsi aynı gelişim dönemlerine sahip olmasına rağmen her toplumun çocuk yetiştirme biçimi ve değeri farklı olabilmektedir. Çocuk yetiştirme tutumları toplumdan topluma farklılık gösterdiği gibi aileden aileye de farklılık gösterebilmektedir. Her ailede farklı çocuk yetiştirme tutumları, ödül ve ceza yöntemleri vardır (Kulaksızoğlu, 2011). Anne baba sayısı kadar çocuk yetiştirme şekli vardır (Kulaksızoğlu, 2004).

Ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarının farklılık göstermesinde birçok etken vardır. Eşler arasındaki ilişki örüntüsüne baktığımızda eşlerin birbiriyle ilişkilerinin barışık, huzurlu, uyumlu, dengeli, sevgi ve saygı içinde olması çocuklarına karşı olumlu tutum içinde olmalarını etkilemektedir. Önemli faktörlerden biri de anne babaların çocukluk yıllarında ebeveynlerinin tutumlarını benimseyerek kendi çocuklarına da aynı şekilde davranmalarıdır (Yavuzer, 2002). Diğer bir etken ise, ebeveynlerin çocuk dünyaya gelmeden önce çocuklarına karşı olan beklentileri ve bu beklentilerin karşılanma düzeyi de anne baba tutumunu etkilemektedir. Anne-babalık rolünün gerektirdiklerini karşıladığını düşünen ve durumdan hoşnut olan anne babalar ile sergiledikleri davranışlardan rahatsız olan, çocuğuna nasıl davranması gerektiğini bilmeyen ailelerin benimsedikleri tutumlar arasında da fark vardır. Çocuklarının cinsiyetleri ve kişilik özellikleriyle ilgili memnuniyetleri, sahip oldukları çocuk sayısı yaşanan toplumun benimsemiş olduğu değerler ve kültürün de çocuğa yansıtılan tutum ile yakından ilişkisi vardır (Yavuzer, 2017).

2.4.5. Sağlıklı ve Sağlıksız Anne-Baba Tutumları

Sağlıklı anne baba tutumu; ebeveynlerin çocuğuna karşı sevgi, saygı göstererek yapıcı ve demokratik tutumla çocuğa yaklaşması, çocukla olumlu iletişim kurabilmesi; sağlıksız anne baba tutumu ise ebeveynlerin çocuğa karşı şartlı sevgi göstermesi, çocukla kurulan iletişiminin kapalı ve sınırlı olması olarak tanımlanmaktadır (Bakırcıoğlu, 2002). Aile atmosferinin güvenli ve dengeli olması; çocukların şartsız sevilip, desteklenip, anlayışla yaş düzeyine uygun görevler verilerek büyümesini sağlamaktadır (Candemir, 2000). Güvenli ve uyumlu bir aile atmosferi çocuğun özgüven, özsaygı edinmesinde ve olumlu bir özdeşleşme gerçekleştirerek özgür bir benlik kazanmasında en önemli rollerden birini oluşturmaktadır (Kaplan, 2003). Aile üyeleri ve çocuk arasında geliştirilen ilişki örüntüsü, çocuğun etrafındakilere ve kendi hayatına karşı aldığı tavırların, özümsemiği davranış ve tutumların kaynağını oluşturmaktadır. Bundan dolayı çocuğun olumlu davranışlar kazanmasının sağlıklı ebeveyn tutumlarına bağlı olarak geliştiği görülmektedir (Yavuzer, 2005).

Olumsuz ebeveyn tutumları çocuğun kendisini herkes tarafından dışlanan, sevilmeyen, başarısız, güçsüz veya saldırgan mutsuz bir çocuk olarak kendini

görmesine sebep olurken; olumlu ebeveyn tutumları çocuğun toplumda onaylanan, özgüveni yüksek bir kişi olarak yetişmesine fırsat tanımaktadır (Sevim, 1995). Ebeveynlerin tutumu çocuğa örnek teşkil edeceğinden bu tutum çocuğun sosyal, psikolojik ve kişilik gelişimini etkilemektedir (Aydın, 2004).

Sonuç itibariyle ebeveyn tutum ve davranışları, çocukların davranışlarının oluşumunda oldukça belirleyici bir role sahiptir. Dolayısıyla çocuk ve anne baba üçgeninin temelinde sevgi olması gerekmektedir. Bu durumda ebeveynler birer modeldir ve çocuk onlardan nasıl bir davranış görürse ileride aynısını uygulayacaktır. Başka bir deyişle çocuk/genç-anne/baba arasındaki ilişki örüntüsü, yetişkin-yetişkin iletişimine benzer bir niteliktedir (Yavuzer, 2017).

2.5. Anne-Baba Tutumuna Kurumsal Bakış Açısı

Freud'a göre sağlıklı bir gelişim için, gelişimin her döneminde bireyin temel gereksinimlerinin karşılanması gerekir. Çocukluk döneminin başlangıcında ihtiyaçları karşılanmayan çocuk, sonraki gelişim dönemlerinde anormal bazı davranışlar sergileyebilir. Çocukların anne babalarıyla iletişimleri, ihtiyaçlarının giderilmesine ve her bir evreyi sağlıklı olarak tamamlamalarında etkilidir (Senemoğlu, 2005).

Erikson'a göre çocuğun yaşamı boyunca geçmesi gereken sekiz kritik dönem vardır ve bir dönemin sıkıntılı geçmesi, sonraki dönemi de kötü yönde etkiler. Bu kritik süreçlerde sosyal aile ilişkileri ve benlik algıları ile ilgili çatışmalar vardır. Çocuğun sağlıklı bir benlik oluşturması, bu çatışmaları başarıyla atlatmasına bağlıdır (Selçuk, 2009).

Psikodinamik model; anne baba tutumlarının, çocuğun psikososyal, psikoseksüel ve benlik üzerine etkileriyle ilgilenmiştir. Toplumda anne baba tutumlarının farklı olmasının, farklı kişilik yapılarında çocukların yetişmesine sebep olduğunu söylemiştir (Yılmaz, 2000).

Davranışçı modele göre; çocukların tutumlarını çevresindekilerden aldığı pekiştiricilerin belirlediği bundan dolayı ebeveyn tutumları, çocukların öğrenmeleri ve benliklerinin gelişiminde etkili bir araçtır (Yılmaz, 2007).

2.6. Farklı Anne-Baba Tutumları

Aile bireylerinin birlikte hareket etmesi ve fikirlere saygılı tutum sergilemesi, ailenin tutarlı ve olumlu ilişkiler kurabildiğini gösterir. Böyle bir aile ortamında şekillenen çocuk, bağımsız düşünen bir birey olarak yetişkinliğe erişebilmektedir. Dolayısıyla anne baba tutumu, çocuğun gelişim döneminde etkisi en fazla olan etmendir. Aile içindeki ilişki örüntüleri çocuğun kişiliğini etkiler ve anne babayı örnek aldığı için özdeşim kurarak kendisi de benzer davranışlar sergiler. Ebeveyn tutumlarının tutarlılık göstermesi için eşlerin kendileriyle barışık, uyumlu, huzurlu ve karşılıklı sevgi ve saygı içinde olmaları gerekir (Yavuzer, 2017).

2.6.1. Aşırı Koruyucu-İstekçi Anne Baba Tutumu

Ebeveynlerin, çocuğu olduğundan daha fazla kontrol edip bunaltması ve çocuğa bunaltıcı düzeyde özen göstermesi aşırı düzeyde koruyucu yaklaşım anlamına gelmektedir (Yavuzer, 2007). Ailelerin çocuklarını koruması ve denetim altında tutması normal bir davranıştır. Fakat bu durum çocukların kendilerini ifade etmelerinin, bir birey olmalarının önüne geçmemelidir. Koruma davranışının çocukların bağımsızlıklarının kazanmalarına engel olması 'aşırı himayeci' olarak adlandırılır (Kulaksızoğlu, 2000). Koruyucu istekçi ebeveyn tutumunda büyüyen çocukların anne ve babaları aşırı korur ve denetlerler. Ebeveynler neredeyse bütün konularda çocuklarına olduğundan fazla müdahale edip, çocuklarının yeterli düzeye gelmelerine ve kendisine güvenmelerine engel olmaktadır. Ebeveynler çocukların yapabilecekleri şeyleri onların yerine yaptıkları için çocukların yaşayarak öğrenmelerine engel olmaktadır (Sezer ve Oğuz, 2010). Özyürek (2004)'e göre aşırı korunan çocuklar bireysel olarak davranmakta ve karar verme ya da alma sürecinde zorlanmakta, çoğu şeyi başkalarından beklemektedirler. Beklentileri karşılanmayınca tepkilerini ağlayarak göstermekte ve istedikleri olana kadar inatçı bir tutum benimsemektedirler. Aşırı korunan çocukların el becerileri gelişmediğinden sakarlıklar göstermektedirler. Duygusal olarak yeterli gelişimi sağlayamadığından ileriki yaş dönemlerinde aşırı kızgın ve agresif olurlar. Ayrıca sosyal uyum sorunları da yaşamaktadırlar.

Aile ortamında korunup sahiplenildiği gibi sosyal ortamında da korunup sahiplenilmeyi isteyen çocuklar diğerlerine göre daha bağımlı olan ve kendi başına

problem çözüme becerilerini geliştiremediği için güvensiz ve duygusal olarak hassas çocuklar yetişmektedir (Aydın, 2004).

Çok fazla korunan çocuklar sevgiyi ebeveynlerine tam bir bağlılık gösterdiklerinde ancak karşılık bulabilirler. Çocuklar anne baba onayını ve sevgisini kazanma karşılığında kendi benlik haklarından vazgeçerler. Yetişkinlik çağında sevilme, kayrılmak ve sahiplenme gibi ihtiyaçlarını giderebilmek maksadıyla insanlarla her türlü sürtüşme ve çatışmadan kaçınarak onları mutlu etmeye çalışırlar (Geçtan, 2004).

Baskıcı ebeveyn tutumuyla benzer nitelikler taşır ancak bu tutumda aşırı şefkat koruma güdüsünün önüne geçmiştir. Çocuğa gösterilen özen ve denetim olması gerekenden fazladır. Çocuğun tek başına yapabileceği etkinlikleri engelleyerek aşırı kontrol altına alma çabası bulunmaktadır. Çocuğa sürekli yapacağı işler ve nasıl hareket edeceği söylenir. Ebeveynler, çocuklarını kendilerinden ayrı bağımsız bir birey gibi algılamamakta ve duygusal ihtiyaçlarını çocukları aracılığıyla gidermek isterler. Böylelikle çocuklarının kendilerine bağımlı olmasını isteyip onların özgür bir birey olma yolundaki ilerleyişine engel olmaktadır (Kulaksızoğlu, 2004). Yükümlülükler anne veya baba tarafından yerine getirilir, çocuğa hiçbir yönlendirme yapılmaz ve çocuğun sosyal uyum becerilerini geliştirmesine ve sorumluluk almasına engel olunmaktadır (Polat, 1986). Anne babalar çocuklarının başına sürekli kötü bir şey gelecekmiş düşüncesiyle endişelenirler ve bu sebepten çocuğun akademik başarısı, psikososyal gelişimi, toplumsal ilişkileri negatif yönden etkilenir. Çocuk ebeveynler tarafından oluşturulan hazır ortamı diğer ortamlarda da görmeyi umduğundan diğer alanlarda karşılaştığı problemlerle baş edememektedir (Baumrind, 1991).

2.6.2. Güven Verici Demokratik ve Hoşgörülü Anne Baba Tutumu

Çocuğa gösterilen şartsız kabul, sevgi ve saygı veren, desteklenerek yaşına uygun birtakım kararlar almasını sağlayan, düşüncelerine önem verilen, kararlı, dengeli ve güven veren anne baba tutumu demokratik ebeveyn tutumu olarak nitelendirilmektedir (Sezer ve Oğuz, 2010).

Hoşgörülü ebeveynlerin çocuklarına güven vermeleri, hoşgörülü davranmaları, onları engellemeden desteklemeleri, isteklerini genel anlamda dilediği gibi yerine getirmelerine olanak vermeleri çok sık bir biçimde görülen tutumlardır.

Anne babanın hoşgörüsünün yeterli bir düzeyde gerçekleşmesi, çocuğun özgüvenli, üretken, sosyal bir kişi olmasına katkı sağlar. En sağlıklı olan bu esnek anne baba tutumunda; çocuk nerede durması gerektiğini bilir, kendi sınırları içerisinde bağımsızdır, söz hakkına sahiptir, duygu ve düşüncelerine önem verilir, sevgi ve teşvik görür. Böyle bir ortamda büyüyen çocuğun özgüveni gelişir ve kendi başına karar vererek sorumluluk almayı öğrenir (Yavuzer, 2017).

Demokratik ailelerde ebeveynler çocuklarını önemseyip sever ve benimser. Ailedeki sorunlar anne baba arasındaki uyum, sevgi, saygı ve anlayış sayesinde çözüme kavuşturulur. Çocukların gelişiminde çok önemli olan sevgi ve samimiyete dayanan bir aile atmosferi vardır. Bu ailelerde çocuklar herhangi bir baskı altında kalmaksızın kararlarını özgürce söyleyebilir. Aile içindeki ortak kurallar bütün aile fertlerinin ortak kararıyla baskı yapılmadan uygulanır. Buradaki temel amaç alınan kararlarda çocuğun kendisinin de alınan kararlarda söz hakkı sahibi olduğunun farkına varmasını ve sorumluluk sahibi olmayı öğrenmesini sağlamaktır (Yörükoğlu, 1990).

2.6.3. İzin Verici-Aşırı Hoşgörülü Anne Baba Tutumu

Çocuğun merkezde olduğu ve aşırı serbest bırakıldığı tutumdur. Kontrol etme ihtiyacı hissetmediklerinden çocuğun her yerde kendi kafasına göre hareket edecek şekilde yetiştirme olasılığı artmaktadır. Bu tutumda olayların denetimi ve devamında çocuğun istekleri anne babanın isteklerinden daha ön plandadır. Tek çocuklu ailelerde bu tutum daha fazla görülmektedir. Bu tutumda yetişen çocuklar evde tek söz sahibi olmak istemektedirler ve genellikle doyumsuz bir kişiliğe bürünmektedirler (Kaya, A.ve ark., 2012).

Anne babalar çocuk merkezli bu tutumda, çocuklarına karşı çok hassas davranırken onlardan herhangi bir talepleri olmamaktadır. Çocuklarına çok nazik bir tavırda olup onların olgun davranışlar sergilemesini beklememektedirler. Onlara kural koymaktan, baskı yapmaktan ve onlarla çatışmaktan çekinirler (Sayan ve Bağlan, 2011). Böyle bir evde yetişen çocuklar her istedikleri gerçekleştirildiği için dürtülerini kontrol etmekte zorlanırlar. Her zaman onların istek ve arzuları ön planda olduğundan çevresindeki diğer insanlara karşı duyarsızlık yaşarlar. Bu da onları bencillığe sürükler, tahammül edemeyen, iç kontrol ve disiplini olmayan herhangi bir şeye dikkatini vermede güçlük çeken, istekleri yapılmadığında ve engel konulduğu zaman

sinirlenen bir kişilik geliştirirler. Evde anne babaları tarafından her isteğinin karşılanmasına alışan çocuklar dış dünyada bunu göremediklerinde bocalarlar ve bu duyguyla baş edemeyince saldırgan davranışlar sergilerler (Şendil ve Kaya Balkan, 2005).

Aşırı hoşgörülü ebeveynler çocuklarının tepkilerine, istek ve davranışlarına karşı ceza vermeden onaylayan ve pozitif bir tutum benimseyen anne ve babalardır. Ailedeki kurallar belirlenirken çocuklardan yardım alıp, düşüncelerini önemseyip kuralların nedenlerini çocuklarına açıklarlar. Bu ebeveynler aile ortamında çocuğa bazı görevler verirler. Kendilerini çocukların gelecekteki davranışları için bir model değil de sadece çocukların arzularına göre hareket edecek bireyler olarak ifade ederler. Çocuğun kendi davranışlarını kendi düzenlemesine mümkün olduğunca olanak tanır. Toplumun belli kurallarına uyması konusunda çocuk yüreklendirilmez. Anne ve babalar belli bir durum karşısında çocuğuna bir sebep sunar veya çocuğunu ikna etmeye çalışır fakat kendi istediği olsun diye çocuğuna güç kullanmaz (Dursun, 2010).

Musaaoğlu (2004) anne ve babaların bu tutumlarının çocukta sorumluluk duygusu edinmesine engel olabileceğini, ebeveynleri tarafından çocuğun her davranışı hoşgörülle karşılanırken toplum çocuğun her davranışını aynı hoşgörülle karşılamaması sonucunda çocuk nerede nasıl davranacağını tam bilememe, kendini denetleyememe ve dışlanma gibi sorunlara sebep olabileceğini belirtmektedir. Bu tutumla büyütülen çocuklar davranışlarını denetleyememekte, o anki isteklerinin tersi bir şey yapmaları söylendiğinde kabul etmeyip istenileni yerine getirmemektedirler. Yetişkinine bağımlı bir kişilik yapısı geliştirip, çok fazla istekte bulunurlar (Yavuzer, 2012).

Ebeveynler çocuklarına karşı sıcak ve kabul edici tarzı benimser ve çocukların kararlarını kendilerinin vermesi konusunda sınırlandırma getirmezler. Çocuklarını hiçbir şekilde kontrol etmeyip onlara karşı neredeyse bir yetişkininkine denk bir özgürlük şansı tanır. Çocuklar yemek yeme, televizyon izleme ve dışarı çıkma gibi durumlarda kendi kararlarını verebilirler (Yılmaz, 2000).

Bu tutumda ebeveynler çocuğa karşı hiçbir disiplin yöntemi uygulamaz ve çocuk bir hata yaptığında bir yaptırım uygulanmaz. Bütün davranışlar aynı tepki ile karşılanınca çocuk hangisinin doğru hangisinin yanlış olduğunu kavrayamaz (Adam, 2009).

Ebeveynler çocuklarının isteklerini kısıtlamaz, her zaman çocuğun istekleri ön plandadır. Bu durum çocuğun istek ve duygu dürtülerini gerektiğinde kontrol edebilme becerisini kötü etkileyerek; vurucu, kırııcı ve saldırgan davranışların artmasına neden olmaktadır (Ekşi, 1990). Bu çocuklar ailedeki yetkilerinin ve rolünün farkına vardığı andan itibaren istedikleri her şeyin emir niteliğinde olduğunu ve yerine getirileceği beklentisi içindedirler (Yavuzer, 2005). İlerleyen dönemlerde sahip olmadığı hakların da toplum tarafından kendisine verilmiş haklar gibi anormal davranışlar sergileyebilirler. Dolayısıyla bu çocuklar eğitim hayatlarında okul kuralları karşısında tökezleyip uyum sorunları yaşamaktadırlar (Aydın, 2004).

İhmalkâr ve hoşgörülü ebeveyn tutumunda sınırların net olmaması konusunda birtakım benzerlikler vardır. İhmalkâr ve hoşgörülü ebeveyn tutumlarını ayıran temel nokta, hoşgörülü anne babaların çocuklarına sevgi göstermesidir. Bu tutumda anne baba aşırı rahat ve endişeli olmayıp kontrol neredeyse yoktur. Fakat anne baba iyi bir örnek teşkil etmediği için çocuk nerede durması gerektiğini bilememekte ve doğru-yanlış öğretilse bile kontrol edilmemektedir. Bu tutumla yetişen çocuk başkalarını düşünmez. Ebeveyn örnek olmadığı için çocuk kendine göre başka modeller aramakta, adölesan dönemde zamanının çoğunu arkadaşlarına ayırmaktadır ve kötü alışkanlıklara karşı hassasiyeti vardır (Yörükoğlu, 1997).

2.6.4. İlgisiz ve Kayıtsız Anne Baba Tutumu

İlgisiz ebeveyn tutumuna sahip anne babalar, çocuğun isteklerini hiç umursamazlar ve çocuklara kısıtlama ya hiç yoktur ya da dengesizdir. İlgi ve kontrolün düşük seviyede olduğu bu tutum en olumsuz ve riskli ebeveyn tutumu olarak kabul edilmiştir (Sümer ve ark., 2010). Bu anne babalar çocuk yetiştirmede sorumluluk almaktan kaçarlar. Çocuklarına karşı isteksiz olup bunun temelinde eşler arası dengesizlik, erken yaşta çocuk sahibi olma, ebeveynlik rollerini benimseyememe, meslekte sorun yaşama, çocukla problemler yaşayıp istemeyip ya da reddetme ve çocuğu büyütürken bilgi eksikliğinin olması vardır (Yücel, 2013).

Anne babalar çocuğun hayatına karşı kayıtsız kalıp, yaşamını ön planda tutar fakat çocuğun ebeveyninin ilgisine ihtiyacı vardır. Bu çocuklar ileride toplumsal ilişkiler konusunda sorunlar yaşar, özgüveni düşük olup özgür olmada yetersizlik oluşur (Yavuzer, 2017). Ayrıca özsayı ve öz kontrol konusunda sorunlar yaşar,

şiddete yatkındır ve aile içinde çok fazla problemler vardır (Ekşi, 1990). Ailede yalnızlığı ve umursanmamayı çok sık yaşar, aile fertleri tarafından ötelenir, aile ile çocuk arasında olumlu bir iletişim yoktur ve fiziksel değil de duygusal olarak istismar edilmektedir. Bu durum çocuğun ruh halinin bozulmasına neden olabilir, anksiyete, depresyon, içe kapanıklık ve saldırgan davranışlar sıkça bu kişilerde görülür. Çocuğun çevresindeki insanlara ve nesnelere şiddet uygulaması ya da suçluluk duygusu hissetmesi anne babası tarafından ilgisiz bırakılmasından kaynaklanmaktadır (Yavuzer, 2002).

Anne babalar çocuklarının gereksinimlerini görmezden gelerek, çocuklarına ilgisiz olup, onların her türlü ihtiyaçlarını gidermeyen ebeveynlerdir. Böyle davranan ebeveynler çocukları kendi haline bırakıp onları kısıtlamazlar. Çocukları denetleyemeyen, kararlı olmayan ve gevşek bir disiplin yaklaşımını benimseyen ilgisiz tavır gösterirler. Bu tip ailelerde büyüyen çocuklar ilgi ve sevgiden uzak yetişirler. Çocuğun benlik gelişimini en çok kötü yönde etkileyen ebeveyn tutumudur (Kaya, 1997). Bu çocukların özgüven eksikliği, problem davranışlar ve duygusal doyumsuzluk yaşama ihtimalleri diğer çocuklara oranla daha fazladır (Baumrind, 1991).

2.6.5. Mükemmeliyetçi Anne Baba Tutumu

Anne babalar her yerde her durumda ve her zaman çocuklarının en iyisi olmasını isterler ve çocuklarının yaptıklarını beğenmeyip daha iyisini yapabileceklerini düşünürler. Bu yüzden çoğu zaman diğer çocuklarla kıyaslayıp onları geçmesi gerektiğini tavsiye ederler. Çocuklarda mükemmeliyetçi duygu ve düşüncelerin oluşmasında eğitim ortamının ve yaşadıkları çevrenin etkisi vardır. Çocukların mükemmeliyetçi bir aile ortamında yetişmesi, anne babaların yüksek beklenti içerisinde güç beğenen bir yapıda olması, okuldaki öğretmenlerin de yargılayıcı, talepkâr, titiz olması çocuklarda da buna benzer davranış ve tutumların oluşmasına sebep olur (Yücel, 2013).

Genellikle ekonomik düzeyi yüksek ailelerde rastlanan ideal çocuk yetiştirme olarak anılan tutum türüdür. Anne babalar kendi çocukluklarında gerçekleştiremedikleri istek, hayal, başarı gibi özellikleri çocuklarının yapmasını isterler ve bunun olması için kendi isteklerine göre hareket edip, çocuğun ilgili olduğu

ve yapabildiği şeyleri önemsemeyip görmezden gelirler. Böyle davranmalarının temelinde eşlerin yaşadıkları sorunları ve mutsuzluklarını çocuğu üzerinden gidermeye çalışmaları vardır (Yavuzer, 2002). Çocuk daha dünyaya gelmeden çocuğun sınırlarını, yapabileceklerini bilmeden aile tarafından çocuğun meslek seçimi dahi yapılır. Çocuğun bireysel özelliklerinin farkına varmayan aileler çocuğu kendi istekleri doğrultusunda şekillendirmeye çalışır, çocuklarının bilmeyen yönlerini bulmaya, incelemeye ve meraklı gözlerle bakmaya çalışmazlar. Çocuk böyle bir ortamda diğer insanlardan farklı olduğunu düşünmeyip kendini değerli hissetmez, kendine güvenmez yaşamının sonraki dönemlerinde güçsüz ve mutsuz olur (Cüceloğlu, 2002).

Anne babanın çocuğa verdiği değer ölçüsünde beklentilerini yüksek tutup çocuktan bu beklentilerini karşılamalarını beklerler ve çocuk da bu durumdan dolayı endişelenir (Yörükoğlu, 1998). Ailede çocuklar her zaman her alanda en iyisi olmak için çabalamak zorundadırlar. Her şey başkalarının takdirini kazanmak ve onayını almak için yapılır, çocuğun verilen kıstasları değiştirmeye ve tartışmaya hakkı yoktur (Cüceloğlu, 2001).

Mükemmeliyetçi anne babaların istekleri çocuklarının yaş ve potansiyelinin çok üzerinde olup çocuk ne yaparsa yapsın onları mutlu edemez bir nevi anne babalar çocuklarının kusursuz olmalarını istemektedir (Tuzgöl, 1998). Bu tip ailelerde çocuklar ebeveynlerini memnun ederlerse seveceklerini düşünüp onlara karşı koşullu sevgi geliştirirler. Sosyal ilişkilerde zorlanmakta ve tüm işlerin eksiksiz olması için hata yapmaktan çekindikleri için çok çalışırlar (Öz, 2005).

2.6.6. Aşırı Baskılı ve Otoriter Anne Baba Tutumu

Otoriter tutumu benimseyen ebeveynler çocuklarına çoğu zaman kendilerinin koymuş oldukları aşırı kurallara çocuklarının eksiksiz uymalarını ve sorgusuz bir şekilde kuralları uygulamalarını beklerler. Çocuklarını kurallara riayet ettikleri zaman ödüllendirip severler, kurallara uymadığında ise cezalandırırlar (Çağdaş, 2002).

Ebeveynler aşırı düzeyde kuralcı oldukları için çocuklarının belirledikleri kurallara uyup uymadıklarını devamlı denetlerler. Çocukların kendine ait oluşturacağı alanların kısıtlı olduğunu ve bu sınırların keskin bir şekilde düzenlenmesi gerektiğine inanırlar. Devamlı baskı yapan ve otoriter bir tavırla büyüyen çocuklar devamlı baskıyı

hissettiklerinden, evde anne babasının otoriter tutumlarından dolayı içine kapanık, kendini açıklamakta zorluk çeken, çevresine karşı kızgın ve agresif tepkiler vermeye başlarlar. Çocuklarını kendilerinden bağımsız bir birey olarak düşünemediklerinden ve çocuğu belli bir şekilde koymaya çalıştıkları için çocuklar kendini bir kısıkaça gibi hissederler (Yıldırım, 2018). Çocuk bu tutumdan dolayı baskı hissedip sessiz, sakin, laf dinleyen, kibar olabileceği gibi içe kapanık, hassas kırılğan gibi özellikler de gösterebilirler. Ek olarak aşağılık duygusuna sahip olabilirler, başkaldırıcı tavır sergileyebilirler ve kolayca ağlayabilirler. Çocuğun içinde bulunduğu ortam çocuğun çevre tarafından kolaylıkla kontrol altına alınabildiği bir kişiliğin oluşmasına sebep olur (Yavuzer, 2002).

Çocuklar düşünce ve duygularını ifade ederken zorlanır, içine atıp çevreyle paylaşmak istemezler (Kulaksızoğlu, 2017). Çocuk kendi duygu, düşünce ve davranışlarını arka plana itip önemsemeyip güvenmemeye başlar. Otoritenin belirlediği şekilde hissetmeyi, düşünmeyi ve davranmayı seçer (Cüceloğlu, 2001). Daha sonra ailesinden sevgi görmeyen çocuk kendine güvenmeyi bırakır, çabalamaz ve ailesinden ilgi görmeyen çocuk çevresine de tepkide bulunmaz (Yavuzer, 2002).

Eğer ailede çözüm olarak şiddetli cezalar uygulanıyorsa çocuk olaylar karşısında mücadele etme becerileri, baş etme becerileri geliştiremeyip kabul eder. Çocuğun yetişkin olduğunda sorgulamadan boyun eğen, kendi kararlarını veremeyen, otorite değiştikçe kararları değişen kişilikte birey olmasına sebep olmaktadır (Yörükoğlu, 1997).

Disiplin anlayışının hatalı davranışa değil de çocuğa ve benliğine yönelik olması, hatalı davranışın telafi edilmesine fırsat verilmemesi, çocuğa yönelik beklentilerin karşılanmaması durumunda sevgiyi geri çekme, şartlı kabul gibi sağlıksız disiplin tarzlarının kullanılmaması gerektiği söylenebilir.

2.6.7. Dengesiz Tutarsız ve Kararsız Anne Baba Tutumu

Anne babalar tutarsız tutumda bir olay ya da durum karşısında birbiri ile uyumlu olmayan davranışlar sergilemektedirler. Eğer eşlerden birinin onayladığı davranışa diğeri karşı çıkıyorsa, evde tepki verilmeyen davranışa bir gün sonra cezalandırılıp aşırı tepki gösteriliyorsa ve çocukla alakalı alınan kararlarda eşler ortak bir düşüncede olamıyorsa ebeveynlerin dengesiz bir tutum benimsediğini

söyleyebiliriz (Yörükoğlu, 2004). Tutarsız ebeveyn tutumu karşısında çocuk hangi davranışın olumlu olup olmadığını anlamakta zorlanır bir ikilem yaşar, sağlıklı bir değerlendirme yapamayacağından bu durum çocukta içsel çatışma yaratır ve çocukta dengesizlikler görülmeye başlanır (Yavuzer, 1993).

Anne babalar çocuklarını eğitme konusunda bir planları olmayıp bu tür konularda anne baba arasındaki fikir alışverişi de yeterli değildir (Yücel, 2013). Ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili tartışmaları onların yanında konuşmaları çocuğu kötü yönde etkileyip bu tartışmalarda çocuklar anne ya da babasının düşünce çatışmalarını ve eksik hatalı yönlerini görür. Dolayısıyla ebeveynlerine karşı çocukta önyargı oluşabilir ve çocuk anne babanın uyumsuzluğunu kullanabilir. Ailedeki tartışmalarda anne ya da baba çocuğun tarafını tutarsa onun uyumsuz, başına buyruk, laf dinlemeyen, saldırgan birine dönüşmesine zemin hazırlanır (Tola, 2003).

Çocuk büyütürken disiplin olması gerekir ama bu disiplinin dengeli olması çocuğun gelişimini olumlu etkiler. Ebeveynlerden biri kısıtlarken diğersinin izin verici olması o ailenin dengesiz kararsız tutuma sahip olmasına neden olur. Ayrıca bir gün engelleyici diğers gün izin verici olan anne babaların çocuklarında da davranış problemleri görülebilir (Ekşi, 1990). Aile ortamındaki bu dengesiz tutumlar çocuğun davranışlarının da tutarsız bir hale gelmesine sebep olabilir. Örneğin, çocuk başkaldıran bir davranış sergileyebileceği gibi boyun eğen bir tutum içerisine girebilir (Özgüven, 2001). Bu çocuklar daha sonraki dönemlerde laf dinleyen, sakin, edilgen bir kişilik özelliğine bürünebileceği gibi sinirli, şiddete yönelimli ve kendini ispat çabasına giren bireyler haline gelebilir (Kaya ve ark., 2012).

2.7. İlkokul Dönemindeki Çocukların Özellikleri

Okula başlamak için çocuğun bilişsel, bedensel, duygusal ve sosyal açıdan hazırbulunuşluğunun olması gerekir. 6 yaş çocuğu gerçek yaşama hazır gibidir (Yavuzer, 2012). İlkokul dönemi çocukların davranış ve uyum sorunlarını sergilediği ilk ve yeni sosyal ortam olması açısından oldukça önemlidir. Çocuk zamanının çoğunu okulda geçirmektedir. Şimdiki yaşına kadar öğrendiği becerileri sergileyeceği ve uzun zamanını geçireceği bir sosyal ortam oluşmuştur.

Yeşilyaprak (2003)'e göre kişi içinde bulunduğu dönemin gelişim görevlerine ilişkin gelişim imkânı verildiğinde bunu en güzel şekilde başarabilir. İlkokul dönemindeki çocukların gelişim görevlerini şu şekilde özetlemiştir:

- “Kişisel bağımsızlığını kazanmaya başlama,
- Kurallara uymayı öğrenme, büyük ve küçük kasları kullanmayı öğrenme ve devinsel aktivitelerde beceri kazanma,
- Okuma, yazma, zaman kavramı, temel matematik becerileri kazanma,
- Kişilerarası ilişkilerini zenginleştirme (akranla olumlu ilişkiler kurma, anne baba dışındaki kişilerle ilişki kurabilme),
- Mesleki ve toplumsal roller geliştirme,
- Vicdan ve değerler sistemi geliştirme”.

2.8. Çocuklarda Davranış Sorunları

Kişilerin sahip olduğu özellikler ile içinde olduğu ortam arasında olumlu bir bağ kurabilmesi ve devam ettirebilmesi uyum olarak adlandırılır. Çocuk yaşamının ilk dönemlerinde etrafındakileri gözlemleyerek ve onları taklit ederek davranış biçimini oluşturmaya çalışır. Dolayısıyla çocuğun sosyal uyumunda çocuğa yöneltilen davranış belirleyici bir etkidir. Çocuk sevgi, anlayış ve güvenin olduğu pozitif bir ortamda uyum sürecini sağlıklı geçirirken tersi bir ortamda karmaşık düşünce, duygu ve çelişkiler içinde kalıp çevresiyle uyum problemleri yaşamasına neden olabilir (Yavuzer, 2008). Yaşanan bu uyum problemleri de kalıcı davranış sorunlarına sebep olabilir.

Çocuk her gelişim döneminde çevresine daha iyi uyum sağlamaya çalışırken yeni yetenekler, yeni beceriler ve yeni davranışlar kazanmaktadır. Çocuğun bu dönemde karşılaştığı sorunlar çok farklıdır. Ebeveynlerinin desteğiyle aşılabilecek bu sorunlar çocuğun anne babadan yeterli desteği görmemesi ya da hatalı disiplin yöntemleri uygulaması sonucu bu sorunlar daha da büyümekte ve bir sonraki gelişim dönemine bir davranış sorunu olarak aktarılmaktadır (Yörükoğlu, 2006).

Çocuk ve ergenlerde tanılama yaparken bazı ölçütlerin göz önünde bulundurulması teşhis koyarken daha sağlıklı karar alınmasını sağlar. Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabında DSM- V'e göre gösterilen bir davranışın;

- “Çevresindekilerin ilgisini çekebilecek kadar yoğun yaşıyor olması,
- Psikolojik ya da fiziksel bir sorunun etkisinin olmaması,
- Sosyo kişisel bağlarına zarar vermesi,
- Davranışın sorun olması ve süreklilik göstermesi (Köroğlu, 2014)”.

Davranış sorunları çok farklı değişkenlere bağlı olarak ortaya çıkabilir ve sorunların değerlendirilmesi yapılırken sağlıklı ve doğru karar alabilmek için çok boyutlu bir inceleme yapılarak bütün belirtiler göz önünde bulundurulmalıdır (Yörükoğlu, 2006).

2.8.1. Psikosomatik

Psikosomatik bozukluk Amerikan Psikiyatri Birliği (APA)'nin tanı kitabı olan DSM-5'te ele alınmaktadır. Bu tanıya göre;

“A. Sağlık ile ilgili bir belirti veya durum (ruh sağlığının dışında) vardır.

B. Davranışsal veya ruhsal etkenler, sağlık durumunu aşağıdaki yollardan biriyle olumsuz etkiler.

- Ruhsal etkenlerle sağlık durumunun gelişmesi, alevlenmesi ya da iyileşmenin zaman alması arasında yakın zamansal bir birliktelik olması ile gösterildiği üzere, bu etkenler sağlık durumunun gidişini etkilemiştir.
- Bu etkenler, kişi için başka birtakım gerçek sağlık sorunları ortaya çıkartmaktadır.
- Bu etkenler, sağlık durumunun iyileşmesini zorlaştırmaktadır.
- Bu etkenler, altta yatan patofizyolojiyi, alevlendirici veya tetikleyici belirtileri etkilemekte ya da tıbbi bakımı ihtiyaç haline getirmektedir.

C. B tanı ölçütündeki davranışsal ve ruhsal etkenler, farklı bir ruhsal bozuklukla daha iyi açıklanamaz” (Köroğlu çev., DSM-5).

Psikosomatik bozukluk tanı ölçütlerindedir ve altı aydan daha uzun sürme ile belirlidir. Somatizasyon bir semptom veya tanı sınıfı olmayıp, geniş kapsamlı klinik bir görünümdür. Somatizasyonun üzerinde uzlaşmış tek açıklayıcı noktası ise, organik sebeplere bağlanamayan bedensel yakınmaların varlığı ve hastalığın ancak psikiyatrik\psikolojik yardım ile dindirilebildiğidir (Lipowski, 1990).

İnsanların çoğu yaşamının bir bölümünde veya yaşam boyu strese maruz kalabilir, ancak her strese maruz kalan kişi psikosomatik belirti göstermez. İnsanlar gergin bir ruh halindeyken veya öfkelendiklerinde nefes alıp vermeleri, kalp atışları hızlanabilir, kan basıncı değişebilir ve buna benzer pek çok fizyolojik değişim gözlemlenebilmektedir. Bazı kişilerde bu fizyolojik durumlar geçici olabilirken, bazılarında ise kalıcı bir rahatsızlık olarak ortaya çıkabilir. Bu durum uzun süre devam ettiğinde ise psikofizyolojik durumlara yol açabilir (Oltmanns, 2003).

Somatizasyon bozukluğu, tıbbi olarak ifade edilemeyen fazla sayıda somatik veya fiziksel belirtiyeye işaret eden psikolojik bir hastalıktır. Fiziksel yakınmaların ön planda olmasından dolayı temelde tıbbi bir hastalığın varlığını düşündürebilir. Ancak yapılan tetkikler, muayene ve araştırmalar sonucunda bu tür bedensel yakınmaları ifade edecek boyutta herhangi bir fiziksel veya tıbbi bir hastalığın olmadığı görülmektedir. Yakınmalar bedensel bölgelerde olduğu için kişi bedensel bir hastalığı olduğunu düşünür ve bu yakınmalarını dindirmek amacıyla tıbbi alandaki gerekli alanlara müracaat eder (Tunçer, 2005). Aile içinde psikosomatik belirtiler davranışçı yaklaşıma göre öğrenilmiş davranışlar ile ifade edilebilir.

2.8.2. Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu

Çocukluk ve ergenlik döneminde Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB) ortaya çıkar. Çocukta gelişim dönemine uygun olmayan aşırı hareketlilik ve dikkat sorunları görülür. DEHB olan çocukların engellenmeye karşı tahammülleri azdır ve bu sebeple böyle durumlarda çocuk atak ve mutsuz olur. Tanı genelde ilkokul dönemiyle birlikte konmakta, belirtilerin ya da yol açtığı aksaklıkların okul veya ev gibi en az iki ortamda olması gerekmektedir (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2013).

Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (Dehb) tanı kriterleri-DSM 5

A. Aşağıdakilerden (1) ya da (2) vardır:

(1) Aşağıdaki dikkatsizlik semptomlarından altısı (veya daha fazlası) en az 6 ay süreyle uyumsuzluk doğurucu ve gelişim düzeyiyle uyumsuz bir derecede sürmüştür:

Dikkatsizlik

- “Genellikle dikkatini detaylara veremez okul ödevlerinde, işlerinde veya diğer faaliyetlerinde de dikkatsizce hatalar yapar.
- Doğrudan kendisiyle konuşulduğunda genel olarak dinlemiyormuş gibi görünür.
- Çoğu zaman verilen görevlerde veya oynadığı oyunlarda dikkat dağınık.
- Genel olarak yönergeleri izleyemez ve iş yerindeki görevlerini veya okul ödevlerini, ufak tefek işleri tamamlayamaz (yönergeleri anlayamamaya veya karşıt olma bozukluğuna bağlı değildir).
- Çoğunlukla zihinsel çaba gerektiren görevlerden genellikle uzak durur, bunlarda yer almaktan hoşlanmaz ve isteksizdir.
- Genellikle sorumluluk aldığı etkinlikleri ve görevleri düzenlemede güçlük yaşar.
- Çoğunlukla dikkati dış uyaranlarla kolaylıkla dağınık.
- Genellikle sorumlu olduğu görevler veya faaliyetler için gereken eşyaları kaybeder (örneğin; okul ödevleri, oyuncaklar, kalemler, kitaplar veya araç gereçler).
- Günlük faaliyetlerinde genellikle untkandır”.

(2) Aşağıdaki hiperaktivite-dürtüsellik semptomlarından altısı (veya daha fazlası) en az 6 ay süreyle uyumsuzluk doğurucu ve gelişim düzeyiyle uyumsuz bir derecede sürmüştür:

Hiperaktivite

- “Çoğunlukla sınıfta ya da oturması beklenen diğer durumlarda oturmaz.
- Çoğunlukla hareket halindedir veya bir motor tarafından sürülüyormuş gibi davranır.
- Genellikle uygun olmayan durumlarda koşuşturur durur veya tırmanır (ergenlerde veya erişkinlerde öznel huzursuzluk duyguları ile sınırlı olabilir).

- Genel olarak sakince oyun oynama veya serbest zamanları değerlendirme etkinliklerine katılma zorluğu vardır.
- “Çoğu zaman çok konuşur”.

Dürtüsellik

- “Genellikle sırasını bekleme zorluğu vardır.
- Çoğunlukla sorulan soru tamamlanmadan cevabı yapıştırır.
- Genellikle diğerlerinin sözünü keser veya yaptıklarını böler (örneğin diğer kişilerin oyunlarına veya konuşmalarına burnunu sokar)”.

B. Dikkatsizlik semptomları ya da bozulmaya yol açan bazı hiperkatif-dürtüsel semptomlar 12 yaşından önce de vardır.

C. İki veya daha fazla ortamda semptomlardan kaynaklanan bir bozulma vardır (örneğin; işte veya okulda, evde).

D. Sosyal, okul veya mesleki işlevsellikte klinik açıdan belirgin bir sorun olduğunun açık ispatları olmalıdır.

E. Bu semptomlar başka bir mental bozuklukla daha iyi ifade edilemez ve sadece bir yaygın gelişimsel bozukluk, şizofreni veya başka bir psikotik bozukluğun gidişi sırasında meydana gelmemektedir (örneğin; duygu durum bozukluğu, kişilik bozukluğu ya da dissoyatif bozukluk).

Alt tipleri

Alt tipler ise şöyle tanımlanmaktadır:

1)Bileşik tip: son 6 ayda a1 ve a2 tanı ölçütleri karşılanmıştır.

2)Dikkatsizliğin ön planda olduğu tip: son ay boyunca a1 tanı ölçütü karşılanmış ancak a2 tanı ölçütü karşılanmamıştır.

3)Hiperaktivite ve dürtüsellüğün ön planda olduğu tip: son ay boyunca a2 tanı ölçütü karşılanmış ancak a1 tanı ölçütü karşılanmamıştır.

Ülkemizde ilkokul öğrencileri üzerinde yapılan çalışmalarda DEHB sıklığı %3-10 oranında değiştiği görülmektedir (Aktepe, 2011). Ercan ve ark. tarafından (2013) 1500 ilkokul öğrencisi üzerinde yapılan bir çalışmada 4 yıl boyunca öğrenciler

takip edilmiş ve ortalama sıklık değerlendirilmesi sonucunda DEHB sıklığının %12,7 olduğu tespit edilmiştir.

2.8.3. Kaygı

Kaygı, her an negatif bir durumla karşılaşılacağına dair düşüncelerle aniden oluşan ve genellikle insanlarda endişe yaratan bir duygudur. Kişi böyle bir durumla karşı karşıya geldiğinde meydana gelebilecek tehlikeyi kontrol edemeyeceğini düşünür (Antony ve Swinson, 2000). Kaygı kişinin uyarıcılara verdiği fiziksel, psikolojik ve bilişsel belirtileri kapsayan reaksiyondur. Kaygı her durumda her zaman karşılaşabileceğimiz ve günlük yaşantımızı etkileyen bir durumdur (Özer, 2002).

Günümüzde DSM–V tanı ölçütlerine göre (Kring, Johnson, Davison, Neale, 2015) Yaygın Anksiyete Bozukluğu, 6 ay süreyle çoğunlukla her gün oluşabilen, olaylara ya da durumlara yönelik çok fazla endişe, üzüntü duyması ve kişinin bu duyguları kontrol edemeyeceğini düşünmesidir. Aşağıdaki belirtilerden üçünün veya daha fazlasının bunlara eşlik etmesi gerekmektedir. Çocuklarda ise yalnız bir belirtinin olması yeterlidir. Bunlar:

- Aşırı endişe, heyecan, huzursuzluk
- Hafif uyarılara karşı aşırı tepki verme
- Uyku düzensizliği
- Çabuk yorulma
- Kas kasılması
- Düşünceleri yoğunlaştırmada güçlük çekme veya zihnin durmuş gibi olması

Kaygı, üzüntü ya da bedensel şikâyetler patolojik strese neden olmaktadır. Dolayısıyla sosyal yaşamda ve iş hayatında aksaklıklara yol açmaktadır. Bu bozukluk genel tıbbi bir durumun veya bir maddenin doğrudan fiziksel etkilerine bağlı değildir (DSM-V). Anksiyete; başka bir bozuklukla açıklanamamalıdır. Anksiyete nedeniyle panik atak, utanç duygusu, takıntılar, stres, bedensel yakınmalar oluşabilir. Ancak bunlar obsesif-kompulsif bozukluktan, sosyal fobiden, panik bozukluktan, beden dismorfik bozukluktan kaynaklanmamalıdır (DSM-V).

Kaygı oluşturan tehlike örtüktür, kişi bunun gerçek sebebinin ve ne olduğunun farkında değildir. Kişinin içinde yer aldığı durum ve kişi için taşıdığı öneme göre

kaygının derecesi değişir. Kaygı durumunda fiziksel belirtiler ortaya çıkar (Çağdaş ve şahin Seçer, 2011, s. 205).

Bazı özelliklerin kalıtım yoluyla çocuğa aktarılması, sinir sistemindeki bozukluklar ve bazı hastalıklar çocuğun kaygılanmasına sebep olur. Çocuğun arzularının çevre ile sınırlandırılması, çocuğa konan sert kurallar, aşırı bağımlı yetiştirilmesi, çocuğun kendini açıklamasına imkan verilmemesi, ayrı uyumasına karşı çıkılması, ebeveynlerin aşırı kaygılı olması gibi sebepler çocuğun kaygı duygusunu tetikler. Kaygı durumlarının pekiştirilmesi bu durumun daha da artmasına yol ağar (şenol, 2006, s. 187; Sheehan, 1999, s. 13-19).

Kaygıyı meydana getiren sebepler araştırılarak ortadan kaldırılmalı ve çocuğu korkutacak, kaygılandırarak hareketlerden uzak durulmalıdır. Çocukların bu durum ile ilgili konuşmalarına fırsat verilerek yaş düzeylerine uygun olacak bir açıklama ile rahatlamaları sağlanmalıdır. Çocukların gelişim dönemine uygun isteklerde bulunulmalı ve her zaman sevgi gösterilmelidir. Bu önlemlere rağmen kaygı durumu hala devam ediyorsa bir uzmandan destek alınmalıdır (Çağdaş ve şahin Seçer, 2011, s. 207). Gerekiyorsa psikolojik terapi ve ilağ tedavisi uygulanmalıdır (Sheehan, 1999, s. 21).

2.8.4. Öğrenme Sorunları

Normal zekaya, öğretime, uygun motivasyona, sağlam duylara ve yeterli sosyo-kültürel imkana rağmen verimli okuma (disleksi), matematiksel (diskalkuli) ya da yazma (disgrafi) yeteneklerin edinilmesinde ve kullanılmasında beklenmedik, önemli, spesifik ve kalıcı güçlüklerle kendini gösteren nöro-davranışsal bozuklukların tamamı özel öğrenme güçlüğüdür (Shapiro, 1993; Shaywitz, 1998). Özel öğrenme güçlüğü, beyindeki nörolojik bozukluklardan dolayı çocuğun normal veya üstün zekâya sahip olmasına rağmen beklenen performansı sergileyememesidir. Bununla beraber motor alanda da yetersizlikler görülmesi gibi sorunlara yol açmaktadır (Deniz ve ark., 2009).

Özel öğrenme güçlüğü DSM-5'e bakıldığında "öğrenme bozuklukları" olarak adlandırılmaktadır. İletişim güçlüğü, motor beceri güçlüğü ve özel öğrenme güçlüğü olarak üç alt bölümde incelenmiştir (Angay, 2016). Özel öğrenme güçlüğü tanısının konulabilmesi için dört tanı kriteri gereklidir. Bu tanı kriterleri okuldan birey hakkında

alınan bilgiler, kişinin öykü geçmişi ve psikolojik-eğitsel değerlendirmenin birleşmesiyle alınır;

“**A.** Gerekli müdahaleler yapılmış olmasına rağmen, en az altı aydır süregelen, aşağıdaki belirtilerden en az birinin olması ile öğrenme ve akademik becerilerini kullanma güçlükleri:

- Okuduğunun anlamını anlamada zorluk.
- Yavaş okuma veya sözcük okumanın yanlış olması ve çok çaba gerektirmesi.
- Harf harf söyleme/yazma zorlukları (ünlü ya da ünsüz harfleri eklemek, çıkarmak veya bunların yerini değiştirmek).
- Sayı algısı, sayı gerçekleri ya da hesaplama zorlukları.
- Yazılı anlatımda güçlükler (örn; cümle içinde çok fazla noktalama veya dilbilgisi yanlışları yapmak).
- Problem çözme güçlükleri, sayısal akıl yürütme güçlükleri (örn; nicel sorunları çözmek için matematikle ilgili kavramları, gerçekleri ya da işlemleri uygulamakta zorluklar) (Kartöz, 2016).

B. Etkilenen okul becerileri, bireysel anlamda uygulanan geçerli başarı ölçümleri ve detaylı klinik değerlendirmeler ile doğrulanmak amacıyla, bireyin takvim yaşına göre beklenenden ölçülebilir seviyede ve önemli düzeyde düşük olması, günlük yaşam aktivelerini veya okul ya da işle alakalı başarıyı ileri derecede sekteye uğratmasıdır. 17 yaş ve üstünde olan bireylerde, geçerli değerlendirmelerin yerine, işlevselliği bozan, öğrenme zorlukları geçmişi kullanılabilmektedir (Kurtbeyoğlu, 2018).

C. Öğrenmede sorunlar okul döneminde başlar fakat etkilenen okul becerileriyle ilgili gerekler, bireyin sınırlı yeterliğini aşmadıkça tam maksadıyla kendini gösterememektedir (Coşkun, 2015).

D. Öğrenme güçlükleri; düzeltilmemiş duyma veya görme keskinliği, anlıksal yeti yitimleri, diğer psikolojik ve sinirsel sorunlar, ruhsal-toplumsal güçlükler, eğitsel yönergelerin yetersizliği veya okulda kullanılan dili tam anlayamama ile daha iyi ifade edilememektedir (Akkuş Özdemir, 2018).”

Sorunun nedeninin ne olduğu bilinmemekle beraber genetik nedenler, hamilelikte annenin beslenmesi, yediği içtiği besinler, ilaçlar, alkol veya sigara kullanımı, akraba evlilikleri, doğum esnasındaki sorunlar ve sonrasında hasarlar gibi birçok sebep sayılabilir (Özyürek, 2019).

Özel öğrenme güçlüğünün başka çeşitlerinin birden çok şekilde görülmesinden dolayı tanı almış çocukların sayısı net olarak bilinmemektedir. Örneğin bir çocukta hem disgrafi hem disleksi birlikte görülebilmektedir. Bunun sonucunda görülme sıklığı oranları değişken hale gelmektedir (Dadandı ve Şahin, 2018). Özel öğrenme güçlüğüne sahip her 3 çocuktan 2'si erkektir. Erkeklerde kızlara oranla daha sık rastlanmaktadır ve erkeklerde daha şiddetli ve kalıcı belirtiler görülmektedir (Doğan, 2012).

Dünyaya bakıldığında tüm çocukların %10-20'si özel öğrenme güçlüğü yaşamaktadır. Yedi sekiz yaş grubu okula ilk başlangıç dönemi özel öğrenme güçlüğü için kritik dönem olarak görülmektedir. Bu sebeple sınıf öğretmenlerinin özel öğrenme güçlüğü hakkında bilgi sahibi olmaları ve bilinçlendirilmesi gerekir (Başar ve Göncü, 2018).

2.8.5. Davranım Sorunları

Çocukların hem kendilerini hem de başkalarının güvenliklerini tehlikeye atan, zamana, olaya, mekâna, gelişim dönemine uygun olmayan, tekrarlayıcı davranışlar davranım sorunu olarak tanımlanabilir (Yüksek Usta, 2014).

DSM-V'e göre "Davranım Bozukluğu" tanısı için gerekli tanı ölçütleri şunlardır: Son on iki ay içinde aşağıdaki kategorilerin herhangi birinden olmak üzere, 15 tanı ölçütünden en az üçünün varlığı ve en az bir tanı ölçütünün son altı ay içinde bulunması ile kendini gösteren, başkalarının temel haklarının ya da yaşına uygun başlıca toplumsal değerlerin veya kuralların yok sayıldığı, tekrarlayıcı ve sürekli bir davranış örüntüsüdür (APA, 2013).

İnsanlara ve hayvanlara karşı saldırganlık

- Sık sık kavga eder, kavga başlatır.
- Sık sık başkalarına kabadayılık eder, başkalarının gözünü korkutur veya gözdağı verir.
- Birini cinsel etkinlikte bulunmaya zorlar.
- İnsanlara karşı acımasız davranır.
- Hayvanlara karşı acımasız davranır.

- Başkalarını ağır yaralayabilecek bir gereçle (örnek; kırık şişe, sopa, taş, ateşli silah, bıçak, vb.) yaralayabilir.
- Kişinin gözü önünde çalar (örnek; saldırıp soyma, kapkaççılık, zorla para alma, silahlı soygun vb.).

Eşyaları kırıp dökme

- Başkasının arabasına, yapısına veya evine zorla girmeye çalışır.
- Başkaları görmeden, sıradan olmayan nesnelere çalar (örnek; mağazalardan aşırma; düzmecilik gibi.).
- Başkalarının eşyalarına bile bile zarar verir (Yangın çıkararak yapmanın dışında, hırsızlık veya dolandırıcılık gibi.).
- Çıkar sağlamak, elde etmek veya sorumluluklarından kaçmak için çoğunlukla yalan söyler (başkalarını “kazıklar”).
- Ağır zarar vermek için bile bile yangın çıkarır.

Kuralları büyük ölçüde çiğneme

- On üç yaşından önce başlayarak sık sık okuldan kaçmaları olmuştur.
- Anne babasının ya da onların yerini tutan kişilerin evinde yaşarken, en az iki gece evden kaçmış veya aradan uzun bir süre geçmeden eve dönmediği evden kaçışı bir kez olmuştur.
- Anne babasının yasaklarına karşın on üç yaşından önce başlayarak sık sık geceyi dışarıda geçirme.

B. Bu davranış bozukluğu toplumsal, okulla ya da işle ilgili işlevsellikte klinik olarak belirgin bir düşüşe neden olmuştur.

C. Kişi 18 yaşında veya daha ileri bir yaşta ise toplum dışı (antisosyal) kişilik bozukluğu için tanı ölçütleri karşılanmamaktadır.

Topluma yararlı duyguların sınırlı olmasıyla giden: Bu belirleyicinin uygulanabilmesi için kişinin en az 12 ay boyunca, sürekli olarak birçok ilişkisinde ve ortamda, aşağıdaki özellikleri göstermiş olması gerekir. Bu özellikler, bu süre boyunca kişiye özgü kişiler arası ve duygusal işlevsellik örüntüsünü yansıtır, yalnızca kimi durumlarda arada bir ortaya çıkan özellikler değildir. Dolayısıyla bu belirleyici için

ölçütleri değerlendirirken birçok kaynaktan bilgi edinilmesi gerekir. Kişinin, kendisinin söylediklerinin yanı sıra uzun bir süredir onu tanıyan başkalarının (örnek; ana-babalar, öğretmenler, iş arkadaşları, uzun süredir tanıyan aile bireyleri, yaşlıları) söylediklerini de göz önünde bulundurmak gerekir.

Duygusuzluk-eşduyum yoksunluğu: Başkalarının duygularını umursamaz ve başkalarının duygularına aldırmaz. Kişi, aldırmaz ve soğuk olarak tanımlanır. Kişi, davranışlarıyla başkalarına önemli ölçüde kötülüğü dokunsa da davranışlarının diğerleri üzerindeki etkilerinden çok kendi üzerindeki etkileriyle ilgileniyor gibi görünür.

Pişmanlık veya suçluluk duymama: Yanlış bir şey yaptığında suçluluk duymaz veya kendini kötü hissetmez (yalnızca yakalandığında ve/ya da cezalandırılacak olduğunda pişmanlık duyduğunu söylemesini kapsamaz). Söz gelimi, kişi birini yaralandıktan sonra pişman olmaz veya kurallara uymamanın sonuçlarına aldırmaz.

Yapabilirlik kaygısı taşımama: İş yerinde, okulda veya önemli diğer etkinliklerde iyi bir iş yapamıyor olmasıyla veya sorun doğurmasıyla ilgileniyor gibi görünmez. Kendisinden beklentiler çok net olmasına rağmen, birey daha iyi yapmak için uğraşmaz ve kötü bir iş çıkarmasından dolayı başkalarını suçlar.

Sığ ya da yetersiz duygulanım: Sığ, yüzeysel olmak ya da içtenlikten yoksun dışında, diğerlerine duygularını belli etmez (örnek; gösterilen duygularla tutarsız eylemler; duyguları hızla açılır veya kapanır) ya da bunları çıkarı için gösterir. (örnek; başkalarıyla oynamak ya da başkalarının gözünü korkutmak için gösterilen duygular) O sıradaki ağırlığını belirtiniz.

Ağır olmayan: Varsa bile tanı koymak için gerekli davranım sorunlarından biraz daha çoğu vardır ve davranım sorunlarının diğerlerine oldukça az kötülüğü dokunur (örnek; okuldan kaçma, yalan söyleme, hava karardıktan sonra izinsiz dışarıda kalma, başka birtakım kuralları çiğneme).

Orta derecede: Davranım sorunlarının sayısı ve başkaları üzerindeki etkisi “ağır olamayan” ile “ağır” arasındadır (acımasızca davranma, kişinin gözü önünde çalma).

Ağır: Tanı konulması için davranım sorunlarının diğerlerine çok kötülüğü dokunur veya gerekli davranım sorunlarının çoğu vardır (örnek; cinsel ilişkiye zorlama, acımasız davranışlarda bulunma, kırarak içeri girme, görmeden çalma) (APA, 2013).

Davranış sorunlarının çocuk ve ergenlerde görülme oranı %11 olup her 10 çocuktan birinde problem davranışlar görülebilmektedir. Bu oran elverişsiz ortamlarda büyüyen çocuklarda %20-35'lere çıkabilmektedir (Arkan ve Üstün, 2009).

Mizaç, olumsuz çocuk yetiştirme uygulamaları, cinsel veya fiziksel taciz, suçta karışan ebeveyn varlığı, çok fazla bakıcı değiştirme, suçta karışmış akran gruplarıyla beraberlik, şiddet içeren ortamda bulunma, akran reddi ve denetim eksikliği gibi faktörler davranım bozukluğuna zemin hazırlamaktadır (Öztürk, 2007; Yavuzer, 2014b).

Davranım sorunları kişinin toplumla, eğitim hayatında ya da mesleki yaşantıda sorunlar yaşamasına sebep olabilir. Bu sorunlar mikro düzeyde okul ve aileye makro düzeyde ise topluma maddi ve manevi yük olmaktadır (Ölçek, 2010).

Çocuklarda davranış sorunlarının gelişmesinde çocuk yetiştirme tutumları önemli bir role sahiptir. Arkan ve Üstün (2009) anne-baba eğitimi programlarının davranım bozukluğu üstündeki etkilerini inceledikleri çalışmalarında anne babayla kurulan olumlu ilişkinin davranım bozukluğunun gelişmesinde koruyucu bir faktör olduğu sonucuna varmışlardır.

2.9. İlgili Araştırmalar

Araştırmanın bu bölümünde konu ile ilgili yurt içinde ve yurt dışında yapılmış araştırmalara yer verilmiştir.

2.9.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Bu bölümde anne baba tutumları, çocuklardaki davranış sorunları ve anne babaların çocukların davranış sorunlarına etkisiyle ilgili ülkemizde yapılmış araştırmalar yer almaktadır.

Özyürek ve Tezel Şahin (2005) 5-6 yaş grubunda çocuğu olan anne babaların tutumlarını inceledikleri çalışmalarında 381 çocuk ve ailelerini incelemişlerdir. Araştırma verilerini elde etmek için "Aile Bilgi Formu" ve "Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Çalışma neticesinde babaların annelere nazaran daha baskıcı olduğu ve anne baba tutumlarının anne-babanın mesleği, öğrenim

düzeyi, çocuğun doğum sırası ve kardeş sayısı ile ailedeki diğer üyelerin varlığına göre değiştiğini bulmuşlardır.

Durmuş (2006) okul öncesi dönemdeki çocukların ebeveynlerinin kişilik özelliklerini ve anne baba tutumlarını araştırmıştır. Araştırma 3-6 yaş arası çocuklara sahip olan 300 anne ve babayla yapılmıştır. Araştırma verilerini elde etmek için "Anket Formu", "Sıfat Tarama Listesi (ACL)" ve "Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (PARI)" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda anne babaların eğitim düzeyi yükseldikçe otoriter tutumların azaldığını çocuklarına daha demokratik, ilgili, paylaşımcı ve eşitlikçi davrandıklarını; ilköğretim mezunu ebeveynlerin aşırı koruyucu tutum sergilediklerini belirtmiştir. Anne baba tutumları ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin analizinde ise anlamlı ilişkiler belirlenmiştir.

Şanlı (2007) annelerin okul öncesi dönem çocuklarında çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen faktörleri incelemiştir. Araştırmaya 360 öğrenci ve annesi katılmıştır. Araştırma verilerini toplamak için "Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği" ve "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Araştırma neticesinde annelerin yaşı, mesleği, eğitim ve çalışma durumu, gelir durumu, eşin eğitim durumu, ailede birlikte yaşayan kişiler ve kendi annesinin tutumu değişkenlerine göre tutumlarında anlamlı fark olduğu ve annelerin kendi babasının tutumu ve çocuğun cinsiyetine göre tutumlarında fark olmadığını bulmuştur. Eğitimli olmayan ve küçük yaşta evlenen annelerin baskıcı tutumlarının eğitimli bir erkekle evlendikten sonra annenin çocuk yetiştirme konusunda bilgi alması durumunda olumlu yönde değiştiği ve olumsuz tutumların azaldığını bulmuştur.

Kaya (2010) çalışmasında ilköğretilere devam eden çocukların ebeveynlerinin çocuk yetiştirme tutumlarını incelediği araştırmasında araştırma verilerini toplamak için "Kişisel Bilgi Formu", "Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Ölçeği (PARI)" ve "Adjective Check list (ACL)" kullanılmıştır. Uygulama ilköğretim öğrencilerinin anne ve babaları ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda anne babaların tutumlarının birbirine benzediğini, genç ve eğitimli olanların daha demokratik tutumlar benimsediğini ve ailenin ekonomik durumu ile ebeveynlerin tutumları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonuçlarına ulaşmıştır.

Kaya (2019) anne babaların ebeveyn davranışlarının ve evlilik doyumlarının incelediği araştırmasında çocuğu ilköğretim öğrencisi olan 400 ebeveyn katılmıştır.

Verilerin toplanması amacıyla Kişisel Bilgi Formu, Ebeveyn Davranışları Ölçeği ve Evlilik Doyum Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma neticesinde anne babaların ebeveyn davranışlarının cinsiyete ve eğitim düzeyine göre anlamlı olarak farklılaştığı bulunmuştur.

Kanlıkılıçer (2005) Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği (ÖODSTÖ)'nin geçerlik güvenirlik çalışmasını yaptığı araştırmasında okul öncesi dönem çocuklarının davranış sorunlarını incelenmiştir. Erkek ve kız çocukların endişe düzeylerinin birbirine yakın olduğunu erkeklerin kızlara göre daha agresif davranışlar sergilediği kızların ise daha durgun olduklarını belirtmiştir. Annenin mesleği, kardeş sayısı, ailenin sosyo ekonomik durumu ile çocuklardaki davranış sorunları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Özbey ve Alisinanoğlu (2009) okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60–72 aylık çocukların problem davranışlarını inceledikleri çalışmada 330 çocukla araştırma örneklemini oluşturmuşlardır. Araştırma verilerini toplamak amacıyla “Kişisel Bilgi Formu” ve “Anaokulu ve Anasınıflı Davranış Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda anne babanın öğrenim durumuna, çocuğun cinsiyetine, anne babanın mesleğine, çocuğun okula devam etme durumuna göre davranış sorunlarının farklılaşıp farklılaşmadığını incelemiştir. Sonuç olarak sağlıklı ebeveyn tutumlarının ve çiftler arasındaki çatışmaların doğrudan çocukların gelişimini olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir.

Alisinanoğlu ve Kesicioğlu (2010) okul öncesi dönem çocuklarının davranış sorunlarını belirlemeye yönelik yapılan bir çalışmada 119 çocukla araştırma grubunu oluşturmuştur. Verileri elde etmek için “Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği” kullanılmıştır. Çalışma sonucunda ebeveynlerin eğitim seviyesi ve kardeş sayısı ile çocukların davranış sorunları arasında anlamlı bir farklılık olmadığını bulmuşlardır.

Eratay (2011) okul öncesi çocuklarında davranış problemlerini incelediği çalışmasında 638 çocuk araştırma örneklemini oluşturmuştur. Araştırma verilerini elde etmek için “Davranış Problemleri Kontrol Listesi” kullanılmıştır. Çocuğun davranış sorunlarının çocuğun cinsiyeti, yaşı, annenin mesleği, yaşı ve ailede başka yetişkinin varlığından etkilenmediği; çocuğun yaşı, doğum sırası, kardeş sayısı, babanın mesleği,

ebeveynlerin eğitim düzeyi ve ailenin gelir durumundan ise etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Şendoğdu (2000) anne babaların demografik özellikleri ile çocukların davranışları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya 5-6 yaş grubu çocuklardan seçilen 80 kız ve 70 erkek toplamda 150 çocuk katılmıştır. Araştırma verilerini elde etmek için "Bilgi Formu", "Aile Tutumları Testi- (Family Attitude Test)" ve "Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği-(PARI-Parental Attitude Research Instrument)" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda anne babaların eğitim durumunun yükselmesine paralel olarak çocuklardaki olumlu davranışlarda artış görülmüştür.

Kaya (2003) çocuklardaki davranış problemleri, evlilik uyumu ve çocuk yetiştirme tutumları ile ilgili yaptığı araştırmasında 8-10 yaşlarındaki 84 çocuğun anne ve babalarına "Çift Uyum Ölçeği", "4-18 Yaş Çocuk ve Gençler için Davranış Değerlendirme Ölçeği", "Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği" ve sadece annelere "Aile-Çocuk İlişkileri Formu (Anne formu)" uygulanmıştır. Çalışma neticesinde annelerin babalara oranla daha demokratik çocuk yetiştirme tutumuna sahip olduğunu bulmuştur. Benzer çalışmaların aksine çocuklardaki davranış sorunları ile ebeveyn tutumları arasında ilişki bulamamıştır.

Ucur (2005) okul öncesi dönem 5 yaş çocuklarının bilişsel performans düzeylerine farklı aile tutumlarının etkisini incelediği çalışmasında araştırmaya 5 yaşlarında 50 öğrenci ve aileleri katılmıştır. Verilerin toplanması amacıyla "Kişisel Bilgi Formu", "Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (PARI)", "Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ)", "Denver II Gelişimsel Tarama Testi", "Bilişsel Değerlendirme Sistemi (CAS) 5-7 yaş bataryası" kullanmıştır. Çalışma sonucunda aile içi etkileşimin ve ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarının çocukların bilişsel işlevlerdeki performansları üzerinde etkili olduğunu bulmuştur.

Sertbaş (2006) çalışmasında çocuklardaki davranış sorunlarını anne baba değerşkeni açısından incelemiştir. Araştırmaya davranış sorunu olduğu düşünölen 120 öğrenci ve 240 öğrenci velisi ve bu öğrencilerin öğretmenleri katılmıştır. Verilerin toplanması amacıyla "Öğretmen Gözlem Formu", "Aile Değerlendirme Ölçeği", "Piers-Harris Çocuklardaki Öz-kavramı Ölçeği" ve "Rathus Atılganlık Envanteri" kullanılmıştır. Araştırma neticesinde eşler arasındaki uyumsuzluğun doğrudan çocuklarda davranış sorunlarına neden olduğunu davranış sorunlarının cinsiyete göre

değişmediğini ve ebeveyn tutumlarının çocuklardaki davranış sorunlarını etkilediği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Altay (2007) okul öncesi kuruma devam eden çocukların olumlu sosyal davranışları ve sosyal yeterlik ile annelerinin ebeveynlik stilleri arasındaki ilişkileri incelediği çalışmada, araştırmaya 344 çocuğun anneleri ve öğretmenleri katılmıştır. Veri toplamak için annelere “Ebeveyn Stilleri ve Boyutları Ölçeği”, öğretmenlere “Sosyal Yeterlik için Eğitim Değerlendirme Ölçeği” hem annelere hem de öğretmenlere “Olumlu Sosyal Davranış Ölçeği” uygulanmıştır. Araştırma sonucunda demokratik ebeveyn tutumunu benimseyen anne babaların çocuklarının izin verici ebeveyn tutumuna sahip anne babaların çocuklarından daha fazla olumlu sosyal davranışta buldukları görülmüştür.

Günalp (2007) farklı anne baba tutumlarının okul öncesi eğitim çağındaki çocukların özgüven duygusunun gelişimine etkisini incelemiştir. Araştırmaya 100 çocuk ve aileleri katılmıştır. Veri elde etmek için “Kişisel Bilgi Formu”, “Anne Baba Tutumları Belirleme Anketi”, “Özgüven Gözlem Listesi” kullanmıştır. Araştırma sonucunda demokratik ebeveyn tutumunun çocukların özgüven duygularının gelişimine olumlu yönde diğer tutumların ise negatif yönde etkisi saptanmıştır.

Seven (2006) ailesel faktörlerin altı yaş çocuklarının sosyal davranış problemlerine etkisini incelemiştir. Araştırmaya 131 çocuk ve öğretmenleri katılmıştır. Veri toplamak için “Sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi Davranış Problemi Bölümü Öğretmen Formu” kullanılmıştır. Araştırma neticesinde sosyal davranış problemlerinin kardeş sayısı, annenin çalışma durumu, cinsiyet ve ailenin ekonomik durumuna göre anlamlı farklılıklar gösterdiği saptanmıştır.

Balat, Şimşek ve Akman (2008) tarafından okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemlerini anne ve öğretmen açısından değerlendirilmesine yönelik yapılan araştırmaya 121 çocuk, aile ve öğretmenleri katılmıştır. Araştırma verilerini elde etmek amacıyla “4-18 yaş Çocuk ve Gençlerde Davranış Değerlendirme Ölçeği” ve “Öğretmen Bilgi Formu” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda kız çocukların erkek çocuklara oranla daha az saldırgan olduğu ve davranış sorunu sergilediklerini bulmuşlardır.

Olçay (2008) araştırmasında bazı kişisel ve ailesel değişkenlere göre okulöncesi dönemdeki çocukların sosyal yetenekleri ve problem davranışlarını

incelediği çalışmasında araştırmaya 216 çocuk ve anneleri katılmıştır. Verileri elde etmek için “Aile Hayatı ve Tutum Ölçeği (PARI)” ve “Davranış Dereceleme Ölçeği (PKSB)” kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda davranış problemleri ve sosyal yeteneklerin cinsiyete, yaşlara, kardeş sayısına, annenin eğitim düzeyine, okulöncesi eğitim kurumuna devam etme süresine göre farklılık gösterdiği, annenin çalışma durumuna göre ise anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Tabak (2007) ilkokul birinci kademedeki davranış sorunları olan çocukların anne baba tutumlarını incelemiştir. Araştırmaya 143 çocuğun anne ve babası katılmıştır. Araştırma verilerini elde etmek amacıyla P.A.R.İ. “Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda kekemelik, saldırganlık, dikkat eksikliği ve hiperaktivite ve içe kapanıklık sorunu yaşayan çocukların ebeveynlerinin aşırı koruyucu oldukları saptanmıştır. Araştırma neticesinde ebeveyn tutumları ile çocukların davranış problemleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Dursun (2010) okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleri ile anne baba tutumları arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla yapılan araştırmada 5-6 yaşlarındaki 233 çocuk ve anne babalarını incelemiştir. Verilerin toplanması için “Kişisel Bilgi Formu”, “Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği (OÖDSTÖ)” ve “Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (PARI)” kullanılmıştır. Araştırma neticesinde genç anne babaların daha otoriter tutumlar sergiledikleri, eğitim seviyesi yükseldikçe bu tutumların yumuşadığı, çalışmayan anne babaların çalışanlara göre daha disiplinli ve koruyucu olduğu görülmüştür. Erkeklerin kız çocuklara oranla daha aşırı hareketli/dikkatsiz ve saldırgan olduğu saptanmıştır. Aynı zamanda ebeveynlerin yaşı ilerledikçe çocuklardaki kaygı seviyesinin arttığı görülmüştür. Okulöncesi dönemdeki çocukların davranış sorunlarıyla ebeveyn tutumları arasında düşük düzeyde de olsa bir ilişki olduğu görülmüştür.

Şentürk (2007) 5-6 yaş çocuklarının çalışan ve çalışmayan annelerinin çocuk yetiştirme tutumları ile bu çocukların sosyal-duygusal uyum düzeylerini karşılaştırmıştır. Çalışmaya 480 çocuk ve anneleri katılmıştır. Araştırma verilerini toplamak için “Kişisel Bilgi Formu”, “Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (PARI)” ve “Marmara Sosyal-Duygusal Uyum Ölçeği” kullanılmıştır. Çalışma sonucunda çalışan ve çalışmayan annelerin 60-72 aylık çocuklarının sosyal-duygusal uyum düzeyinin, annenin demokratik, baskıya dayalı ve koruyucu çocuk yetiştirme

tutumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır. Karı-koca geçimsizliği ve ev kadınlığını reddetme alt boyutunda gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Tazeoğlu (2011) çocukların davranış sorunları, benlik algıları ve ana-babaların kullandıkları disiplin yöntemleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmaya 10-14 yaşlarında 149'u kız ve 151'i erkek olmak üzere 300 çocuk katılmıştır. Veri elde etmek için "Conners Ebeveyn Derecelendirme Ölçeği-Uzun Form", "Anne Babalık Ölçeği" ve "Çocuklar İçin Benlik Algısı Profili" ölçme araçları kullanılmıştır. Sonuç olarak annelerin uyguladıkları disiplin yöntemleri ile çocukların benlik algısının, gösterdikleri davranış problemleri ve benlik algısını anlamlı olarak yordadığı görülmüştür. Aynı zamanda annelerin uyguladıkları disiplin yöntemlerinin evdeki çocuk sayısına, annenin eğitim düzeyine ve çocuğun cinsiyetine göre farklılaştığı bulunmuştur.

Yalçın ve Türnükcü (2011) algılanan ana-baba davranışları ile çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmaya 460 kişi katılmıştır. Araştırma verilerini elde etmek amacıyla "Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği" ve "Algılanan Anne Baba Davranışları Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda annelerin babalara göre koruyucu tutumu daha çok önemsedikleri, başarı için otorite algısının daha yüksek olduğu, duygusal ve fiziksel ceza durumlarına daha fazla maruz kaldıkları bulunmuştur. Algılanan davranışlarla sergilenen tutumlar arasında ise negatif yönde zayıf bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yılmaz Bolat (2011) anne baba eğitiminin beş-altı yaş çocuğa sahip anne babaların çocuk yetiştirme tutum ve davranışlarına etkisini incelemiştir. Çalışma 50 deney grubu 50 kontrol grubu olarak iki grup oluşturularak 12 haftalık bir anne baba eğitim programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın verilerini toplamak için "Anne Baba İhtiyaç Formu" ve "Öğretmen Olarak Anne Baba Envanteri" kullanılmıştır. Anne baba eğitiminin genel olarak ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutum ve davranışları üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Durmuşoğlu Saltalı ve Arslan (2012) ebeveyn tutumlarının anasınıfına devam eden çocukların sosyal yetkinlik ve içe dönüklük davranışını yordamasını incelemiştir. Araştırmaya 306 çocuk, anne ve öğretmenleri katılmıştır. Araştırma verilerini elde etmek için öğretmenlere "Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-

30 Ölçeği” ve annelere “Ebeveyn Tutum Ölçeği” uygulanmıştır. Anne baba tutumlarının çocukların içe dönük ve sosyal yetkinlik davranışlarını etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Gültekin Akduman ve Türkoğlu (2013) okul öncesi dönem çocuğu olan babaların babalık rollerini algılamaları ile çocuklarının davranış problemleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya 48-60 ay ve üzeri 533 çocuk ve bu çocukların babaları katılmıştır. Araştırma verilerini toplamak amacıyla “Genel Bilgi Formu”, “Babalık Rolü Algı Ölçeği” ve “Problem Davranış Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma neticesinde babaların babalık rolü algısı ile çocuklarının davranış sorunları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu, çocukların davranış sorunlarının ise babanın eğitim durumu ve aile tipi değişkenlerine göre değiştiği bulunmuştur.

Taner Dermal ve Başal (2013) okul öncesi çocuklarında gözlenen davranış problemleri ile ailelerinin anne-baba tutumları arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırmaya 5-6 yaşları arasındaki 1112 çocuk, öğretmenleri ve anne babaları katılmıştır. Verileri toplamak amacıyla “Kişisel Bilgi Formu”, “Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (PARI)”, öğretmenlerin davranış problemlerini belirlemeleri için ise 30 soruluk davranış problemlerinin yer aldığı bir form kullanmışlardır. Çalışma sonucunda erkek çocukların kız çocuklara oranla daha çok davranış problemi sergilediği bulunmuştur. Çocuklarda görülen davranış sorunları sıklık bakımından değerlendirildiğinde; ilk sırada içe kapanıklık, ikinci sırada aşırı hareketlilik ve hiperaktivite bozukluğu, üçüncü sırada ise iştahsızlık davranışının yer aldığı belirlenmiştir. Çocukların ailelerinin orta düzeyde ev kadınlığını reddedici tutumu benimsediğinde çocukların hiperaktif, içe kapanık ve kıskanç; ailelerinin düşük düzeyde ev kadınlığını reddedici tutumu benimsediğinde ise çocukların tırnak yiyen, aşırı inatçı, iştahsız ve vurma davranışı gösteren çocuklar oldukları görülmüştür.

Bolattekin (2014) anne-babanın bağlanma stilleri, anne-baba tutumları ve çocuklarındaki davranış problemleriyle arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırmaya 4-6 yaş grubu çocuğa sahip 200 anne veya baba katılmıştır. “Anne veya babalara İlişki Ölçekleri Anketi”, “Güçler ve Güçlükler Anketi (Ebeveyn Formu)”, “Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği” veri toplama araçlarıdır. Araştırma bulgularına bakıldığında erkek çocukların kız çocuklara nazaran daha çok davranış sorunu sergilediği bulunmuştur. Kızlar sosyal davranışlarda erkeklerden daha başarılı olmuştur. Ebeveyn bağlanma stiline göre çocuklarında gözlemledikleri davranış

sorunları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Korkulu bağlanan ebeveynlerin çocuklarında akran sorunlarına rastlanmıştır. Güvenli Bağlanan ebeveynlerin çocuklarında duygusal sorunlara, akran sorunlarına, davranış sorunlarına, dikkat eksikliği ve hiperaktiviteye ve total güçlükler rastlanmamıştır. Saplantılı bağlanan anne babaların çocuklarında ise akran sorunları, davranış sorunları, duygusal sorunlar, total güçlükler ve sosyal davranış sorunları görülmüştür. Son olarak kayıtsız bağlanan anne babaların çocuklarında total güçlükler ve akran sorunları görülmüştür.

Yaşar Ekici (2014) aile özellikleri ile okul öncesi eğitime devam eden çocukların problem davranışları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya 295 çocuk ve aileleri katılmıştır. Verileri toplamak amacıyla “Aile Bilgi Formu” ve “Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği” nde yer alan "Problem Davranış Ölçeği" kullanılmıştır. Çalışma neticesinde çocukların davranış sorunlarının annenin yaşı, anaokuluna devam etme süresi, yaşı, çalışma durumu, mesleği; babanın çalışma durumu, eğitim durumu, mesleği, ailedeki çocuk sayısı ve ailenin ekonomik durumundan etkilenmediği; cinsiyeti ve annenin eğitim durumundan ise etkilendiği saptanmıştır.

Çetintaş (2015) 5 yaş çocuklarında görülen davranış problemleri ile annelerin çocuklarına uyguladıkları disiplin yöntemleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya 359 çocuk ve anneleri katılmıştır. Verileri toplamak amacıyla “Genel Bilgi Formu”, “Ebeveyn Tutum Ölçeği” ve “Yenilenmiş Davranış Problemleri Kontrol Listesi” kullanılmıştır. Sonuç olarak annelerin demokratik tutumu benimsedikçe davranış sorunlarının azaldığı, otoriter ve aşırı koruyucu tutum sergiledikçe davranış sorunlarının arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Çocukların davranış sorunlarının; cinsiyete göre değiştiği erkek çocukların kız çocuklarına oranla daha fazla davranış sorunlarına sahip olduğu ve davranış sorunlarının kardeş sayısı, doğum sırası ve ebeveynlerin yaşına göre farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Cihan (2016) anne-baba tutumları ve öğretmenlerin kullandıkları disiplin yöntemleri ile 36-72 ay çocukların sorun davranışları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya 200 çocuk katılmıştır. Verileri toplamak için; “Genel Bilgi Formu”, “Çocuk Yetiştirme Ölçeği”, “Öğretmen Disiplin Anlayışı Ölçeği” ve “Yenilenmiş Connors Anababa Derecelendirme Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma neticesinde anne-babanın çocuk yetiştirme tutumları olan (itaatkâr, cezalandırıcı) alt boyutları ile çocuğun davranış sorunları (sosyal problemler, hiperaktivite karşı gelme,

psikosomatik ve bilişsel problemler-dikkatsizlik) alt boyutları arasında pozitif yönde ve anlamlı ilişkinin olduğu ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumu (demokratik/açıklayıcı, ilgili/yakın) alt boyutları ile çocuğun davranış sorunları (sosyal problemler, hiperaktivite karşı gelme, psikosomatik ve bilişsel problemler-dikkatsizlik) alt boyutları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür.

Ersoy (2016) annelerdeki çocuk yetiştirme tutumlarının ilkökul çağındaki çocuklarda karşılaşılan davranış problemleri üzerine etkisini incelediği çalışmaya 60 kız ve 68 erkek, toplam 128 çocuğun annesi katılmıştır. Verileri elde etmek için “Aile Hayatı ve Tutum Ölçeği (PARI)”, “Çocuk ve Gençler İçin Davranış Değerlendirme Tutum Ölçeği” ve “Demografik Bilgi Formu” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda annelerin yetiştirme tutumları ile çocuklarda karşılaşılan davranış problemleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Annelerin demokratik tutum düzeyi ile çocukların sosyallik düzeylerinde; aşırı kontrolcü annelik düzeyi ile çocukların anksiyete/depresyon, düşünce sorunları sosyal içe dönük ve içe yönelim düzeylerinde; baskı ve disiplin düzeyi ile çocukların saldırgan davranışlar, sosyal sorunlar ve dışa yönelim düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür.

Ulutaş (2018) lise öğrencilerinin anne baba tutum algıları ile kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi çeşitli değişkenlere göre incelediği çalışmada 358 lise öğrencisine “Kişisel Bilgi Formu”, “Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeği” ile “Anne Baba Tutum Ölçeği” uygulanmıştır. Araştırma sonunda algılanan ebeveyn tutumları ile durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Demokratik tutum arttıkça durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin azaldığı, koruyucu ve otoriter tutum arttıkça durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin arttığı yönde bir ilişki saptanmıştır.

Kartal (2019) okul öncesi dönemi çocuklarında görülen davranış problemleri ile anne-çocuk arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya 327 çocuğun anneleri gönüllü olarak katılmıştır. Araştırmada verilerin toplanması amacıyla “Kişisel Bilgi Formu”, “Çocuk-Ana-Baba İlişki Ölçeği (ÇAİÖ)” ve “Problem Davranış Ölçeği” kullanılmıştır. Çalışma sonucunda çocukların dışa yönelim ve içe yönelim davranışlarında annelerinin eğitim durumu ve yaşına göre değişme olduğu, fakat annenin çalışma durumuna göre değişim olmadığı saptanmıştır. Çocuğun cinsiyeti ve yaşının da içe yönelim ve dışa yönelim davranışlarında farklılık oluşturduğu bulunmuştur.

Erol (2019) anne-baba tutumları ile 5-10 yaş grubu çocukların davranışları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya 5-10 yaş grubu çocuğa sahip 129 anne ve baba katılmıştır. Ailelere, “Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (PARİ)” ve “Güçler ve Güçlükler Anketi (Ebeveyn Formu)” uygulanmıştır. Sonuç olarak aşırı annelik gösteren, kayıtsız, saplantılı, korkulu bağlanan anne babaların çocuklarında davranış sorunlarına, total güçlüklerle ve duygusal sorunlara rastlandığı saptanmıştır.

Özdemir (2019) okul öncesi dönemdeki 5 yaş çocuklarının davranış problemleriyle anne-baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmaya 5 yaşlarındaki 200 (94 kız, 106 erkek) öğrenci ve onların 400 (200 anne, 200 baba) ebeveynleri katılmışlardır. Araştırmada “Kişisel Bilgi Formu”, “Okul Öncesi Davranış Sorunlarını Tarama Ölçeği” (Kanlıkılıçer, 2005) ve “Ana Baba Tutumlarını Belirleme Ölçeği” (Günel, 2006) kullanılmıştır. Çalışma sonucunda anne ve babaların olumlu ebeveyn tutumlarını benimsediklerinde çocuklarda davranış sorunlarının azaldığını olumsuz ebeveyn tutumunu sergilediklerinde ise çocuklardaki davranış sorunlarının arttığını bulmuştur. Kız çocukların erkek çocuklara oranla daha az kavgacı/saldırgan, endişeli, ağlamaklı davranışlar ve aşırı hareketli/dikkatsiz olduğu görülmüştür.

Akbay Postoğlu (2020) okul öncesi eğitim kurumuna devam eden beş yaş çocuklarının sosyal uyum becerileri ile anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışma grubunu 5 yaş grubunda bulunan 200 çocuk ve bu çocukların ebeveynleri oluşturmaktadır. Verilerin toplanabilmesi amacıyla “Genel Bilgi Formu”, “Beş Yaş Çocukları İçin Marmara Sosyal Duygusal Uyum Ölçeği (MASDU-5 Yaş)”, “Ebeveyn Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda ebeveynlerin anne baba tutumu ile beş yaş çocuklarının sosyal duygusal uyum düzeyleri arasında negatif yönlü düşük bir ilişki olduğu, bireylerin demokratik düzeyleri artırıldığında otoriter boyutunun azalacağı görülmüştür.

Pala Özçelik (2020) 6-10 yaş aralığındaki çocukların sosyal beceri gelişim düzeyleri ile anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada araştırmanın örneklemini 101’i kız, 88’i erkek olmak üzere toplam 189 öğrencidir. Veri toplama araçları olarak “Kişisel Bilgi Formu”, “Anne Baba Tutum Ölçeği” ve “Sosyal Beceri Ölçeği” kullanılmıştır. Çalışma sonucunda anne ve babaların otoriter tutumları ile çocuklarının sosyal beceri düzeyleri arasında negatif yönde, demokratik tutumları ile

sosyal beceri düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Aile tutumları demografik olarak incelendiğinde kardeş sayısı, birliktelik durumu, cinsiyet farkı gibi değişkenlerde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Yiri (2020) okul çağı çocuklarında aile stilleri ve bağlanmanın dikkat eksikliği ve hiperaktivite üzerine etkisini incelediği çalışmasında 40 çocuk, 40 ebeveyn ile görüşülmüştür. Araştırmanın katılımcıları 11-15 yaş arasındaki okul çağı çocukları ve annelerinden oluşmaktadır. Araştırmada araştırılmak istenen verilerin toplanmasında anket formları ve ölçekler kullanılmıştır. İlk olarak ebeveynlere “Sosyo-Demografik Form”, “Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği” ve “Connors Ebeveyn Derecelendirme Ölçeği” verilmiştir. Çocuklara ise “Anne ve Baba Tutum Ölçeği, Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği, İşaretleme Testi, Stroop Testi, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Dönemi Envanteri Orta Çocukluk Dönemi Ölçeği, Burdon Testi”, Ebeveyn ve Arkadaşlara “Bağlanma Envanteri” verilmiştir. Sonuç olarak anne babalar çocuğa karşı ilgileri azalıp baskı kurdukça dikkat testini yapma süreleri kısaltmakta ve anneye, babaya bağlanma düzeyleri arttıkça dikkat düzeyleri daha iyi olmakta, kaygılı ve kaçınmacı bağlanma gösteren çocuklarda ise daha fazla sosyal, fizyolojik ve davranış sorunu olduğu saptanmıştır.

Yurt içi yapılan çalışmalar incelendiğinde çocuklarda en sık gözlenen davranış problemleri kaygı, saldırganlık, dikkat eksikliği ve hiperaktivite, kekemelik ve içe kapanıklıktır. Ebeveynlerin davranışları; yaş, çalışma durumu, eğitim durumu, çocuğun cinsiyeti, çocuk sayısı ve ailenin ekonomik durumundan ağırlıklı olarak etkilenmekte ve iki değişken arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara bakıldığında genel olarak anne ve babaların olumlu ebeveynlik davranışları ile çocukların davranış sorunları arasında negatif; ebeveynlerin otoriter ve aşırı koruyucu tutumları ile çocukların davranış sorunları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

2.9.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Anne baba tutumları, çocuklardaki davranış sorunları ve anne babaların çocukların davranış sorunlarına etkisiyle ilgili yurt dışında yapılmış araştırmalar bu bölümde yer almaktadır.

Colder, Lockman ve Wells (1997), anne baba davranışlarının çocuğun saldırganlığı üzerindeki etkisini incelemek için Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeğini kullanmışlardır ve katı disipline maruz kalan erkeklerin yüksek düzeyde saldırganlık davranışı sergilediği görülmüştür.

Zupanèè, Gril ve Kavèè (2000) Slovenya için okul öncesinde sosyal beceri ve davranış değerlendirme ölçeği (OLSP) uyarlamasını yaptığı çalışmada, 2-6 yaşları arasındaki 95 çocuğu incelemiştir. Verilerin toplanması amacıyla “Okul öncesinde Sosyal Beceri ve Davranış Değerlendirme Ölçeği (OLSP)” kullanılmıştır. Araştırma neticesinde cinsiyet ve yaş ile davranış problemleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Coplan, Hastings, Lagacé-Séguin ve Moulton (2002) ebeveynlik stilleriyle annelerin duygusal tepkileri ve ebeveyn inancının çocuk yetiştirme bağlamında yaptıkları araştırmada yaşları 30-70 ay arasında değişen 76 çocuk (35 kız, 41 erkek) annesi katılmıştır. Baskıcı annelerin çocukların davranış sorunlarının içsel nedenlere daha çok bağlı olduğunu düşündükleri, çocuğun gereksinimleri ya da ebeveyn çocuk ilişkisi nasıl daha iyi olur gibi sorulara odaklanmadıkları görülmüştür.

Querido ve ark., (2002) Afrika kökenli Amerikalı çocukların davranış problemleri ve ebeveynlik stillerini incelemiştir. Çalışma grubu 3- 6 yaş arasındaki 108 çocuktur. Araştırma verilerinin toplanması amacıyla “Eyberg Çocuk Davranış Envanteri (ECBI)”, “Ebeveynlik Stilleri ve Boyutları (PSD)” ve “Afrika kökenli Amerikalı Kültürel Uyum Ölçeği (AAAS)” kullanılmıştır. Çalışma sonucunda ebeveynlerin tutumlarıyla davranış sorunları arasında anlamlı bir ilişki bulmuşlardır. Baskıcı ve izin verici ebeveyn tutumunu benimseyen ailelerin çocuklarının demokratik ailelerin çocuklarına göre daha fazla saldırgan davranışlara sahip olduğunu bulmuşlardır.

Chang ve arkadaşları (2003) anne babaların katı disiplin yöntemlerinin çocukların saldırgan davranışları ve duygusal düzenlemelerine olan etkilerini incelemiştir. Çalışmanın örneklemini 325 Çinli çocuk ve aileleri oluşturmaktadır. Araştırmanın verilerini elde etmek için “Ebeveyn Kabul- Red Anketi”, “Duygu Düzenleme- Kontrol Listesi” ve “Saldırganlık Dereceleme Listesi” kullanılmıştır. Araştırma neticesinde babaların katı disiplin yöntemlerinin çocuklarının duygusal düzenlemelerini annelerden daha az etkilediği, çocukların saldırganlık davranışları

üzerinde babaların katı disiplin yöntemlerinin daha etkili olduğunu bulmuşlardır. Katı ebeveynlik ve saldırgan davranışlar arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Annelerin katı disiplin yöntemlerinin cinsiyete bağlı olarak değişmediğini görmüşlerdir.

Laible, Carlo, Torquati, Ontai (2004) çocukların algıladıkları aile içi ilişkiler ve çocukların sosyal davranışları arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırmanın çalışma grubunu yaş ortalamaları 6 olan 74 çocuk ve aileleri oluşturmaktadır. Verilerin toplanması amacıyla “Sosyal Yetkinlik ve davranış değerlendirme Ölçeği (SCBE)”, “Ebeveyn Algısı Envanteri (PPI)” ve “Bretherton’s Çocuk Hikâye Tamamlama” kullanılmıştır. Çalışma neticesinde ilgili ve sıcak ebeveyn davranışlarını sergileyen ebeveynlerin çocuklarının katı disiplin uygulayan ebeveynlerin çocuklarına nazaran daha fazla olumlu davranış gösterdikleri görülmüştür.

Kerr, Lopez, Olson ve Sameroff (2004) anne babanın disiplin yöntemleri ile çocuğun davranış problemleri arasındaki ilişkiyi ahlaki ve cinsiyet değişkenleri açısından incelemişlerdir. Araştırmanın örneklemini 3-5 yaşları arasında 238 çocuk ve ailesi oluşturmaktadır. Araştırmanın verilerini elde etmek amacıyla anne ve babalar tarafından bağımsız olarak doldurulan “Çocuk Davranış Anketi” ve öğretmenlerin doldurduğu “Öğretmen Okul Raporu” kullanılmıştır. Çalışma sonucunda fiziksel şiddetin çok az olduğu ve ebeveynlerin çocuğa karşı sıcak ilgisinin fazla olduğu ailelerde daha az davranış sorunlarının olduğunu bulmuşlardır. Ayrıca kız ve erkek çocuklarındaki davranış sorunlarının daha çok gelişimsel süreçlere bağlı olarak değiştiği sonucuna ulaşılmıştır.

Aunola ve Nurmi (2005) anne baba tutumlarının, okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleri üzerindeki etkilerini araştırmışlardır. Çalışmaya, anaokuluna giden 5-6 yaşlarında 196 çocuk katılmıştır. Verilerin toplanması amacıyla anne ve babaların ebeveynlik stillerini ölçmek amacı ile bir anket uygulanmıştır. Netice olarak ebeveynlerin otoriter tutumlarının çocukların davranış sorunlarını artırdığı ve ilerleyen yıllarda da şiddetin artarak devam ettiğini ortaya koymuştur.

Essau ve ark. (2006) ebeveynliğin çocuklukta davranış problemleri üzerindeki etkileri üzerine yaptıkları araştırmada çocukla ilgilenme ve olumlu ebeveynlik davranışı ile çocukların davranış sorunları arasında negatif korelasyon; zayıf ebeveyn

takibi ve dayakla cezalandırma davranışları ile çocukların davranış sorunları arasında pozitif korelasyon görülmüştür.

Hawess ve Dadds (2006) çalışmasında ebeveyn davranışları ile eğitim seviyesi, gelir düzeyi ve çocuğun yaşı arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Zayıf ebeveyn takibi ve tutarsız disiplin alt boyutları çocuklarda ve ergenlerde antisosyal sonuçların güçlü yordayıcıları olarak tespit edilmiştir.

Ellis ve Nigg (2009) araştırmasında Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeği alt boyutu olan olumlu ebeveynlik alt boyutunun DEHB ile negatif, tutarsız disiplin ve dayakla cezalandırma davranışının DEHB ile pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür.

Samani ve ark. (2010), sağlıklı ailelerin ebeveynlerinin daha olumlu bir ebeveynlik tarzı benimsedikleri, çocukla ilgilenme davranışını daha fazla ve dayakla cezalandırma davranışını daha az kullandıkları; sağlıklı olmayan ailelerin olumsuz ebeveynlik tarzı olarak görülen dayakla cezalandırma ve zayıf ebeveyn takibi davranışını sergileme olasılığının daha fazla olduğu görülmüştür.

Karreaman, vd. (2010) küçük çocuklarda mizaç, ebeveynlik ve problem davranışlar arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında; 89 okul öncesi çocuk, aileleri ve öğretmenleri çalışmaya katılmışlardır. Verileri elde etmek için “Güçlükler ve Zorluklar Anketi (SDQ)”, “Çocuk Davranış Anketi CBQ” ve “Ebeveynlik ve Aile Değerlendirme Sistemi (CFRS)” kullanılmıştır. Netice olarak farklı mizaç özelliklerinin ve ebeveyn tutumlarının davranış problemlerini yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Coln ve ark. (2012) yaşları 6 ile 12 arasında değişen 121 çocuğun anne ve babalarıyla yaptıkları araştırmada aile geliri ile istedik ebeveyn davranışları arasında anlamlı ilişki olduğu sonucuna varmışlardır.

McGilloway ve ark. (2012) dezavantajlı gruplarda davranış problemlili çocuklar için temel aile eğitim programının etkinliği test ettikleri çalışmalarında, 103 aile deney grubunu, 46 aile ise kontrol grubunu oluşturmuştur. Deney grubu aileleri “Temel Aile Eğitim Programı (IYBP)” uygulamalarına katılmışlardır. Verileri toplamak için “Eyberg Çocuk Davranış Envanteri (ECBI)”, “Güçlükler ve Zorluklar Anketi”, “Conners Ebeveyn Değerlendirme Ölçeği”, “Sosyal Yetkinlik Ölçeği”, “Ebeveyn Stres Ölçeği”, “Beck Depresyon Ölçeği”, ve “Ebeveyn Çocuk Etkileşimi

Kodlama Sistemi” kullanılmıştır. Çalışma sonucunda erken müdahale programlarının çocukların problem davranışları üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir.

Rizzo (2013) okul öncesi davranış sorunlarını, aile yapısı ve ebeveyn davranışlarına göre incelediği çalışmasında 100 aile çalışma grubunu oluşturmuştur. Araştırmanın verilerini toplamak için “Aile Yapısı, Yaşam Deneyimleri anketi”, “Çocuk Davranış Kontrol Listesi (CBCL)” ve “Ebeveyn Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma neticesinde aile değişkenleri, ebeveyn tutumları ve davranış sorunları arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur.

Shelton ve ark. 1996, akt. Zlomke (2014) olumlu ebeveynlik, çocukla ilgilenme, zayıf ebeveyn takibi ve dayakla cezalandırma davranışının çocukların yaşı arttıkça azalma olduğu ve çocukların daha fazla bağımsızlık kazandığı görülmüştür.

Badahdah ve Le (2016) Arap kültürlerinde kullanılmak üzere, 4-12 yaş arası çocuğa sahip olan 251 Katarlı ebeveyn ile incelenen araştırmada olumsuz ebeveyn davranışları ile çocukların davranış sorunları arasında bir ilişki olduğu görülmüştür. Maddi durumu iyi olan aileler maddi durumu iyi olmayan ailelere oranla ebeveyn davranışları hakkında daha çok paylaşımda bulunmuşlardır; olumsuz ebeveynlik alt boyutları olduğu düşünülen tutarsız disiplin, zayıf ebeveyn takibi ve dayakla ceza davranışlarını daha az kullandıklarını bildirmiştir.

Yurt dışı yapılan çalışmalar incelediğinde sıcak ve ilgili anne baba davranışlarını sergileyen ebeveynlerin çocuklarının aşırı baskıcı tutum sergileyen ebeveynlerin çocuklarına oranla daha fazla olumlu davranışlarda buldukları sonucuna ulaşılmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde, sırasıyla araştırmanın modeli, verilerin elde edildiği çalışma grubu, veri toplamada kullanılan araçlar, veri toplama işlemi ve verilerin çözümlenmesinde kullanılan istatistiksel tekniklere ilişkin gerekli açıklamalara yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Nicel araştırmalar başlığı altında iki değişken arasındaki ilişkileri belirlemek, neden sonuç ile ilgili ipuçları toplamak için yapılmış nicel bir araştırmadır. Bu araştırma anne baba davranışlarının, ilkokul kurumuna devam eden çocukların problem davranışları ile ilişkisini incelemek amacıyla ilişkisel tarama modeline uygun olarak hazırlanmıştır. İlişkisel tarama modelleri, iki ya da daha fazla değişken arasında birlikte değişimin varlığını ya da derecesini belirlemeyi hedefleyen araştırma modelleridir (Karasar, 2003).

3.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu 2018-2019 Eğitim-Öğretim yılında Şanlıurfa ilinin Birecik ilçesinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilkokul eğitim kurumlarına devam eden 7-11 yaş grubu çocuklarından 125 kız ve 125 erkek öğrencinin hem annesi hem de babası olmak üzere toplamda 500 ebeveyn

oluşturmaktadır. Amaçlı rastgele örneklem yöntemi ile belirlenen okullardaki öğrencilerden eşit sayıda kız ve erkeğin anne babasına ulaşılmaya çalışılmıştır. Amaçlı rastgele örneklem sistematik ve rastgele seçilen durum örneklerinin araştırmanın amacı doğrultusunda amaçlı bir şekilde tasnif edilmesidir (Marshall & Rossman, 2014). Bu yeni örnekleme, rasgele örnekleme ile belirlenen durumlardan daha zengin verilere ulaşabilmek ve araştırmanın inanılabilirliğini arttırabilmek için yapılmaktadır (Flick, 2014). Araştırmacı öncelikle rastgele yöntemleri kullanarak evrenden bir örneklem grubu belirlemede ve daha sonra bu grup içinden araştırmaya en çok katkı yapacağını düşündüğü küçük bir alt grubu seçmektedir (Tashakkori & Teddlie, 2010).

Tablo 1

Araştırmaya katılan anne babaların ve çocuklarının demografik değişkenlerine ilişkin frekans ve yüzde değerleri

	F	%		
Çocuğun Cinsiyeti				
Kız	125	50		
Erkek	125	50		
Toplam	250	100		
Çocuk Sayısı				
1-3 çocuk	189	75,6		
4 çocuk ve üzeri	61	24,4		
Toplam	250	100		
	Anne		Baba	
	F	%	F	%
Yaş				
20-29 yaş	43	17,2	3	1,2
30-39 yaş	154	61,6	130	52
40 ve üzeri yaş	53	21,2	117	46,8
Toplam	250	100	250	100
Eğitim Düzeyi				
İlköğretim	99	39,6	80	32
Lise	85	34	74	29,6
Üniversite ve Üzeri	66	26,4	96	38,4
Toplam	250	100	250	100
Çalışma Durumu				
Çalışıyor	68	27,2	228	91,2
Çalışmıyor	182	72,8	22	8,8
Toplam	250	100	250	100
Aile Ortamı				
Samimi, Mutlu	234	93,6	232	92,8
Çatışmalı, Huzursuz	14	5,6	17	6,8
Toplam	248	99,2	249	99,6

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılan anne ve babaların çocuklarının 125'i kız (%50), 125'i erkeklerden (%50) oluşmaktadır. Anne babaların 189'unun 1-3 çocuğa (%75,6), 61'inin ise 4 ve üzeri çocuğa (%24,4) sahip olduğu görülmektedir.

Annelerin 43'ünün 20-29 yaş aralığında (%17,2), 154'ünün 30-39 yaş aralığında (%61,6) ve 53'ünün 40 ve üzeri yaş aralığında (%21,2) olduğu görülmektedir. Babaların 3'ünün 20-29 yaş aralığında (%1,2), 130'unun 30-39 yaş aralığında (%52) ve 117'sinin 40 ve üstü yaş aralığında (%46,8) olduğu görülmektedir.

Annelerin 99'unun ilkokul (%39,6), 85'inin lise (%34) ve 66'sının ise üniversite ve üzeri (%26,4) düzeyde bir eğitime sahip olduğu görülmektedir. Babaların 80'inin ilkokul (%32), 74'ünün lise (%29,6) ve 96'sının ise üniversite ve üzeri (%38,4) düzeyde bir eğitime sahip olduğu görülmektedir.

Annelerin 68'inin bir işte çalıştığı (%27,2), 182'sinin ise bir işte çalışmadığı (%72,8) görülmektedir. Babaların 228'inin bir işte çalıştığı (%91,2), 22'sinin ise bir işte çalışmadığı (%8,8) görülmektedir.

Annelerin 234'ünün kendi çocukluklarında samimi, mutlu ve sıcak bir aile ortamına (%93,6), 14'ünün ise kendi çocukluklarında çatışmalı, gergin ve huzursuz bir aile ortamına (%5,6) sahip olduğu görülmektedir. Babaların 232'sinin kendi çocukluklarında samimi, mutlu ve sıcak bir aile ortamına (%92,8), 17'sinin ise kendi çocukluklarında çatışmalı, gergin ve huzursuz bir aile ortamına (%6,8) sahip olduğu görülmektedir.

3.3. Verilerin Toplanması

Veri araçlarının uygulanması için belirlenen eğitim kurumlarında okul yönetiminin izni ve eğitim-öğretim personelinin yardımı ile "Kişisel Bilgi Formu", "Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeği" ve "Connors Anababa Derecelendirme Ölçeği" ilkokul birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileri aracılığıyla anne babalara ulaştırılmıştır. Ölçeğin kapsamı ve araştırmanın nedeni hakkında bilgi sunan bir metin de beraberinde gönderilmiştir. Sınıf öğretmenleri tarafından anne ve babaların doldurduğu veri araçları öğrenciler aracılığıyla toplanmıştır. Ölçeklerden anne ve babalardan toplamda 647 kişiden dönüş sağlanmıştır. Uygulama çalışmaları bittikten sonra çalışmaya katılan öğrencilerin verileri kontrol edilmiş ve ölçeklerde 147 kişinin aynı çocuğun anne ve babasının ölçeği doldurması gerekirken sadece anne

ya da sadece babanın ölçeği doldurmuş olması, ölçeklerdeki ifadelerin çok fazla boş bırakılması, yapılan cevaplandırmalarda anne ve babanın birebir aynı şekilde ifadeleri cevaplamış olması ya da okumadan sistematik olarak cevaplandırıldığı düşünülen katılımcıların verisi işleme alınmamıştır. Yapılan analizler sonucunda 125 kız ve 125 erkek öğrencinin hem annesi hem de babası olmak üzere toplamda 500 ebeveynin sonuçları değerlendirilmeye alınmıştır.

3.4. Araştırmanın Etiği

Araştırmanın uygulanması için Şanlıurfa İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli yazılı izinler alınmıştır. Katılımcılara araştırmada verecekleri bilgilerin gizli tutulacağı, araştırmadan istediği zaman ayrılarak çekilme hakkını kullanabileceği bilgisi verilmiştir.

3.5. Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanması amacıyla "Kişisel Bilgi Formu", anne-babaların davranışlarını belirlemek adına "Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeği" ve çocukların davranış sorunlarını taramak için "Conners Anababa Derecelendirme Ölçeği" kullanılmıştır.

3.5.1. Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen bilgi formu; yaş, çalışma durumu, eğitim düzeyi, medeni durum, çocuk sayısı gibi sosyo-demografik özelliklerle ilgili toplam 13 soru içermektedir.

3.5.2. Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeği

Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeği Frick (1991) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek Türkçe'ye Çekiç, Türk, Buğa ve Hamamcı (2018) tarafından uyarlanmıştır. AEDÖ'nin orijinali ilkökul yaş grubu çocuğa sahip olan ebeveynlerle geliştirilmiştir (Shelton, Frick, ve Wootton, 1996). Ölçek 6-18 yaş yaş aralığında çocuk sahibi olan ebeveynlere ve 6-18 yaş arası çocuklara yönelik iki farklı formu

vardır (Çekiç, Türk, Buğa ve Hamamcı, 2018). Ölçek anne ve babaların çocuklarını yetiştirme aşamalarında ne şekilde davrandıklarını ölçmektedir. 35+7 maddeden oluşan ölçek 5 farklı alanda anne baba davranışlarını incelemektedir (Frick, Christian ve Wootton, 1999). İncelenen bu alanlar: **Olumlu Ebeveynlik** çocuğunun yaptıklarının farkında olup-olmaması ve çocuğun bununla ilgili bilgilendirilip-bilgilendirilmemesini ölçen, **Çocukla İlgilenme** ebeveynlerin çocukla zaman geçirip-geçirmemesi, çocuklarının hobilerini destekleyip-desteklememesi ve çocuklarına sorumluluklarında yardım edip-etmemesini ölçen, **Zayıf Ebeveyn Takibi** ebeveynin çocuğunu takip edip-etmemesi, **Tutarsız Disiplin** ebeveynin çocuğunun davranışlarını disipline ederken kullandığı tutarsız tutumu ölçen, **Dayakla Cezalandırma** ebeveynin çocuğunun istenmeyen davranışlarını söndürmek adına fiziksel şiddet uygulayıp-uygulamadığını ölçen alt boyutlarıdır.

AEDÖ’de dayakla cezalandırma alt boyutuna karşı anne ve babalar tarafından bir önyargı oluşmaması için 7 madde daha ölçek uygulamalarında dahil edilmiş ve bu maddeler bir alt boyut olarak puanlanmamaktadır (Shelton, Frick ve Woolton, 1996). Ölçekte (Frick, 1991) olumlu ebeveyn davranışları; çocukla ilgilenme (**Çİ**) ve olumlu ebeveynlik (**OE**) alt boyutları ile olumsuz ebeveyn davranışları; zayıf ebeveyn takibi (**ZET**), tutarsız disiplin (**TD**) ve dayakla cezalandırma (**DC**) alt boyutları ile ölçülmektedir. Bu araştırma kapsamında AEDÖ’ye ilişkin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .70’dir. AEDÖ alt boyutlarının iç tutarlılık katsayıları Çİ .77, OE .68, ZET .65, TD .46, DC .61’dir. 0 ile +1 arasında değerler alan iç tutarlılık katsayısı 1’e ne kadar yaklaşırsa güvenilirliğin o derecede arttığı anlamına gelir (Can, 2014). Yapılan geçerlilik analizi sonucunda KMO değeri .77 bulunmuştur ve faktörleşmeye uygun olduğu görülmüştür. Ölçeğin Türkçe’ye uyarlanması amacı doğrultusunda doğrulayıcı faktör analizi (DFA), geçerlik ve güvenilirlik analizleri yapılmıştır. DFA sonucu elde edilen uyum indeksleri RMSEA=.04, NFI=.79, CFI=.90 ve GFI=.85 olarak bulunmuştur. Psikolojik belirtileri olan ve yardım almak için başvurmuş çocukların anne ve babaları ile yardım almayan anne ve babalar arasında tüm alt boyutlarında anlamlı farklılık göstermektedir ($p < .05$). Ölçeğin hem bu araştırma kapsamında elde edilen iç tutarlılık katsayısı göz önünde bulundurulduğunda hem de Türkçe’ye uyarlama çalışmasından elde edilen sonuçlar incelendiğinde ülkemizde yaşayan anne ve babaların çocuk yetiştirme konusunda sağlıklı ve sağlıklısız davranışlarını değerlendirebilen güvenilir ve geçerli bir ölçme aracı olduğu söylenebilir.

AEDÖ 5’li likert tipi bir veri toplama aracıdır. 5 yanıt seçeneği vardır. Hiç, 1 puan; Neredeyse Hiç, 2 puan; Bazen, 3 puan; Sık sık, 4 puan; Her zaman, 5 puan. Ölçek puanlanırken her bir madde 1-5 arasında değişen değer alır. Çİ alt boyutunda alınacak en yüksek puan 50 en düşük puan 10, OE alt boyutunda alınacak en yüksek puan 30 en düşük puan 6’dır. Bu alt boyutlar için yüksek puan almak anne ve babaların bu konuda daha olumlu davranışlar sergilediği anlamına gelir. TD alt boyutunda en yüksek alınacak puan 30 en düşük puan 6, ZET alt boyutunda en yüksek alınacak puan 50 en düşük puan 10, DC alt boyutunda en yüksek alınacak puan 15 en düşük puan 3’tür. Bu alt boyutlar için yüksek puan almak anne ve babaların bu konuda olumsuz davranışlarının sıklığının arttığı anlamına gelir.

3.5.3. Connors Anababa Derecelendirme Ölçeği

Connors Anababa Derecelendirme Ölçeği (CADÖ) çocuklarda görülen problem davranışları ölçmektedir. Ölçeğin Türkçe’ye uyarlaması Şener ve arkadaşları tarafından yapılmıştır (Şener ve ark. 1998). Ölçeğin alt boyutları: **Davranım Sorunları, Hiperaktivite, Kaygı, Psikosomatik ve Öğrenme Sorunlarıdır.** Cronbach Alfa ile değerlendirilen ölçeğin iç tutarlılığı .90 olarak hesaplanmıştır. “Öğrenme sorunu” alt ölçeği dışında diğer alt ölçeklerin iç tutarlılığının istenen düzeyde olduğu bildirilmiştir (Dereboy ve ark.2006). Cronbach alfa katsayılarının 0.90 düzeyinde veya üzerinde olması ölçeğin sadece güvenilirliğini değil geçerliğini de desteklemektedir (Nunnally ve Bernstein 1994). Ölçeğin hem iç güvenilirlik ve zaman güvenilirliğinin bulunduğu, hem de yordama ve yapı geçerliklerinin olduğu çeşitli çalışmalarda gösterilmiştir (Connors 1990).

Araştırmacılar CADÖ için başlıca 3 kullanım alanı olduğunu ifade etmişlerdir. Bunlar; çocuklardaki davranış sorunlarını belirlemek için bir test aracı, teşhis edilen tanıları desteklemek için yardımcı araç ve uygulanan tedavilerin sonuçlarının değerlendirilmesi için izlem aracı olmasıdır (Giannaris ve ark. 2001).

Toplamda 48 madde içeren CADÖ beş alt ölçekten meydana gelmektedir (Dereboy, Senol, Sener, 2006). Bu alt ölçekler şunlardır: **Davranım sorunları alt boyutu** (örn; “Kavgaya hazırdır öfkesi burnundadır”, “Kurallara uymaz veya uyarken gönülsüzdür”); **Hiperaktivite alt boyutu** (örn; “Kolayca heyecanlanır”, “Düşünmeden hareket eder”, “Yerinde rahat duramaz, kıpır kıpırdır”); **Öğrenme**

sorunları alt boyutu (örn; “Öğrenme gücünü çeker”, “işlerini bitirmekte zorlanır”); **Kaygı alt boyutu** (örn; “Sık sık ve kolayca ağlar”, “Kendisine kötü davranılmasına ses çıkarmaz”); **Psikosomatik alt boyutu** (örn; “Baş ağrıları vardır”, “Mide ağrıları vardır”) dur.

CADÖ 4'lü likert tipi bir veri toplama aracıdır. 4 yanıt seçeneği vardır. Hiç yok, 0 puan; biraz, 1 puan; oldukça fazla, 2 puan; çok, 3 puan. Ölçek puanlanırken her bir madde 0-3 arasında değişen değer alır. Yüksek puan, çocuğun CADÖ'de belirtilen davranış sorununa o kadar çok sahip olduğunu gösterir. CADÖ'den elde edilecek en düşük puan 0; en yüksek puan ise 144'tür.

3.6. Verilerin Analizi

Verilerin normal dağılım göstermesi parametrik olan testlerin temel varsayımlarından biridir. Bu varsayımın karşılanıp karşılanmadığını test etmek için katılımcıların AEDÖ ve CADÖ'den elde ettikleri puanların çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) katsayıları incelenmiştir. Elde edilen değerler Tablo 2'de yer almaktadır:

Tablo 2

Katılımcıların AEDÖ ve CADÖ'den elde edilen puanlarına ilişkin aritmetik ortalama, standart sapma, medyan, çarpıklık ve basıklık değerleri

Grup	Ölçek	$\bar{x}$	Ss	Medyan	Çarpıklık	Basıklık
	AEDÖ-Çİ	41	5,14	42	-0,60	0,46
	AEDÖ-OE	26,66	2,69	27	-1,10	1,72
Anne	AEDÖ-ZET	14,35	4,97	13	1,50	1,98
	AEDÖ-TD	14,70	3,48	15	-0,11	0,27
	AEDÖ-DC	3,98	1,18	4	1,67	1,97
	CADÖ-Toplam	21,02	11,84	19	0,98	1,46

Tablo 2 (Devamı)

	AEDÖ-Çİ	38,51	6,18	39	-0,55	0,38
	AEDÖ-OE	25,66	3,42	26	-1,15	1,94
Baba	AEDÖ-ZET	15,80	4,96	15	1,26	1,98
	AEDÖ-TD	15,14	3,83	16	-0,28	-0,18
	AEDÖ-DC	4,65	1,74	4	0,89	0,01
	CADÖ- Toplam	20,56	12,38	18	0,87	0,59

AEDÖ: Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeği, AEDÖ-Çİ: Çocukla İlgilenme, AEDÖ-OE: Olumlu Ebeveynlik, AEDÖ-ZET: Zayıf Ebeveyn Takibi, AEDÖ-TD: Tutarsız Disiplin, AEDÖ-DC: Dayakla Cezalandırma; CADÖ: Connors Anababa Derecelendirme Ölçeği, CADÖ-DS: Davranım Sorunu, CADÖ-AH: Ataklık/Hiperaktivite, CADÖ-ÖS: Öğrenme Sorunu, CADÖ-K: Kaygı, CADÖ-PS: Psikosomatik

Sürekli bir değişkene ait verilerin normal dağılım gösterip göstermediği incelenirken birkaç yöntem izlenebilmektedir. Bunlardan biri de çarpıklık ve basıklık katsayılarının -2 ile +2 arasında yer aldığı takdirde verilerin normal dağılım gösterdiği varsayımdır (George ve Mallery, 2010). Tablo 2 incelendiğinde katılımcıların AEDÖ'nün ve CADÖ'nün toplam ve alt boyutlarından elde ettikleri puanlara ilişkin çarpıklık ve basıklık katsayıları incelendiğinde tüm alt boyutlarına ait katsayıların -2 ile +2 aralığında olduğu yani normal bir dağılım sergilediği görülmektedir. Bu nedenle katılımcıların puanlarının çeşitli değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla İlişkisiz Örneklem için t-testi ile İlişkisiz Örneklem için tek faktörlü ANOVA, Mann Whitney U testi ; anne ve babaların ebeveynlik davranışları ile çocukların problem davranışları arasındaki ilişkiyi incelemek için ise Pearson Basit Doğrusal Korelasyon analizlerinden yararlanılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmanın amaçları doğrultusunda toplanan verilerin uygun istatistiksel yöntemlerle analizi sonucunda ortaya çıkan bulgular ve yorumlar yer almaktadır.

4.1. Çocuğun Cinsiyetine Göre Elde Edilen Bulgular

Araştırmaya katılan anne ve babaların AEDÖ ve CADÖ puanlarının çocuğun cinsiyeti bakımından farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin sonuçlara Tablo 3 ve Tablo 4'te yer verilmiştir.

Tablo 3

Araştırmaya katılan annelerin AEDÖ ve CADÖ puanlarının çocuğun cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan İlişkisiz Örneklem T Testi sonuçları

Ölçekler ve Alt Boyutlar	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	t	sd	P																				
AEDÖ-Çİ	Kız	125	41,28	5,15	0,86	248	0,391																				
	Erkek	125	40,72	5,14				AEDÖ-OE	Kız	125	26,74	2,65	0,444	248	0,657	Erkek	125	26,58	2,75	AEDÖ-ZET	Kız	125	13,78	4,40	-1,842	237,78	0,067
AEDÖ-OE	Kız	125	26,74	2,65	0,444	248	0,657																				
	Erkek	125	26,58	2,75				AEDÖ-ZET	Kız	125	13,78	4,40	-1,842	237,78	0,067	Erkek	125	14,93	5,43								
AEDÖ-ZET	Kız	125	13,78	4,40	-1,842	237,78	0,067																				
	Erkek	125	14,93	5,43																							

Tablo 3 (Devamı)

AEDÖ-TD	Kız	125	14,80	3,51	0,435	248	0,664
	Erkek	125	14,61	3,46			
AEDÖ-DC	Kız	125	3,75	0,96	-3,046	225,973	0,003**
	Erkek	125	4,20	1,33			
CADÖ-Toplam	Kız	125	19,58	11,47	-1,922	248	0,056
	Erkek	125	22,45	12,07			
CADÖ-DS	Kız	125	3,88	2,79	-2,386	223,354	0,018*
	Erkek	125	4,88	3,75			
CADÖ-AH	Kız	125	3,66	2,56	-2,403	248	0,017*
	Erkek	125	4,41	2,38			
CADÖ-ÖS	Kız	125	1,84	2,24	-1,037	248	0,301
	Erkek	125	2,14	2,27			
CADÖ-K	Kız	125	5,35	3,12	-0,138	248	0,890
	Erkek	125	5,41	3,26			
CADÖ-PS	Kız	125	0,92	1,39	-0,474	248	0,636
	Erkek	125	1,01	1,53			

*p< .05 **p< .005

AEDÖ: Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeği, AEDÖ-Çİ: Çocukla İlgilenme, AEDÖ-OE: Olumlu Ebeveynlik, AEDÖ-ZET: Zayıf Ebeveyn Takibi, AEDÖ-TD: Tutarsız Disiplin, AEDÖ-DC: Dayakla Cezalandırma; CADÖ: Connors Anababa Derecelendirme Ölçeği, CADÖ-DS: Davranım Sorunu, CADÖ-AH: Ataklık/Hiperaktivite, CADÖ-ÖS: Öğrenme Sorunu, CADÖ-K: Kaygı, CADÖ-PS: Psikosomatik

Tablo 3 incelendiğinde annelerin AEDÖ ve CADÖ'den ve alt boyutlarından elde ettikleri puanlar arasında çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek üzere yapılan İlişkisiz Örneklem t testi sonuçlarına göre; annelerin AEDÖ-DC, CADÖ-DS ve CADÖ-AH alt boyutlarından elde ettikleri puanlar arasında çocuğun cinsiyeti bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu gözlenmektedir. Bu sonuca göre erkek çocuğa sahip annelerin kız çocuğa sahip annelerden daha fazla dayakla cezalandırma davranışına başvurdukları görülmektedir. Ayrıca erkek çocuklarının kızlara göre daha fazla davranım sorunu ve ataklık/hiperaktivite davranışları gösterdiklerini düşünmektedirler.

Tablo 4

Araştırmaya katılan babaların AEDÖ ve CADÖ puanlarının çocuğun cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan İlişkisiz Örneklem T Testi sonuçları

Ölçekler ve Alt Boyutlar	Gruplar	N	$\bar{x}$	Ss	T	sd	p																																																																																																																				
AEDÖ-Çİ	Kız	125	37,96	6,03	-1,416	248	0,158																																																																																																																				
	Erkek	125	39,06	6,29				AEDÖ-OE	Kız	125	25,30	3,53	-1,633	248	0,104	Erkek	125	26,01	3,27	AEDÖ-ZET	Kız	125	15,46	4,29	-1,085	233,335	0,279	Erkek	125	16,14	5,54	AEDÖ-TD	Kız	125	15,01	3,97	-0,544	248	0,587	Erkek	125	15,27	3,69	AEDÖ-DC	Kız	125	4,51	1,60	-1,236	248	0,218	Erkek	125	4,78	1,86	CADÖ-Toplam	Kız	125	18,86	11,61	-2,193	248	0,029*	Erkek	125	22,26	12,92	CADÖ-DS	Kız	125	3,98	2,59	-2,632	211,129	0,01*	Erkek	125	5,06	3,80	CADÖ-AH	Kız	125	3,62	2,45	-3,582	248	0,00**	Erkek	125	4,75	2,56	CADÖ-ÖS	Kız	125	1,84	2,26	-1,040	248	0,299	Erkek	125	2,12	1,98	CADÖ-K	Kız	125	4,91	3,23	-0,637	248	0,524	Erkek	125	5,18	3,31	CADÖ-PS	Kız	125	0,75	1,25	0,201	248	0,841
AEDÖ-OE	Kız	125	25,30	3,53	-1,633	248	0,104																																																																																																																				
	Erkek	125	26,01	3,27				AEDÖ-ZET	Kız	125	15,46	4,29	-1,085	233,335	0,279	Erkek	125	16,14	5,54	AEDÖ-TD	Kız	125	15,01	3,97	-0,544	248	0,587	Erkek	125	15,27	3,69	AEDÖ-DC	Kız	125	4,51	1,60	-1,236	248	0,218	Erkek	125	4,78	1,86	CADÖ-Toplam	Kız	125	18,86	11,61	-2,193	248	0,029*	Erkek	125	22,26	12,92	CADÖ-DS	Kız	125	3,98	2,59	-2,632	211,129	0,01*	Erkek	125	5,06	3,80	CADÖ-AH	Kız	125	3,62	2,45	-3,582	248	0,00**	Erkek	125	4,75	2,56	CADÖ-ÖS	Kız	125	1,84	2,26	-1,040	248	0,299	Erkek	125	2,12	1,98	CADÖ-K	Kız	125	4,91	3,23	-0,637	248	0,524	Erkek	125	5,18	3,31	CADÖ-PS	Kız	125	0,75	1,25	0,201	248	0,841	Erkek	125	0,72	1,26								
AEDÖ-ZET	Kız	125	15,46	4,29	-1,085	233,335	0,279																																																																																																																				
	Erkek	125	16,14	5,54				AEDÖ-TD	Kız	125	15,01	3,97	-0,544	248	0,587	Erkek	125	15,27	3,69	AEDÖ-DC	Kız	125	4,51	1,60	-1,236	248	0,218	Erkek	125	4,78	1,86	CADÖ-Toplam	Kız	125	18,86	11,61	-2,193	248	0,029*	Erkek	125	22,26	12,92	CADÖ-DS	Kız	125	3,98	2,59	-2,632	211,129	0,01*	Erkek	125	5,06	3,80	CADÖ-AH	Kız	125	3,62	2,45	-3,582	248	0,00**	Erkek	125	4,75	2,56	CADÖ-ÖS	Kız	125	1,84	2,26	-1,040	248	0,299	Erkek	125	2,12	1,98	CADÖ-K	Kız	125	4,91	3,23	-0,637	248	0,524	Erkek	125	5,18	3,31	CADÖ-PS	Kız	125	0,75	1,25	0,201	248	0,841	Erkek	125	0,72	1,26																				
AEDÖ-TD	Kız	125	15,01	3,97	-0,544	248	0,587																																																																																																																				
	Erkek	125	15,27	3,69				AEDÖ-DC	Kız	125	4,51	1,60	-1,236	248	0,218	Erkek	125	4,78	1,86	CADÖ-Toplam	Kız	125	18,86	11,61	-2,193	248	0,029*	Erkek	125	22,26	12,92	CADÖ-DS	Kız	125	3,98	2,59	-2,632	211,129	0,01*	Erkek	125	5,06	3,80	CADÖ-AH	Kız	125	3,62	2,45	-3,582	248	0,00**	Erkek	125	4,75	2,56	CADÖ-ÖS	Kız	125	1,84	2,26	-1,040	248	0,299	Erkek	125	2,12	1,98	CADÖ-K	Kız	125	4,91	3,23	-0,637	248	0,524	Erkek	125	5,18	3,31	CADÖ-PS	Kız	125	0,75	1,25	0,201	248	0,841	Erkek	125	0,72	1,26																																
AEDÖ-DC	Kız	125	4,51	1,60	-1,236	248	0,218																																																																																																																				
	Erkek	125	4,78	1,86				CADÖ-Toplam	Kız	125	18,86	11,61	-2,193	248	0,029*	Erkek	125	22,26	12,92	CADÖ-DS	Kız	125	3,98	2,59	-2,632	211,129	0,01*	Erkek	125	5,06	3,80	CADÖ-AH	Kız	125	3,62	2,45	-3,582	248	0,00**	Erkek	125	4,75	2,56	CADÖ-ÖS	Kız	125	1,84	2,26	-1,040	248	0,299	Erkek	125	2,12	1,98	CADÖ-K	Kız	125	4,91	3,23	-0,637	248	0,524	Erkek	125	5,18	3,31	CADÖ-PS	Kız	125	0,75	1,25	0,201	248	0,841	Erkek	125	0,72	1,26																																												
CADÖ-Toplam	Kız	125	18,86	11,61	-2,193	248	0,029*																																																																																																																				
	Erkek	125	22,26	12,92				CADÖ-DS	Kız	125	3,98	2,59	-2,632	211,129	0,01*	Erkek	125	5,06	3,80	CADÖ-AH	Kız	125	3,62	2,45	-3,582	248	0,00**	Erkek	125	4,75	2,56	CADÖ-ÖS	Kız	125	1,84	2,26	-1,040	248	0,299	Erkek	125	2,12	1,98	CADÖ-K	Kız	125	4,91	3,23	-0,637	248	0,524	Erkek	125	5,18	3,31	CADÖ-PS	Kız	125	0,75	1,25	0,201	248	0,841	Erkek	125	0,72	1,26																																																								
CADÖ-DS	Kız	125	3,98	2,59	-2,632	211,129	0,01*																																																																																																																				
	Erkek	125	5,06	3,80				CADÖ-AH	Kız	125	3,62	2,45	-3,582	248	0,00**	Erkek	125	4,75	2,56	CADÖ-ÖS	Kız	125	1,84	2,26	-1,040	248	0,299	Erkek	125	2,12	1,98	CADÖ-K	Kız	125	4,91	3,23	-0,637	248	0,524	Erkek	125	5,18	3,31	CADÖ-PS	Kız	125	0,75	1,25	0,201	248	0,841	Erkek	125	0,72	1,26																																																																				
CADÖ-AH	Kız	125	3,62	2,45	-3,582	248	0,00**																																																																																																																				
	Erkek	125	4,75	2,56				CADÖ-ÖS	Kız	125	1,84	2,26	-1,040	248	0,299	Erkek	125	2,12	1,98	CADÖ-K	Kız	125	4,91	3,23	-0,637	248	0,524	Erkek	125	5,18	3,31	CADÖ-PS	Kız	125	0,75	1,25	0,201	248	0,841	Erkek	125	0,72	1,26																																																																																
CADÖ-ÖS	Kız	125	1,84	2,26	-1,040	248	0,299																																																																																																																				
	Erkek	125	2,12	1,98				CADÖ-K	Kız	125	4,91	3,23	-0,637	248	0,524	Erkek	125	5,18	3,31	CADÖ-PS	Kız	125	0,75	1,25	0,201	248	0,841	Erkek	125	0,72	1,26																																																																																												
CADÖ-K	Kız	125	4,91	3,23	-0,637	248	0,524																																																																																																																				
	Erkek	125	5,18	3,31				CADÖ-PS	Kız	125	0,75	1,25	0,201	248	0,841	Erkek	125	0,72	1,26																																																																																																								
CADÖ-PS	Kız	125	0,75	1,25	0,201	248	0,841																																																																																																																				
	Erkek	125	0,72	1,26																																																																																																																							

*p< .05 **p< .005

Tablo 4 incelendiğinde babaların AEDÖ ve CADÖ'den ve alt boyutlarından elde ettikleri puanlar arasında çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek üzere yapılan İlişkisiz Örneklem t testi sonuçlarına göre; babaların CADÖ-Toplam ile CADÖ-DS ve CADÖ-AH alt boyutlarından elde ettikleri puanlar arasında çocuğun cinsiyeti bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu gözlenmektedir. Bu sonuca göre babalar erkek çocuklarını kız çocuklarına göre davranım sorunu ve ataklık/hiperaktivite davranışları açısından daha negatif değerlendirmektedirler.

4.2. Eğitim Düzeyine Göre Elde Edilen Bulgular

Araştırmaya katılan anne-babaların AEDÖ ve CADÖ puanlarının eğitim düzeyi değişkeni bakımından farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin sonuçlara Tablo 5 ve Tablo 6’da yer verilmiştir.

Tablo 5

Araştırmaya katılan annelerin AEDÖ ve CADÖ puanlarının annenin eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan İlişkisiz Örneklem İçin ANOVA sonuçları

Ölçekler ve Alt Boyutlar	A İlköğretim n: 99		B Lise n: 85		C Üniversite ve üzeri n: 66		f	p	Anlamlı Fark
	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	ss			
	AEDÖ-Çİ	39,70	5,68	41,68	4,44	42,07			
AEDÖ-OE	26,41	2,84	26,82	2,55	26,81	2,69	,678	,508	
AEDÖ-ZET	15,36	5,97	14,15	5,00	13,09	3,40	4,364	,014*	A-C
AEDÖ-TD	14,81	3,77	14,77	3,33	14,46	3,25	,234	,792	
AEDÖ-DC	3,90	1,06	4,20	1,32	3,79	1,14	2,552	,080	
CADÖ-Toplam	21,91	12,30	21,82	12,44	18,62	10,04	1,848	,160	
CADÖ-DS	4,59	3,61	4,52	3,61	3,85	2,34	1,043	,354	
CADÖ-AH	4,20	2,76	4,06	2,29	3,74	2,32	,676	,510	
CADÖ-ÖS	2,20	2,22	2,00	2,31	1,65	2,22	1,181	,309	
CADÖ-K	5,52	3,20	5,41	3,14	5,12	3,26	,322	,725	
CADÖ-PS	1,00	1,44	1,09	1,69	0,74	1,68	1,121	,328	

*p< .05

Tablo 5 incelendiğinde araştırmaya katılan annelerin AEDÖ ve CADÖ toplam ve alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında anne eğitim düzeyi değişkenine göre bir fark olup olmadığına ilişkin yapılan İlişkisiz Örneklem İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçlarına göre, annelerin AEDÖ-Çİ ve AEDÖ-ZET alt boyutlarından elde ettikleri puanların ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu

tespit edilmiştir. Yapılan Scheffe post-hoc testi sonucunda söz konusu farkın AEDÖ-Çİ için A grubu (İlköğretim) ile B grubu (Lise) ve C grubu (Üniversite ve üzeri) arasında olduğu belirlenmiş; lise, üniversite ve üzeri mezunu olan annelerin AEDÖ-Çİ puanlarının (41,68 ve 42,02) ilköğretim mezunu annelerin puanlarından (39,70) anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Yine Scheffe sonuçlarına göre AEDÖ-ZET alt boyutu için anlamlı farkın A ve C grubu arasında olduğu ve ilköğretim mezunu annelerin AEDÖ-ZET puanı (15,36) üniversite mezunu annelerin puanlarından (13,09) daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 6

Araştırmaya katılan babaların AEDÖ ve CADÖ puanlarının babanın eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan İlişkisiz Örneklem İçin ANOVA sonuçları

Ölçekler ve Alt Boyutlar	A İlköğretim n: 80		B Lise n: 74		C Üniversite ve üzeri n: 96		f	p	Anlamlı Fark
	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	ss			
	AEDÖ-Çİ	37,25	7,16	37,60	5,64	40,26			
AEDÖ-OE	25,74	3,69	25,37	3,59	25,80	3,04	0,352	0,703	
AEDÖ-ZET	16,59	5,76	16,29	4,61	14,75	4,32	3,607	0,029*	A-C
AEDÖ-TD	14,34	3,62	15,16	3,59	15,79	4,06	3,207	0,042*	A-C
AEDÖ-DC	4,5	1,94	4,82	1,71	4,63	1,57	0,669	0,513	
CADÖ-Toplam	20,59	13,30	22,89	12,06	18,73	11,63	2,377	0,095	
CADÖ-DS	4,49	4,11	5,13	2,99	4,03	2,60	2,347	0,098	
CADÖ-AH	3,88	2,72	4,55	2,48	4,15	2,48	1,359	0,259	
CADÖ-ÖS	2,08	2,35	2,03	1,84	1,86	2,15	0,237	0,789	
CADÖ-K	5,15	3,03	5,51	3,23	4,59	3,45	1,725	0,180	
CADÖ-PS	0,79	1,22	0,83	1,37	0,62	1,19	0,754	0,471	

*p< .05

Tablo 6 incelendiğinde araştırmaya katılan babaların AEDÖ ve CADÖ toplam ve alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında baba eğitim düzeyi değişkenine göre bir

fark olup olmadığına ilişkin yapılan İlişkisiz Örneklemeler İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçlarına göre, babaların AEDÖ Çİ, ZET ve TD alt boyutlarından elde ettikleri puanların ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Yapılan Scheffe post-hoc testi sonucunda söz konusu farkın AEDÖ-Çİ için A grubu (İlkokul) ile C grubu (Üniversite ve üzeri) ve B grubu ile C grubu arasında olduğu belirlenmiştir; üniversite ve üzeri mezunu olan babaların AEDÖ-Çİ puanlarının (40,26), ilkokul (37,25) ve lise (37,60) mezunu babaların puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Yine Scheffe sonuçlarına göre AEDÖ-ZET ve AEDÖ-TD alt boyutu için anlamlı farkın A ve C grubu arasında olduğu; ilkokul mezunu babaların AEDÖ-ZET puanı (16,59) üniversite mezunu babaların puanlarından (14,75) daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Ayrıca ilkokul mezunu babaların AEDÖ-TD puanı (14,34) üniversite mezunu babaların puanından (15,79) ise daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4.3. Anne-Babaların Kendi Çocukluklarındaki Aile Ortamına Göre Elde Edilen Bulgular

Araştırmaya katılan anne-babaların AEDÖ ve CADÖ puanlarının aile ortamı değişkeni bakımından farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin sonuçlara Tablo 7 ve Tablo 8'de yer verilmiştir.

Tablo 7

Araştırmaya katılan annelerin AEDÖ ve CADÖ puanlarının aile ortamı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Testi sonuçları

	Grup	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	u	z	p
AEDÖ-Çİ	Mutlu	234	126,99	29714,5	1056,5	-2,235	,025*
	Mutsuz	14	82,96	1161,5			
AEDÖ-OE	Mutlu	234	125,27	29314	1457	-,700	,484
	Mutsuz	14	111,57	1562			
AEDÖ-ZET	Mutlu	234	124,62	29161	1610	-,109	,913
	Mutsuz	14	122,50	1715			

Tablo 7 (Devamı)

AEDÖ-TD	Mutlu	234	122,96	28772,5	1277,5	-1,389	,165
	Mutsuz	14	150,25	2103,5			
AEDÖ-DC	Mutlu	234	121,97	28540,5	1045,5	-2,424	,015*
	Mutsuz	14	166,82	2335,5			
CADÖ-Toplam	Mutlu	234	121,03	28320	825	-3,120	,002**
	Mutsuz	14	182,57	2556			
CADÖ-DS	Mutlu	234	120,35	27681	1116	-1,960	,050
	Mutsuz	14	157,79	2209			
CADÖ-AH	Mutlu	234	123,91	28995	1500	-,534	,593
	Mutsuz	14	134,36	1881			
CADÖ-ÖS	Mutlu	234	121,06	28327	832	-3,175	,001**
	Mutsuz	14	182,07	2549			
CADÖ-K	Mutlu	234	120,51	28199	704	-3,601	,000**
	Mutsuz	14	191,21	2677			
CADÖ-PS	Mutlu	234	122,97	28775,5	1280,5	-1,506	,132
	Mutsuz	14	150,04	2100,5			

*p< .05 **p< .005

Tablo 7 incelendiğinde araştırmaya katılan annelerin AEDÖ ve CADÖ toplam ve alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında annenin kendi çocukluğundaki aile ortamı değişkenine göre bir fark olup olmadığına ilişkin yapılan Mann Whitney U testi sonuçlarına göre annelerin AEDÖ-Çİ, AEDÖ-DC, CADÖ-Toplam, CADÖ-ÖS ve CADÖ-K alt boyutlarından elde ettikleri puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kendi çocukluklarında mutlu ve huzurlu bir aile ortamına sahip olduğunu belirten annelerin çocukken mutsuz ve gergin bir aile ortamına sahip olduğunu belirten annelere göre çocukla ilgilenme davranışını daha fazla dayakla cezalandırma davranışını ise daha az sergilediği, çocuklarının daha az kaygılı ve öğrenme sorunu olduğunu belirttiği görülmektedir.

Tablo 8

Araştırmaya katılan babaların AEDÖ ve CADÖ puanlarının aile ortamı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Testi sonuçları

	Grup	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	z	P
AEDÖ-Çİ	Mutlu	232	128,34	29774	1198	-2,704	,007*
	Mutsuz	17	79,47	1351			
AEDÖ-OE	Mutlu	232	126,50	29348	1624	-1,221	,222
	Mutsuz	17	104,53	1777			
AEDÖ-ZET	Mutlu	232	124,57	28901	1873	-,347	,729
	Mutsuz	17	130,82	2224			
AEDÖ-TD	Mutlu	232	124,28	28834	1806	-,581	,561
	Mutsuz	17	134,76	2291			
AEDÖ-DC	Mutlu	232	124,23	28822	1794	-,644	,519
	Mutsuz	17	135,47	2303			
CADÖ-Toplam	Mutlu	232	121,77	28250,5	1222,5	-2,616	,009*
	Mutsuz	17	169,09	2874,5			
CADÖ-DS	Mutlu	232	122,08	27833,5	1727,5	-,759	,448
	Mutsuz	17	135,38	2301,5			
CADÖ-AH	Mutlu	232	124,09	28790	1762	-,738	,461
	Mutsuz	17	137,35	2335			
CADÖ-ÖS	Mutlu	232	123,21	28584,5	1556,5	-1,484	,138
	Mutsuz	17	149,44	2540,5			
CADÖ-K	Mutlu	232	122,09	28324	1296	-2,370	,018*
	Mutsuz	17	164,76	2801			
CADÖ-PS	Mutlu	232	123,37	28621,5	1593,5	-1,529	,126
	Mutsuz	17	147,26	2503,5			

*p< .05 **p< .005

Tablo 8 incelendiğinde araştırmaya katılan babaların AEDÖ ve CADÖ toplam ve alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında babanın kendi çocukluğundaki aile ortamı değişkenine göre bir fark olup olmadığına ilişkin yapılan Mann Whitney U testi sonuçlarına göre babaların AEDÖ-Çİ, CADÖ-Toplam ve CADÖ-K alt boyutlarından elde ettikleri puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kendi çocukluklarında mutlu ve huzurlu bir aile ortamına sahip olduğunu belirten babaların çocukken mutsuz ve gergin bir aile ortamına sahip

olduğunu belirten babalara göre çocukla ilgilenme davranışını daha fazla gösterdiği, çocuklarının daha az kaygılı olduğunu belirttiği gözlenmektedir.

4.4. Anne ve Babaların Ebeveynlik Davranışları ile Çocuklarını Değerlendirmelerine İlişkin Elde Edilen Bulgular

Araştırmaya katılan anne-babaların ebeveynlik davranışları ile çocuklarını nasıl değerlendirdikleri arasındaki ilişkiye ait bulgulara Tablo 9 ve Tablo 10'da yer verilmiştir.

Tablo 9

Annelerin ebeveynlik davranışlarının çocuklarını değerlendirmeleri ile olan ilişkisini belirlemek adına yapılan Basit Doğrusal Korelasyon Analizi sonuçları

ANNE	CADÖ-Toplam	CADÖ-DS	CADÖ-AH	CADÖ-ÖS	CADÖ-K	CADÖ-PS
AEDÖ-Çİ	-,199**	-,143*	-,028	-,215**	-,109	-,216**
AEDÖ-OE	-,185**	-,126*	-,079	-,223**	-,053	-,107
AEDÖ-ZET	,319**	,373**	,146*	,230**	,194**	,144*
AEDÖ-TD	,285**	,289**	,169**	,283**	,164**	,019
AEDÖ-DC	,636**	,701**	,351**	,408**	,324**	,275**

*p< .05 **p< .005

Tablo 9 incelendiğinde araştırmaya katılan annelerin; AEDÖ-Çİ alt boyutu ile çocukların davranım, öğrenme ve psikosomatik sorunları ve AEDÖ-OE alt boyutu ile çocukların davranım ve öğrenme sorunları arasında negatif korelasyon gözlenmiştir. Annelerin AEDÖ-ZET alt boyutu puanları ile çocukların davranım, hiperaktivite, öğrenme, kaygı ve psikosomatik sorunları arasında; AEDÖ-TD alt boyutu ile çocukların davranım, hiperaktivite, öğrenme ve kaygı sorunları arasında ve AEDÖ-DC alt boyutu ile çocukların davranım, hiperaktivite, öğrenme, kaygı ve psikosomatik sorunları arasında pozitif korelasyon gözlenmiştir.

Tablo 10

Babaların ebeveynlik davranışlarının çocuklarını değerlendirmeleri ile olan ilişkisini belirlemek adına yapılan Basit Doğrusal Korelasyon Analizi sonuçları

BABA	CADÖ- Toplam	CADÖ- DS	CADÖ-AH	CADÖ- ÖS	CADÖ-K	CADÖ-PS
AEDÖ-Çİ	-,107	-,017	,054	-,137*	-,148*	-,169**
AEDÖ-OE	-,086	-,025	,021	-,051	-,081	-,080
AEDÖ-ZET	,369**	,360**	,154*	,264**	,246**	,268**
AEDÖ-TD	,251**	,217**	,199**	,252**	,099	,131*
AEDÖ-DC	,219**	,206**	,122	,099	,164**	,126**

*p< .05 **p< .005

Tablo 10 incelendiğinde araştırmaya katılan babaların; AEDÖ-Çİ alt boyutu ile çocukların öğrenme, kaygı ve psikosomatik sorunları arasında negatif korelasyon gözlenmiştir. Babaların AEDÖ-ZET alt boyutu puanları ile çocukların davranım, hiperaktivite, öğrenme, kaygı ve psikosomatik sorunları arasında; AEDÖ-TD alt boyutu ile çocukların davranım, hiperaktivite, öğrenme ve psikosomatik sorunları arasında ve AEDÖ-DC alt boyutu ile çocukların davranım, kaygı ve psikosomatik sorunları arasında pozitif korelasyon gözlenmiştir.

4.5. Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeği ile Anne Baba Davranışlarının Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular

Tablo 11

Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeği ile anne baba davranışlarının karşılaştırılmasına yönelik T Testi sonuçları

Alabama Alt Boyutlar	Gruplar	N	$\bar{x}$	S	sd	t	P
AEDÖ-Çİ	Anne	250	41,00	5,14	498	4,89	.000**
	Baba	250	38,51	6,18			
AEDÖ-OE	Anne	250	26,66	2,69	498	3,64	.000**
	Baba	250	25,66	3,42			
AEDÖ-ZET	Anne	250	14,35	4,97	498	-3,25	.001**
	Baba	250	15,80	4,96			
AEDÖ-TD	Anne	250	14,70	3,48	498	-1,33	.183
	Baba	250	15,14	3,83			
AEDÖ-DC	Anne	250	3,98	1,18	498	-5,05	.000**
	Baba	250	4,65	1,74			

Tablo 11 incelendiğinde araştırmaya katılan anne ve babaların AEDÖ ile anne baba davranışlarının karşılaştırılmasına yönelik t testi sonuçlarına göre; Annelerin Çİ ve OE alt boyutlarından babalardan daha fazla puan ortalamasına sahip oldukları babaların ise ölçeğin olumsuz ebeveynlik alt boyutlarından olduğu düşünülen ZET ve DC alt boyutlarında annelerden daha yüksek puan ortalamasına sahip oldukları görülmektedir.

4.6. Conners Anababa Derecelendirme Ölçeği Anne Babaların Çocuklarının Davranış Algılarının Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular

Tablo 12

Conners Anababa Derecelendirme Ölçeği anne babaların çocuklarının davranış algılarının karşılaştırılmasına yönelik T Testi sonuçları

Conners Alt Boyutlar	Gruplar	N	$\bar{x}$	s	sd	t	p
CADÖ-Toplam	Anne	250	21,02	11,84	498	,42	,674
	Baba	250	20,56	12,38			
CADÖ-DS	Anne	246	4,38	3,34	490	-,45	,654
	Baba	246	4,51	3,28			
CADÖ-AH	Anne	250	4,03	2,50	498	-,67	,502
	Baba	250	4,18	2,56			
CADÖ-ÖS	Anne	250	1,99	2,26	498	,04	,968
	Baba	250	1,98	2,12			
CADÖ-K	Anne	250	5,38	3,19	498	1,16	,245
	Baba	250	5,04	3,27			
CADÖ-PS	Anne	250	0,96	1,46	498	1,86	,063
	Baba	250	0,74	1,25			

*p< .05 **p< .005

Tablo 12 incelendiğinde araştırmaya katılan anne ve babaların CADÖ çocuklarının davranış algılarının karşılaştırılmasına yönelik t testi sonuçlarına bakıldığında çocuklardaki ataklık/hiperaktivite, davranım sorunu, öğrenme, kaygı ve psikosomatik sorunlar alt boyutlarında anlamlı bir fark görülmemiştir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Araştırmada anne baba davranışları ile ilkokul çağındaki çocuklarda görülen problem davranışlar arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu bölümde araştırmanın amacına yönelik anne baba davranışları ile ilkokul çağındaki çocuklarda görülen problem davranışlar arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik bulgular, benzer şekilde yapılan araştırmalardan elde edilen bulgular ile birlikte tartışılacaktır.

5.1. Çocuğun Cinsiyetine Göre Elde Edilen Bulguların Tartışılması

Elde edilen veriler incelendiğinde erkek çocuğu olan annelerin kız çocuğu olan annelerden daha fazla dayakla cezalandırma ebeveynlik davranışı ile çocuklarında davranım sorunu ve ataklık/hiperaktivite; erkek çocuğa sahip babaların ise kız çocuğa sahip babalardan daha fazla çocuklarında davranım sorunu ve ataklık/hiperaktivite davranışları gösterdiklerini düşünmektedirler. Literatür incelendiğinde konu hakkında yapılan çalışmalarda farklı yönlerde sonuçlara ulaşılmıştır. Yapılan araştırmaların bazılarında elde edilen sonuçlarla tutarlı olarak kız çocukların fiziksel cezalandırma içeren disiplin yöntemlerine erkek çocuklarından daha az maruz kaldığı bulunmuştur (Bilir v.d., 1991). Özdemir (2019) kız çocukların erkek çocuklara oranla daha az kavgacı/saldırgan, endişeli, ağlamaklı davranışlar ve aşırı hareketli/dikkatsiz olduğu görülmüştür. Çetintaş (2015), Kartal (2019), Eratay (2011), Zupanèè, Gril ve Kavèè (2000) çocukların davranış sorunlarının cinsiyete göre değiştiği, Tazeoğlu (2011) annelerin uyguladıkları disiplin yöntemlerinin

çocuğun cinsiyetine göre farklılaştığı, Kaya (2019) anne babaların ebeveyn davranışlarının cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaştığını bulmuştur. Bu araştırma sonuçları ile tutarlı olmayacak şekilde Sertbaş (2006) çalışmasında, anne baba çocuk yetiştirme tutumunun çocuktaki problem davranışları etkilediğini fakat bu sorunların cinsiyete göre değişmediğini, Chang, Schwartz, Dodge ve McBride-Chang (2003) annelerin sert ebeveynlik davranışının cinsiyete göre değişmediği babaların ise erkek çocuklarda daha fazla sert ebeveynlik davranışı sergilediği, İnci ve Deniz (2015) yaptıkları çalışmada çocuğun kız ya da erkek olması ile babanın tutumu arasında anlamlı bir ilişki bulamamıştır. Bu sonuçlara göre cinsiyetin tek değişken olarak ele almak yerine farklı değişkenlerle birlikte değerlendirildiğinde verilerin daha sağlıklı yorumlanabileceği düşünülmektedir.

Ebeveynler çocukların cinsiyetleri ile davranış sorunları arasında anlamlı bir ilişki olduğunu, erkek çocuklarının kız çocuklarına oranla daha fazla davranış sorunu gösterdiklerini düşünmektedirler. Çocuk hayata geldiği andan itibaren ailesinin ve toplumun kız ve erkekler için benimsediği rolleri öğrenip uyum sağlamaya çalışır. Bu rollerde genel olarak kızlar için bağımlılığı artıran, erkekler için daha çok özgürlük tanınan roller bulunur. Bu durum erkek çocuklarının daha fazla davranış sorunu göstermelerine sebep olarak gösterilebilir.

5.2. Eğitim Düzeyine Göre Elde Edilen Bulguların Tartışılması

Eğitim düzeyine göre elde edilen veriler anneler açısından değerlendirildiğinde lise, üniversite ve üzeri mezunu olan annelerin çocukla ilgilenme alt boyutundan elde edilen puanlarının ilkökul mezunu annelerin puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. İlkokul mezunu annelerin zayıf ebeveyn takibi alt boyutundan elde edilen puanı üniversite mezunu annelerin puanlarından daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim durumu ile ilgili yapılan çalışmalarda farklı sonuçlara rastlanmaktadır. Davranış sorunları ile ilgili farklı ölçme araçlarıyla yapılan çalışmalarda annenin eğitim durumuna ilişkin sonuçlara bakıldığında; Yaşar Ekici (2014), Çetintaş (2015), Uyanık Balat ve arkadaşları (2008), Şehirli (2007) ve Eratay (2011) inceledikleri çalışmalarda annelerin eğitim düzeylerinin davranış sorunları ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Atabey (2017) çalışmasında lisans mezunu anneler ile lisansüstü mezunu annelerin aşırı koruyucu tutum puanının ilkökul,

ortaokul ve lise mezunu annelere göre; lise mezunu annelerin de aşırı koruyucu tutum puanları ilkokul mezunu annelere göre anlamlı derecede düşük bulunmuştur. Annenin öğrenim düzeyi ile aşırı koruyucu tutum arasında ters yönde bir ilişki vardır. Şanlı ve Öztürk (2012) araştırmasında annenin öğrenim durumu ile sıkı disiplin ve aşırı koruyucu tutumları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Badahdah ve Le (2016) anne babaların ebeveyn davranışlarının eğitim düzeyine göre anlamlı olarak farklılaştığını bulmuştur. Bu araştırmaların bulgularıyla elde edilen sonuç benzerlik göstermektedir. Kesicioğlu ve Alisinanoğlu (2010), Tarkoçin ve Tuzcuoğlu (2014) inceledikleri araştırmalarda ise annelerin eğitim durumlarının davranış sorunları ile anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu araştırmaların bulguları ile elde edilen sonuç tutarlık göstermemektedir. Bu farkın seçilen örneklemelerden kaynaklandığı düşünülmektedir. Öğrenim düzeyinin yükselmesi ile annelerin çocuklarıyla daha ilgili olmalarının ve olumlu çocuk yetiştirme tutumlarını benimsemelerinin çocukların davranış sorunlarını azalttığı düşünülmektedir. Ayrıca öğrenim düzeylerinin yükselmesi ile annelerin iş hayatında daha fazla yer alması çocuklarını okula göndermelerini ve daha bağımsız, kendilerini denetleyen çocuklar yetiştirmelerini gerektirmektedir. Böylelikle annelerin çocuklarına daha fazla söz hakkı tanınması, sorumluluklar vererek yerine getirmesini beklemeleri, sosyal etkinliklere katılmalarına izin vermeleri nedeni ile çocukların daha az davranış sorunu gösterdiği düşünülebilir (Aslan, 2009).

Eğitim düzeyine göre elde edilen veriler babalar açısından değerlendirildiğinde üniversite ve üzeri mezunu olan babaların çocukla ilgilenme alt boyutundan elde edilen puanlarının ilkokul ve lise mezunu babaların puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. İlkokul mezunu babaların zayıf ebeveyn takibi alt boyutundan elde edilen puanı üniversite mezunu babaların puanlarından daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Ayrıca ilkokul mezunu babaların tutarsız disiplin alt boyutundan elde edilen puanı üniversite mezunu babaların puanından ise daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kaya (2019) anne babaların çocukla ilgilenme, dayakla cezalandırma ve zayıf ebeveyn takibi alt boyutları eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı şekilde farklılık olduğunu bulmuştur. Özben ve Argun'un (2002) araştırmasında, genel olarak ebeveynlerin öğrenim düzeyi arttıkça, çocuklarına karşı daha demokratik, eşitlikçi ve paylaşımcı davrandıklarını belirtmişlerdir. Eroğlu (2014) çalışmasında ortaokul ve üniversite mezunu anne babaların aşırı koruyuculuk

düzeylerinin fazla olduğu sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde anne babanın eğitim seviyesi arttıkça çocuklarına karşı daha demokratik ve eşitlikçi tutum sergiledikleri görülmüştür. Baskı ve disiplin alt boyutunda ise ebeveynlerin eğitim seviyesi arttıkça bu tutumu sergilemeleri azalmaktadır. Aydoğdu ve Dilekmen (2016) demokratik ve aşırı koruyucu tutum alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki olduğunu bulmuştur. Aşırı koruyucu tutum alt boyutunda genel olarak öğrenim seviyesi ile aşırı koruyucu tutum arasında pozitif yönde bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Demokratik tutum alt boyutunda ise ön lisans mezunu ebeveynlerin demokratik tutumları ortaokul mezunlarına göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Günindi (2008), Aslan (2009) çalışmalarında anlamlı fark olmadığı bulgusuna ulaşmıştır. Elgar ve ark (2007), Hawess ve Dadds (2006) çalışmalarında ebeveyn davranışları ile eğitim düzeyi arasında anlamlı farklılık olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Bu bulgu çalışma sonucu ile tutarlılık göstermemektedir. Çalışmaların 2006-2009 yılında yapılmış olması ve babaların zamanla daha da bilinçlenerek olumlu ebeveyn tutumlarını benimsemeye çalışmaları, çocuk bakımında anneye daha fazla destek olmaları nedeniyle yapılan çalışma ile sonuçların benzer olmadığı düşünülmektedir.

Yapılan araştırmalar, elde edilen bulgularla birlikte incelendiğinde ebeveyn tutumlarının, öğrenim düzeylerinden etkilendiğini; öğrenim düzeyi yükseldikçe daha çok demokratik tutum, öğrenim düzeyi düştükçe ise çocuklarına karşı daha fazla otoriter tutum sergiledikleri görülmüştür. Bu sonuca göre öğrenim düzeyi yükseldikçe anne ve babalar çocuk gelişimi hakkında daha da bilinçlenerek çocuğun bir birey olduğu anlayışıyla hareket etmeye başlar. Çocuğun gelişim dönemi özellikleri hakkında daha fazla bilgi edinerek çocuğun gereksinimlerine karşı daha duyarlı olur, davranış sorunlarıyla ilgili olumlu baş etme yöntemlerini öğrenerek çocuğa yönelik olumlu disiplin etme yöntemlerini tercih eder ve çocuğa daha sağlıklı ebeveyn tutumları ile destek olmaya çalışır.

5.3. Anne-Babaların Kendi Çocukluklarındaki Aile Ortamına Göre Elde Edilen Bulguların Tartışılması

Elde edilen veriler incelendiğinde kendi çocukluklarında mutlu ve huzurlu bir aile ortamına sahip olduğunu belirten annelerin çocukken mutsuz ve gergin bir aile ortamına sahip olduğunu belirten annelere göre çocukla ilgilenme davranışını daha fazla dayakla cezalandırma davranışını ise daha az sergilediği, çocuklarının daha az

kaygılı ve öğrenme sorunu olduğunu belirttiği görülmektedir. Kendi çocukluklarında mutlu ve huzurlu bir aile ortamına sahip olduğunu belirten babaların çocukken mutsuz ve gergin bir aile ortamına sahip olduğunu belirten babalara göre çocukla ilgilenme davranışını daha fazla gösterdiği, çocuklarının daha az kaygılı olduğunu belirttiği gözlenmektedir. Annelerden 234 kişinin, babalardan 232 kişinin kendi çocukluklarında mutlu bir aile ortamına sahip olduğu; annelerden 14, babalardan 17 kişinin ise kendi çocukluklarında mutsuz bir aile ortamına sahip olduğu görülmüştür. Her iki grubun karşılaştırma yapmak için birbirinden ciddi fark gösterdiği ve bu araştırmanın bir sınırlılığı olarak görülmektedir.

Ayyıldız (2005), annelerin çocuklarına karşı tutumlarının kendi anne babalarıyla kurdukları özdeşimden etkilendiğini ve ebeveynlerinin kendilerine davrandığı biçimde çocuklarına davrandıklarını belirtmiştir. Şanlı (2007) araştırmasında anne tutumunda kendi annesinin tutumunun etkili olduğu ama babasının tutumundan etkilenmediği sonucuna ulaşmıştır. Özellikle annenin kendi çocukluk yıllarındaki yaşantısı, yetişme şekli, öğrenim düzeyi şimdiki tutumlarını etkilemektedir. Çocukluk döneminde, kendi ebeveynlerinden yeterli ilgi göremeyen, sağlıklı iletişim kuramayan, bir anne veya babanın tutumları bu olumsuz yaşantılar sebebiyle sağlıklı olabilmektedir (Yavuzer 2005).

Anne ve babaların ebeveyn tutumları ile kendilerine uyguladığını düşündükleri ebeveyn tutumları arasında ilişki vardır. Anne ve babaların kendilerine uygulanan ebeveyn tutumundan etkilendikleri görülmüştür. Çocukların çevresinin davranış şekillerini model alarak içselleştirerek bunu hayatının her döneminde uygulamaya çalışmaları ve genetik yatkınlığı sebep olarak düşünülebilir.

5.4. Anne ve Babaların Ebeveynlik Davranışları ile Çocuklarını Değerlendirmelerine İlişkin Elde Edilen Bulguların Tartışılması

Anne ve babaların ebeveynlik davranışları ile çocuklarını değerlendirmelerine ilişkin elde edilen veriler incelendiğinde konu hakkında yapılan çalışmalarda alanda bu bulguları destekleyen ve desteklemeyen çalışmalar yer almaktadır.

Annenin çocukla ilgilenme davranışı ile çocukların davranım, öğrenme ve psikosomatik sorunları arasında negatif korelasyon; ataklık/hiperaktivite ve kaygı sorunlarının annenin çocukla ilgilenmesiyle bir ilişkisinin olmadığı gözlenmiştir.

Livanage, Prince ve Scott (2003) anne çocuk ilişkisinin kalitesinin çocuklardaki davranış sorunlarını azalttığını bulmuştur. Karakoç Demirkaya ve Abalı (2012) yaptıkları araştırmada çocuklardaki psikopatoloji varlığı ile annelerin sağlıklı tutumları arasında ilişki olduğunu bulmuştur. Çetintaş (2015) 5 yaş çocuklarının davranış sorunları ile anne tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulmuştur. Demokratik tutum ile çocuklarda görülen problem davranışlar arasında negatif, aşırı koruyucu tutum ve otoriter tutum ile çocuklarda görülen problem davranışlar arasında pozitif yönde bir ilişkinin olduğunu bulmuştur. Ünal Güçlü (2015) çocuk davranışlarına ilgisiz, koruyucu, baskıcı ebeveyn tutumlarının açıkça bir etkisinin olmadığı fakat demokratik anne baba tutumu ile çocuğun davranışları arasında negatif yönde bir ilişkinin olduğu bulunmuştur. Baumrind (1991) çalışmalarında genellikle baskıcı anne babası olan çocukların genellikle güvensiz, mutsuz ve endişeli olduğunu bulmuştur. Bir başka çalışmada ise sağlıklı bir grupta çalışma yapılmış bu çalışmada ise okul öncesi çocuklarında CEDÖ ve dikkat testleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. DEHB belirtileri olan çocukların ailelerinde aşırı hoşgörülü veya otoriter tutuma rastlanmıştır (Börekeçi, 2017). Alan yazın araştırmalarına genel olarak bakıldığında bu araştırma sonuçları ile tutarlı veriler elde edildiği görülmektedir.

Anne olumlu ebeveyn tutumu ile çocukların davranım ve öğrenme sorunları arasında negatif korelasyon; ataklık/hiperaktivite, psikosomatik ve kaygı sorunlarının annenin olumlu ebeveyn tutumu ile bir ilişkisinin olmadığı gözlenmiştir. Çocuktaki problem davranışların annenin olumlu çocuk yetiştirme tutumu göstermesiyle azalma olacağı düşünülmektedir. Annenin olumlu çocuk yetiştirme tutumu arttıkça çocukların davranış sorunlarının azaldığı benzer çalışmalarla desteklenmektedir (Hummel & Gross, 2001; Durmuş, 2006; Dursun, 2010; Çetintaş, 2015). Essau ve ark. (2006) yaptıkları çalışmada çocukla ilgilenme ve olumlu ebeveynlik davranışı ile çocukların davranış sorunları arasında negatif korelasyon; zayıf ebeveyn takibi ve dayakla cezalandırma davranışları ile çocukların davranış sorunları arasında pozitif korelasyon görülmüştür.

Annenin zayıf ebeveyn takibi ile çocukların davranım, ataklık/hiperaktivite, öğrenme, kaygı ve psikosomatik sorunları arasında pozitif korelasyon gözlenmiştir. Abacı (1986) lisans öğrencileri üzerine yaptığı çalışmada demokratik-ilgisiz-otoriter ana-baba tutumları ile durumluk ve sürekli kaygı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulmuştur. Başka bir çalışmadaysa çocukların kabul-ilgi gördükçe çocukların dikkati

artarken sıkı denetim-kontrol altında çocukların dikkatinin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır (Güngör, D. , Sümer, N. , 1999). Alan yazın araştırmalarına genel olarak bakıldığında bu araştırma sonuçları ile tutarlı veriler elde edildiği görülmektedir. Anne babanın çocuğun gelişim dönemindeki ihtiyaçlarına karşı umursamaz olması, ilgilenmemesi, yol göstermemesi, desteklememesi, karşılaştığı sorunlarda çözüm için uğraşmaması çocuğun endişelenip davranış sorunları göstermesine sebebiyet verebilir.

Anne tutarsız disiplin ile çocukların davranım, ataklık/hiperaktivite, kaygı ve öğrenme sorunları arasında pozitif korelasyon; psikosomatik sorunların ise annenin tutarsız disipliniyle bir ilişkisinin olmadığı gözlenmiştir. 2010 yılında Baltacı'nın yaptığı araştırmada tutarsız tutuma sahip olan anne babaların problem çözme becerilerinin ve çocuklarının okul başarılarının düşük olduğu görülmüştür. 2015 yılında Ay tarafından yapılan çalışmada, bireylerin anne babalarından algıladıkları demokratik tutum ile problem çözme becerileri arasında pozitif yönde, anne babalarından algılanan otoriter tutum ile problem çözme becerileri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür (Ay, 2015).

Annenin dayakla cezalandırma davranışı ile çocukların davranım, ataklık/hiperaktivite, psikosomatik, kaygı ve öğrenme sorunları arasında pozitif korelasyon gözlenmiştir. Annenin çocuğuna yönelik otoriter ve cezalandırıcı gibi sağlıklı olmayan tutumları çocukların davranışlarını kötü etkilemektedir ve çocukların davranışlarında sorunlar oluşmaktadır (Yeter, 2010; Tazeoğlu, 2011; Andı, 2014). Annenin cezalandırıcı tutumunun çocuğun davranış sorunlarında önemli bir etken olmasının temelinde cezanın çocuklarda etkisinin fazla olması olabilir. Annenin çocuğunu cezalandırıcı tutumu ile çocuğun problem davranışları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır (Güven, 2013). Çağdaş ve Seçer (2005) katı disiplinli ailelerde çocuğa karşı fiziksel cezaların sıklıkla uygulandığını, baskı ortamında büyüyen çocukların kendi duygu ve düşüncelerini paylaşmadıklarını ve bu çekingen davranışların da zamanla çocuğun içe dönük bir bireye dönüşmesine sebep olabileceğini belirtmişlerdir. Alan yazın araştırmalarına genel olarak bakıldığında bu araştırma sonuçları ile tutarlı veriler elde edildiği görülmektedir.

Babanın çocukla ilgilenme davranışı ile çocukların öğrenme, kaygı ve psikosomatik sorunları arasında negatif korelasyon; davranım ve ataklık/hiperaktivite sorunlarının ise babanın çocukla ilgilenmesiyle bir ilişkisinin olmadığı gözlenmiştir. Satır'ın (1996) çalışmasında elde edilen bu bulguyla tutarlı olarak, çocuğuyla yakından

ilgilenen, çocuğunun başarısıyla mutlu olan, başarısızlığında ise onu cesaretlendiren anne babaların çocuklarının daha başarılı olduklarını, anne baba ilgisizliğinin ise çocuktaki birçok davranış sorununa neden olacağı sonucuna ulaşmıştır. Laible, Carlo, Torquati, Ontai (2004) çalışmasında ilgili ve sıcak ebeveyn davranışlarını sergileyen ebeveynlerin çocuklarının katı disiplin uygulayan ebeveynlerin çocuklarına nazaran daha fazla olumlu davranış gösterdikleri görülmüştür.

Babanın olumlu ebeveyn tutumu ile çocukların davranım, ataklık/hiperaktivite, kaygı, psikosomatik ve öğrenme sorunları arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı gözlenmiştir. Kaya (2003) babaların daha baskıcı ve otoriter bir yetiştirme tutumunu benimsediklerini bulmuştur. Benzer çalışmaların aksine bu bulguya paralel olarak baba tutumları ile çocuklarında görülen davranış sorunları arasında anlamlı bir ilişki bulamamıştır. Tabak (2007) araştırma sonucunda ebeveyn tutumları ile çocukların davranış sorunları arasında anlamlı bir ilişki bulamamıştır. Bu araştırmanın bulgularıyla elde edilen sonuç benzerlik göstermektedir. Kuzgun (1973) anne ve babasını demokratik tutumda algılayan ergenlerin otoriter tutumda algılayan ergenlere göre, okul başarılarının daha yüksek, kendilerine daha fazla güvenen, kaygı düzeyleri daha düşük olan, depresyona olan eğilimlerinin daha az olduğunu belirtmektedir. Niggemeyer-Hall (2001) ailedeki sevgi ortamı arttıkça çocuğun kaygı düzeyinin azaldığını, Bögels ve Melick (2004) ise ebeveynler özerk olması için çocuklarına verdiği desteği artırdıkça çocuklarındaki kaygı düzeylerinin azaldığını belirtmiştir. Ellis ve Nıgg (2009) araştırmasında Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeği alt boyutu olan olumlu ebeveynlik alt boyutunun DEHB ile negatif, tutarsız disiplin ve dayakla cezalandırma davranışının DEHB ile pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Özdemir (2019) anne ve babaların olumlu ebeveyn tutumlarını benimsediklerinde çocuklarda davranış sorunlarının azaldığını olumsuz ebeveyn tutumunu sergilediklerinde ise çocuklardaki davranış sorunlarının arttığını bulmuştur. Alan yazın araştırmalarına genel olarak bakıldığında bu araştırma sonuçları ile tutarlı olmayan veriler elde edildiği görülmektedir.

Babanın zayıf ebeveyn takibi ile çocuklarının davranım, ataklık/hiperaktivite, öğrenme, kaygı ve psikosomatik sorunları arasında pozitif korelasyon gözlenmiştir. Tabak (2007) araştırmasında, koruyucu tutumu benimseyen anne babaların çocuklarında içe kapanıklık, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, saldırganlık gibi davranış problemlerinin daha fazla olduğunu bulmuştur. Pektaş (2015)'in

araştırmasında aşırı koruyucu ya da ihmal eden anne baba tutumları ile sürekli kaygı düzeyi yüksek olan öğrenciler arasında pozitif yönde bir ilişkinin olduğunu söylemiştir. Hawess ve Dadds (2006) çalışmasında zayıf ebeveyn takibi ve tutarsız disiplin alt boyutları çocuklarda ve ergenlerde antisosyal sonuçların güçlü yordayıcıları olarak tespit edilmiştir. Alan yazın araştırmalarına genel olarak bakıldığında bu araştırma sonuçları ile tutarlı veriler elde edildiği görülmektedir.

Baba tutarsız disiplin ile çocukların davranım, ataklık/hiperaktivite, öğrenme ve psikosomatik sorunları arasında pozitif korelasyon; kaygı sorunlarının ise babanın tutarsız disipliniyle bir ilişkisinin olmadığı gözlenmiştir. Sertbaş (2006) çalışmasında ebeveynlerin tutarsızlık veya çelişkilerin doğrudan çocuğu etkilediğini ve çocukta davranış sorunu meydana getirdiğini belirtmiştir. İlkokul düzeyinde 10–12 yaş grubunda olan çocuklarla yapılan bir araştırmada ise aile işlevlerinin yerine gelmesi, aile içinde olumlu problem çözme, duygusal tepki verebilme, rollerin belirgin olması, etkili iletişim, çocuğun ihtiyaç duyduğu ilginin gösterilmesi arttıkça çocuğun benlik kavramı algısı da artmıştır. Çocuklarda uyum, fiziksel görünüm algısı, okul başarısı, doyum düzeyi, mutluluk ve popülerite pozitif yönde artmıştır, kaygı azalmıştır (Küçükkaragöz, Harmanlı; 2002). Alan yazın araştırmalarına genel olarak bakıldığında bu araştırma sonuçları ile tutarlı veriler elde edildiği görülmektedir.

Babanın dayakla cezalandırma davranışı ile çocuklarının davranım, kaygı, psikosomatik sorunları arasında pozitif korelasyon; ataklık/hiperaktivite ve öğrenme sorunlarının ise babanın dayakla cezalandırma davranışıyla bir ilişkisinin olmadığı gözlenmiştir. Bilir ve arkadaşlarının (1991) çalışmalarında fiziksel ceza alan ve almayan çocuklarda problem davranışların gözlenme durumuna ilişkin sonuçlara bakıldığında; korku, uyku bozuklukları, konuşma bozuklukları, tikler ve birtakım davranış bozukluklarının fiziksel olarak cezalandırılan çocuklarda daha yüksek oranda olduğu görülmüş ve bu sonuç fiziksel cezanın çocuğun duygusal yaşantısında yarattığı derin izlerin bir göstergesi olarak düşünülmüştür. Kerr, Lopez, Olson ve Sameroff (2004) yaptıkları araştırmada anne babanın disiplin yöntemleriyle ilişkilendirmişlerdir. Fiziksel şiddetin çok az ve ebeveynlerin çocuğa karşı sıcak ilgisinin olduğu ailelerde daha az davranışsal sorunların görüldüğü sonucuna ulaşmışlardır. Alan yazın araştırmalarına genel olarak bakıldığında bu araştırma sonuçları ile tutarlı veriler elde edildiği görülmektedir.

5.5. Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeği ile Anne Baba Davranışlarının Karşılaştırılmasına Yönelik Bulguların Tartışılması

Anne ve babaların Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeği ile anne baba davranışlarının karşılaştırılmasına yönelik t testi sonuçlarına göre; annelerin çocukla ilgilenme ve olumlu ebeveynlik alt boyutlarından babalardan daha fazla puan ortalamasına sahip oldukları babaların ise ölçeğin olumsuz ebeveynlik alt boyutlarından olduğu düşünülen zayıf ebeveyn takibi ve dayakla cezalandırma alt boyutlarında annelerden daha yüksek puan ortalamasına sahip oldukları görülmektedir. Babalar annelere göre daha fazla dayakla cezalandırma ve zayıf ebeveyn takibi davranışı sergilerken; anneler çocukla ilgilenme ve olumlu ebeveynlik davranışlarını daha fazla sergilemişleridir.

Araştırma sonucunu destekleyen çalışmalar mevcuttur. Kaya (2019) annelerin babalara göre çocukla ilgilenme davranışı daha fazla zayıf ebeveyn takibi davranışını ise daha az sergilediğini bulmuştur. Robert (2009) erkeklerin olumlu ebeveynlik davranışının kadınlardan anlamlı olarak daha düşük olduğunu bulmuştur. Erkekler için üç olumsuz alt ölçeğin (tutarsız disiplin, dayakla cezalandırma ve zayıf ebeveyn takibi) hepsinde puanlar daha yüksek bulunmuştur. Vazquez ve ark. (2019) Meksika popülasyonunda erkeklerin olumlu ebeveynlik ve çocukla ilgilenme davranışlarının kadınlardan az olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Mazefsky ve Farrell (2005) çalışmasında anne baba davranışlarının kadınlar ve erkekler üzerinde anlamlı ilişkisi bulunmamıştır. Escribano ve ark. (2013) çalışmasında cinsiyet farklılıklarının ebeveyn davranışları ile anlamlı fark olmadığı, erkeklerin zayıf ebeveyn takibi alt boyutunda kadınlardan yüksek puan aldığı sonucuna ulaşmıştır. Servera ve ark. (2015) anneler ve babalar arasında negatif ebeveyn davranışları açısından bir fark olmadığı fakat olumlu ebeveynlikte annelerin puanları daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Annelerin olumlu ebeveynlik davranışlarından çocukla ilgilenme ve olumlu ebeveynlik davranışlarını babalardan daha fazla sergilemesinin sebebi olarak çoğunlukla annelerin çalışmaması ve babaların çalışması olarak düşünülebilir. Anne evde çocuğuyla daha fazla zaman geçirip çocuğun sorumluluğunu daha fazla üstlenmiş olur. Anneler çalışsa bile annelerin ve babaların toplumun benimsemiş olduğu annelik-babalık rolü algısından kaynaklanabilir. Ayrıca anne babaların çocuklarından beklentileri de etkili olabilir. Çoğunlukla babaların uzun çalışma saatlerine sahip

olması, ev ile ilgili konularda ilk müdahaleyi yapacak fırsatın olmaması ve evdeki yaşananlardan daha sonra haberi olmasından dolayı zayıf ebeveyn takibi ve dayakla cezalandırma davranışını daha fazla sergilediği düşünülebilir. Sorunlar kronikleştiğinde babalar olaya dâhil olup dayağı bir çözüm yöntemi olarak görebilmektedir.

Toplumumuzda çoğunlukla çocuğun bakım ve eğitiminden sorumlu kişinin anne olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle çocuk eğitimi konusunda da genellikle anneleri bilinçlendirmeye yönelik eğitim programları planlanmaktadır. Fakat toplumsal rollerin değişmeye başlamasıyla birlikte günümüzde annelerin olduğu kadar babaların da çocuğun bakım ve eğitiminde sorumluluk aldığı görülmektedir. Ebeveynlerin çocuğun hayatında birlikte yer aldığı dikkate alınarak aile eğitim programlarında babalar da göz önünde bulundurulmalıdır (Tezel Şahin & Özyürek, 2016). Çocuğun gelişimi ve baba çocuk ilişkisi açısından babaların çocuklarıyla nitelikli zaman geçirmesi önemlidir. Dolayısıyla uzun çalışma saatlerine sahip olan babalar da zamanları sınırlı olsa bile çocuklarıyla nitelikli vakit geçirmeye özen göstermelidirler (Aktürk, 2015).

5.6. Connors Anababa Derecelendirme Ölçeği Anne Babaların Çocuklarının Davranış Algılarının Karşılaştırılmasına Yönelik Bulguların Tartışılması

Anne ve babaların CADÖ çocuklarının davranış algılarının karşılaştırılmasına yönelik t testi sonuçlarına bakıldığında çocuklardaki ataklık/hiperaktivite, davranım sorunu, öğrenme, kaygı ve psikosomatik sorunlar alt boyutlarında anlamlı bir fark görülmemiştir.

Anne ve babalar çocuğunun davranışlarını benzer şekilde algılıyor olmasına rağmen kendi davranışları farklılık göstermektedir. Bu durumun çocuktan dolayı değil de daha çok cinsiyet rolleri ve kültürel öğeler ile ilişkili olduğu düşünülebilir. Toplumun benimsemiş olduğu değerler ve kültürün çocuğa yansıtılan tutumla yakından alakası vardır (Yavuzer, 2017; Yücel, 2013). Anne ve babaların birbiriyle daha fazla iletişim kurmaları, daha fazla zaman geçirmeleri, davranışlarını karşılıklı olarak açıklamaları gerekmektedir. Çocuklarını daha iyi tanımalarını sağlayacak, çocuklarının gelişim dönemi özelliklerine yönelik davranışlar, davranışların sebepleri ve olumlu disiplin etme yöntemleri ile ilgili bilinçlendirmeye yönelik anne-baba eğitim programları düzenlenebilir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde önceki bölümlerinden elde edilen bulgu ve yapılan yorumlara bağlı olarak sonuçlara yer verilmiştir ve bu sonuçlarla ilişkili olarak önerilerde bulunulmuştur.

6.1. Sonuçlar

1. Erkek çocuğa sahip anneler kız çocuğa sahip annelerden daha fazla dayakla cezalandırma ebeveynlik davranışı ile çocuklarında davranım sorunu ve ataklık/hiperaktivite davranışları gösterdiklerini düşünmektedirler.
2. Erkek çocuğa sahip babalar kız çocuğa sahip babalardan daha fazla çocuklarında davranım sorunu ve ataklık/hiperaktivite davranışları gösterdiklerini düşünmektedirler.
3. Lise, lisans ve lisansüstü mezunu olan annelerin çocukla ilgilenme puanlarının ilköğretim mezunu annelerin puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. İlköğretim mezunu annelerin zayıf ebeveyn takibi puanı üniversite mezunu annelerin puanlarından daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
4. Üniversite ve üzeri mezunu olan babaların çocukla ilgilenme puanlarının ilköğretim lise mezunu babaların puanlarından anlamlı düzeyde fazla olduğu saptanmıştır. İlköğretim mezunu babaların zayıf ebeveyn takibi puanı üniversite mezunu babaların puanlarından daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Ayrıca ilköğretim mezunu babaların

tutarsız disiplin puanı üniversite mezunu babaların puanından ise daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

5. Kendi çocukluklarında mutlu ve huzurlu bir aile ortamına sahip olduğunu belirten annelerin çocukken mutsuz ve gergin bir aile ortamına sahip olduğunu belirten annelere göre çocukla ilgilenme davranışını daha fazla dayakla cezalandırma davranışını ise daha az sergilediği, çocuklarının daha az kaygılı ve öğrenme sorunu olduğunu belirttiği sonucuna ulaşılmıştır.

6. Kendi çocukluklarında mutlu ve huzurlu bir aile ortamına sahip olduğunu belirten babaların çocukken mutsuz ve gergin bir aile ortamına sahip olduğunu belirten babalara göre çocukla ilgilenme davranışını daha fazla gösterdiği, çocuklarının daha az kaygılı olduğunu belirttiği sonucuna ulaşılmıştır.

7. Annenin çocukla ilgilenme davranışı ile çocukların davranım, öğrenme ve psikosomatik sorunları arasında negatif korelasyon; ataklık/hiperaktivite ve kaygı sorunlarının annenin çocukla ilgilenmesiyle bir ilişkisinin olmadığı gözlenmiştir.

8. Anne olumlu ebeveyn tutumu ile çocukların davranım ve öğrenme sorunları arasında negatif korelasyon; ataklık/hiperaktivite, psikosomatik ve kaygı sorunlarının annenin olumlu ebeveyn tutumu ile bir ilişkisinin olmadığı gözlenmiştir.

9. Annenin zayıf ebeveyn takibi ile çocukların davranım, ataklık/hiperaktivite, öğrenme, kaygı ve psikosomatik sorunları arasında pozitif korelasyon gözlenmiştir.

10. Anne tutarsız disiplin ile çocukların davranım, ataklık/hiperaktivite, kaygı ve öğrenme sorunları arasında pozitif korelasyon; psikosomatik sorunların ise annenin tutarsız disipliniyle bir ilişkisinin olmadığı gözlenmiştir.

11. Annenin dayakla cezalandırma davranışı ile çocukların davranım, ataklık/hiperaktivite, psikosomatik, kaygı ve öğrenme sorunları arasında pozitif korelasyon gözlenmiştir.

12. Babanın çocukla ilgilenme davranışı ile çocukların öğrenme, kaygı ve psikosomatik sorunları arasında negatif korelasyon; davranım ve ataklık/hiperaktivite sorunlarının ise babanın çocukla ilgilenmesiyle bir ilişkisinin olmadığı gözlenmiştir.

13. Babanın olumlu ebeveyn tutumu ile çocukların davranım, ataklık/hiperaktivite, kaygı, psikosomatik ve öğrenme sorunları arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı gözlenmiştir.

- 14.** Babanın zayıf ebeveyn takibi ile çocuklarının davranım, ataklık/hiperaktivite, öğrenme, kaygı ve psikosomatik sorunları arasında pozitif korelasyon gözlenmiştir.
- 15.** Baba tutarsız disiplin ile çocukların davranım, ataklık/hiperaktivite, öğrenme ve psikosomatik sorunları arasında pozitif korelasyon; kaygı sorunlarının ise babanın tutarsız disipliniyle bir ilişkisinin olmadığı gözlenmiştir.
- 16.** Babanın dayakla cezalandırma davranışı ile çocuklarının davranım, kaygı, psikosomatik sorunları arasında pozitif korelasyon; ataklık/hiperaktivite ve öğrenme sorunlarının ise babanın dayakla cezalandırma davranışıyla bir ilişkisinin olmadığı gözlenmiştir.
- 17.** Anne ve babaların Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeği ile anne baba davranışlarının karşılaştırılmasına yönelik t testi sonuçlarına göre; annelerin çocukla ilgilenme ve olumlu ebeveynlik alt boyutlarından babalardan daha fazla puan ortalamasına sahip oldukları babaların ise ölçeğin olumsuz ebeveynlik alt boyutlarından olduğu düşünülen zayıf ebeveyn takibi ve dayakla cezalandırma alt boyutlarında annelerden daha fazla puan ortalamasına sahip oldukları gözlenmiştir.
- 18.** Anne ve babaların Connors Anababa Derecelendirme Ölçeği çocuklarının davranış algılarının karşılaştırılmasına yönelik t testi sonuçlarına bakıldığında çocuklardaki ataklık/hiperaktivite, davranım sorunu, öğrenme, kaygı ve psikosomatik sorunlar alt boyutlarında anlamlı bir fark görülmemiştir.

6.2. Öneriler

Davranış sorunu gösteren çocuğa erken müdahalede bulunulması ve çocukların davranış sorunları göstermemesi önemlidir. Çocuklardaki davranış sorunlarının oluşmaması için öğretmenlere ve ebeveynlere önemli görevler düşmektedir. Araştırmada varılan sonuçlara göre anne-babalara, araştırmacılara ve eğitimcilere aşağıdaki tavsiyeler sunulabilir.

6.2.1. Anne-Babalara Öneriler

- 1.** Ebeveynlerin sağlıklı çocuk yetiştirme tutumu arttıkça çocukların davranış sorunlarının azaldığı algısına ulaşılmıştır. Bu nedenle ebeveynlerin olumlu çocuk yetiştirme tutumlarını benimsemeleri önerilmektedir.

2. Ebeveynler, çocuğun gelişim dönemleri özellikleri ve bu dönemlerde çocuğun neye ihtiyacı olabileceği konusunda bilinçli olmalıdırlar.
3. Anne ve babaların davranış sorunları ile baş etme yöntemlerini öğrenmeleri, çocuklarına karşı olumlu örnek olabilecek davranışlarda bulunmaları önerilmektedir.
4. Anne babalar çocukların bir birey oldukları bilincinde olup, onlara değerli olduğu hissettirilmeli, güven duyguları geliştirilmeli ve çocuklara demokratik anlayışla yaklaşılmalıdır.
5. Çocukların davranış sorunlarının cinsiyete göre farklılaştığı kız çocukların erkeklere göre daha az davranış sorunu sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle ailelere geleneksel ebeveyn tutumu yerine modern ebeveyn tutumunu tercih etmeleri, çocuklar arasında cinsiyet ayırımı yapmamaları, çocuklara eşit derecede hak ve özgürlük tanımları önerilmektedir.
6. Anne babaların farklı tutumları çocukların farklı özellikler göstermesine sebep olabilmektedir. Bu yüzden çocukların bütün gelişim dönemlerini sağlıklı olarak atlatabilmesi için okul-aile iş birliğine önem verilmelidir.
7. Her çocuk farklı bir bireydir, farklı ortamlardan gelen çocukların aynı sosyal uyumu sergilemesi güçtür, çocuklar desteklenmelidir.
8. Çocuklarında davranış sorunu olan anne-babaların alan uzmanlarından yardım almaları çok önemlidir.

6.2.2. Araştırmacılara Öneriler

1. Araştırmada sadece nicel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Daha sonra yapılacak çalışmalarda hem nitel hem de nicel araştırmaların birlikte yer aldığı çalışmalar yapılabilir ve araştırma sonucunda velileri bilgilendirmeye yönelik çalışmalar düzenlenebilir.
2. Çocuklardaki davranış sorunlarının cinsiyete göre farklılaştığı erkek çocukların kız çocuklara oranla daha fazla davranış sorunu sergiledikleri görülmüştür. Bu konuyla ilgili daha kapsamlı çalışmalar yapılabilir ve aileler konu hakkında bilgilendirilebilir.

3. Anne ve babaların kendi aile ortamını “mutlu” ve “mutsuz” olarak algılayanlar arasında çok ciddi fark gözlenmiştir. Daha sağlıklı karşılaştırmalar yapabilmek adına yapılacak çalışmalarda araştırmanın çalışma grubu genişletilebilir.
4. Babanın olumlu ebeveyn davranışı ile çocuklardaki davranış sorunları arasında anlamlı bir fark görülmemiş ve babanın eğitim seviyesi yükseldikçe tutarsız disiplin davranışı artmıştır. Bu konular daha sonraki çalışmalarda araştırılabilir.
5. Ebeveynlerin olumlu ebeveyn davranışları sergiledikçe çocuklardaki davranış sorunlarının azaldığı kanısına varılmıştır. Bu nedenle anne babalara olumlu ebeveynlik hakkında bilgilendirme çalışmaları düzenlenebilir.
6. Annelerin olumlu ebeveynlik davranışlarını babaların ise olumsuz ebeveynlik davranışlarını daha fazla sergilediği görülmüştür. Babaların olumsuz ebeveynlik davranışlarını daha fazla sergilemelerinin nedenleri araştırılabilir.
7. Ebeveynlerin çocuğunun davranışlarını benzer şekilde algılıyor olmasına rağmen kendi davranışlarının farklılık göstermesinin sebepleri araştırılabilir.
8. Araştırma yapılırken veriler anne ve babalara yaptırılan ölçekler yoluyla edinilmiştir. Sadece anne babaların bakış açılarına göre hem ebeveynlik davranışlarını hem de çocuklarında gözlemledikleri davranış sorunlarını değerlendirmeleri istenilmiştir. Anne ve babalar çocuklarını iyi göstermek adına bazen doğru bilgiyi çarpıtmış ya da ölçekleri yanıtlarken hatalı biçimde cevap verebilir. Bu nedenle daha objektif bir biçimde bilgi kazanmak için çocuklar gözlemlenebilir.
9. Anne ve babalar çocukların davranışlarını değerlendirirken okuldaki davranış ve tutumları hakkında yeterli bilgiye sahip olmayabilir. Bu nedenle çocukların okuldaki tutum ve davranışları hakkında bilgi edinmek amacıyla öğretmenlerden de bilgi alınabilir.
10. Araştırma kapsamına sadece devlet okullarında eğitim gören çocuklar alınmıştır. Özel okullarda okuyan çocukların da araştırma kapsamına alındığı çalışmalar yapılabilir. Özel okullara da uygulanarak özel okul ve devlet okullarına giden çocukların davranış problemleri arasındaki benzerlik ve farklılıklar incelenebilir.
11. Araştırmanın farklı illerde, değişik yaş gruplarında, daha geniş çalışma gruplarında yinelenmesinin, karşılaştırmalar yapabileme fırsatı sunacağı ve bu sonuçlar

çerçevesinde geliştirilen anne baba eğitim programlarının planlanması ve uygulanmasının fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

12. Araştırmada yer alan çocuklar ve çocukların aileleri eğitim seviyesi açısından, sosyo-ekonomik açıdan ve bazı demografik değişkenler açısından benzerlik göstermektedir. Daha sonra yapılacak çalışmalarda daha farklı özelliklere sahip ebeveyn ve çocuklarla çalışması daha detaylı bir bilgi edinimini sağlayabilir.

13. Araştırmada az sayıda davranış problemleri ele alındığından farklı davranış problemlerinin araştırılacağı çalışmalar da yapılabilir.

14. Çocukların özelliklerinin de anne babaların tutumunu etkileyebileceği düşüncesinden hareketle incelenebilir.

15. Özellikle aile içinde anne ve babanın çocuklarının davranışları konusundaki algıları arasındaki ilişkiye bakılmış bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu konu araştırma konusu olarak tekrar ele alınabilir.

16. Konuyla ilgili yapılan araştırmalarda ilkökul dönemine yönelik çalışmaların az olduğu, yapılan çalışmaların daha çok erken çocukluk ve ergenlik dönemini kapsamış olduğu görülmüştür. İlkokul çağı çocuğun çevresiyle etkileşiminin fazla olduğu, farkındalık ve bilişsel süreçlerin arttığı özerk davranabildiği bir dönemdir. Bu dönemde yapılacak tüm gelişim alanlarına yönelik etkili çalışmalar çocukların kişisel ve sosyal becerilerini olumlu yönde etkileyeceği düşünüldüğünden araştırmacıların ve eğitimcilerin ilkökul dönemindeki çocuk araştırmalarına yönelmeleri önerilmektedir.

6.2.3. Alan Uzmanlarına Öneriler

- 1.** Anne baba eğitim çalışmaları çocuk sahibi olmadan önce yaygınlaştırılmalıdır.
- 2.** Araştırmanın sonuçlarına baktığımızda ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarıyla çocuğun sorun davranışlarının ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ebeveyn ve çocuk ilişkisini geliştirmesi açısından anne ve baba eğitimlerinin eğitimin zorunlu olduğu yıllarda ya da bütün fakültelerde verilmesinin yararlı olabileceği düşünülmektedir.
- 3.** Ebeveynlerin bu konu hakkındaki eğitimlerini kitle iletişim araçları aracılığıyla alandaki uzmanlar üstlenebilir.

4. Farklı iletişim araçlarıyla olumsuz ebeveyn tutumlarının, olumsuz disiplin uygulamalarının çocukların davranış sorunlarını arttırdığı vurgulanmalıdır. Medya sağlıklı ebeveyn tutumları hakkında duyarlı bir şekilde toplumu bilinçlendirmelidir.
5. Okuldaki psikolojik danışmanların anne babalara ebeveyn tutumlarının çocuk yetiştirmeye olan etkisiyle ilgili farkındalık çalışmaları yapmalarının önemli olduğu düşünülmektedir.
6. Ana/Çocuk Sağlığı Merkezlerinde, Çocuk Sağlığı Kliniklerinde, Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde ve Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında sağlıklı ve topluma uyum sağlayabilen çocukları yetiştirme anne-baba eğitim programları uygulanabilir ve çocukların 0-6 yaş arası gelişim ve eğitim takibi yapılabilir.

İnsanların kendi kendine yaşamını sürdürebilmeleri uzun zaman almaktadır. Toplumsal bir varlık olarak uzun süre çevresine bağımlı olan bireyin küçük yaşlardaki ve bebekliğindeki yaşantıları hayatının geri kalanı için temel niteliğinde olmaktadır. Bu yüzden anne ve babaların çocuğunun tüm hayatını etkileyen sürecin başlangıç aşamasında ona iyi rol model olmaları gerekmektedir. Çocuklara demokratik anlayışla yaklaşp gerekli ilgi, sevgi ve desteği verebilmelidir. Çocuğun gelişim dönemi özelliklerini bilip ihtiyaçlarına karşı gerekli hassasiyeti gösterebilmelidir. Olumlu davranışlarını ödüllendirip, olumsuz davranışlarını nedenleriyle birlikte açıklaması yapılmalı ve nasıl davranması gerektiğini ifade edip olumlu bir benliğe sahip olabilmesi için gerekli desteği vermelidir. Ebeveynler çocuklarının kendilerinin bir uzantısı olmadıklarını onların da bir birey olduklarının farkında olmalıdırlar.

KAYNAKÇA

- A.P.A. (2013). *DSM-5 Tanı ölçütleri başvuru el kitabı* (E. Köroğlu, Çev.). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Adam, H. (2009). *Çocuk eğitiminde yaygın anne baba tutumları*. (Çev., S. Doğan), İstanbul: Selis Yayınları.
- Akbay Postoğlu, B (2020). *Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden beş yaş çocuklarının sosyal uyum becerileri ile anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Akkuş Özdemir, F. (2018). *Özgül öğrenme bozukluğu olan çocuklarda duygu tanıma ve duygusal zekânın değerlendirilmesi, bilişsel çarpıtmalar, kaygı ve depresyon düzeyleri ile ilişkisi*. Tıpta Uzmanlık Tezi. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi. Ankara.
- Aktepe E, (2011). *Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu tanısı konan çocuk ve ergenlerde eş tanılar ve sosyodemografik özellikler*. Yeni Symposium.
- Aktürk, F. M. (2015). *Çocukları okul öncesi eğitime devam eden (5 yaş grubu) ebeveynlerin ana baba tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Alisinanoğlu, F., & Kesicioğlu, S. (2010). *Okul öncesi dönem çocuklarının davranış sorunlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Giresun ili örneği). Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi, 3(1), 93-110.
- Altay, F. B. (2007). *Okul öncesi kuruma (devlet-özel) devam eden çocukların sosyal yeterlikleri ve olumlu sosyal davranışları ile ebeveyn stilleri arasındaki ilişkiler*. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Amerikan Psikiyatri Birliği (2013). *DSM-5: Tanı ölçütleri başvuru el kitabı*. (E. Köroğlu, Çev.) İstanbul: HYB Yayıncılık.
- Andı, F. T. (2014). *Okul öncesi çocuklarda öğretmen tarafından ölçülen sosyal davranış denetimi, sosyal uyum ve sosyal yeterlilik düzeylerinin, ebeveyn çocuk yetiştirme tutumları ile ilişkisinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Angay, Ş. (2016). *Özel öğrenme güçlüğü tanısı almış ve almamış ilkökul 2.sınıf öğrencilerinin sosyal- duygusal uyum düzeylerinin karşılaştırılması*. Yüksek lisans tezi, Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Arabacı, N. (2011). *Anne-baba-çocuk iletişimini değerlendirme aracının (ABÇİDA) geliştirilmesi ve anne-baba-çocuk iletişiminin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Arkan B, Üstün B. (2009). *Davranım bozukluğu olan çocuklara psikiyatrik yaklaşımda anne-baba eğitim programları: iki örnek bağlamında bir değerlendirme*. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar; 1: 155-174.
- Aslan, M. (2009). *5-6 yaş grubu çocuklarda bilişsel işlemler ile uyum ve davranış problemleri arasındaki ilişkinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Atabey, D. (2017). *Bazı değişkenlere göre erken çocukluk döneminde okul-baba ilişkisi*. Journal Of International Social Research, 10(52), 721-729.
- Aunola, K. , & Nurmi, J.E. (2005). *The role of parenting styles in children's problem behavior*. Child Development, 76(6), 1144 – 1159.
- Avşaroğlu, S. (2012). Aile içi ilişkiler ve iletişim. İçinde. A. Kaya(Ed.) *Kişiler arası ilişkiler ve etkili iletişim (s.250-270)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Ay, F. (2015). *Aile eğitim kurslarının yetişkin eğitimi bağlamında etkililiğini değerlendirilmesi*. Yüksek lisans tezi, Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın.
- Aydın B, A. Şirin, M. Yayıcı, M. Otrar ve L. Yayıcı. (2002). *Gelişim psikolojisi*. Ankara: Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları.
- Aydın, N. (2004). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Aydın, O. (2004). *Davranış bilimlerine giriş*. (3.Baskı). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Aydoğdu, F., & Dilekmen, M. (2016). *"Ebeveyn tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi"*, Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi, 11(2).
- Ayyıldız, T. (2005). *Zonguldak il merkezinde 0-6 yaş çocuğu olan annelerin çocuk yetiştirme tutumları*. Yüksek lisans tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Zonguldak.
- Badahdah, A.,& Le, K. T. (2016). *Parenting young arab children: psychometric properties of an adapted arabic brief version of the alabama parenting questionnaire*. Child Psychiatry & Human Development, 47(3), 486-493.
- Bakırcıoğlu, R. (2002). *Çocuk ruh sağlığı ve uyum bozuklukları*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Balat, G.U., Şimşek, Z. ve Akman, B. (2008). *Okul öncesi eğitim alan çocukların davranış problemlerinin anne ve öğretmen değerlendirilmesi açısından karşılaştırılması*. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 34, 263-275.
- Barbaroğlu, A. (2016). *Çocuk psikolojisi ve ruh sağlığı*. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Başal, H. A., Bağçeli-Kahraman, P., Taner-Derman, M., Kahraman, Ö. ve Sümer, H., 2014. *"Otoriter ve demokratik tutuma sahip ebeveynleri olan 5-6 yaş çocuklarının evcilik oyunlarında üstlendikleri roller"*, Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 3(2). Ss.384-409.
- Başar, M., Göncü, A. (2018). *Sınıf öğretmenlerinin öğrenme güçlüğüyle ilgili kavram yanılgılarının giderilmesi ve öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi*. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 33(1), 185-206.
- Baumrind, D. (1991). *The Influence Of Parenting Style On Adolescent Competence And Substance Abuse*. Journal of early adolescence, 11(1), 56–95.

- Bilgin, A. ve Kartal, H. (2009). *Anne-babaların kız ve erkek çocuklarına uyguladıkları şiddet içermeyen disiplin tekniklerinin türleri ve sıklıkları*. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2 (6).
- Bilir, Ş., Arı, M., Dönmez, N.B., Atik, B. ve San, P. (1991). *Türkiye'nin 16 ilinde 4-12 yaşlar arasındaki 50.473 çocuğa fiziksel ceza verme sıklığı ve buna ilişkin problem durumlarının incelenmesi*. Aile ve Toplum,1(1).
- Bolattekin A. (2014). *Anne-babanın bağlanma stilleri, anne-baba tutumları ve çocuklarındaki davranış problemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, İ.A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bögels, S. M., & Van Melick, M. (2004). *The relationship between child-report, parent self report, and partner report of perceived parental rearing behaviors and anxiety in children and parents*. Personality And Individual Differences, 37(8), 1583-1596.
- Börekçi, B. (2017). *Okul öncesi çocuklarda dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu belirtilerinin, davranışsal, sosyal problemler, aile işlevselliği ve ebeveyn tutumları ile ilişkilerinin değerlendirilmesi*. Yüksek lisans tezi, Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Budak, S. (2000). *Dictionary of psychology*. Ankara: Science and Art Publications.
- Cağdaş, A. ve Secer, Z. (2005). *Anne baba eğitimi*. Ankara: Eğitim Kitabevi.
- Can, A., (2014). *SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Can, H. (2015). *Babanın çocuk davranış problemleri ve iyi olma hali üzerindeki etkisi*. Yüksek lisans tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Candemir, F. (2000). *Anne-baba tutumlarının çocuklukta benlik kavramının üzerine etkisi*. Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ceral, S., ve Dağ, İ. (2005). *Ergenlerde algılanan anne-baba tutumlarına bağlı benlik saygısı, depresiflik ve genel psikolojik belirti düzeyi farklılıkları*. Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji (3P) Dergisi, 13(4), 233-241.
- Chang, L., Schwartz, D., Dodge, K.A. ve Mcbride-Chang, C. (2003). *Harsh parenting in relation to child emotion regulation and aggression*. Journal of Family Psychology, 17(4), 598-606.
- Cihan, M (2016). *Anne-baba tutumları ve öğretmenlerin kullandıkları disiplin yöntemleri ile 36-72 ay çocukların sorun davranışları arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Colder, C. R., Lochman, J. E., & Wells, K. C. (1997). *The moderating effects of children's fear and activity level on relations between parenting practices and childhood symptomatology*. Journal of Abnormal Child Psychology, 25,251–263.
- Coln, K.L., Jordan, S.S. ve Mercer, S.H. (2012). *A unified model exploring parenting practices as mediators of marital conflict and children's adjustment*. Child Psychiatry Hum Dev, 44, 419–429. DOI 10.1007/s10578-012-0336-8.
- Conners CK (1990) *Conners' Rating Scales Manual: Instruments for use with children and adolescents*. New York, Multi-Health Systems.

- Coplan, R. J., Hastings, P. D., Lagacé-Séguin, D. G., Moulton, C. E. (2002). *Authoritative and authoritarian mothers' parenting goals, attributions, and emotions across different childrearing contexts*. *Parenting: Science and Practice*, 2 (1), 1-26.
- Coşkun, G. N. (2018). *Özgül öğrenme bozukluğu olan çocuklarda psikiyatrik eş tanuların incelenmesi*. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 19(1), 87-94.
- Cüceloğlu, D. (1998). *Yeniden insan insana*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (2001). *İçimizdeki çocuk*. İstanbul: Remzi Yayınevi.
- Cüceloğlu, D. (2002). *İletişim donanımları 'keşke'siz bir yaşam için iletişim*. İstanbul: Remzi Kitap Yayınevi.
- Çağdaş, A. (2002). *Anne baba çocuk iletişimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Çağdaş, A. ve Seçer, Z. (2002). *Çocuk ve ergende sosyal ve ahlak gelişimi*. İstanbul: Nobel Yayınevi.
- Çağdaş, A. ve Seçer, Z. Ş. (2006). *Anne-baba eğitimi*. (2.Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Çağdaş, A., & Şahin Seçer, Z. (2011). *Anne baba eğitimi*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Çağdaş, A., Seçer, Z., (2010). *Anne-baba eğitimi*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Çatıkkaş, K.T. (2008). *Okul öncesi eğitime babaların katılım düzeyleri ile ilgili değişkenlerin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çekiç, A., Türk, F., Buğa, A. ve Hamamcı, Z. (2018). *Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması*. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(66), 728-743.
- Çetintaş, S. (2015). *5 yaş çocuklarında görülen davranış problemleri ile annelerin çocuklarına uyguladıkları disiplin yöntemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çıttır, T. (2003). *Gazi üniversitesi mesleki eğitim fakültesi el sanatları eğitimi bölümü öğrencilerinin devam ettikleri öğretmenlik programlarına ilişkin tutumları ile akademik başarıları arasındaki ilişki*. Yüksek lisans tezi, Ankara Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çiftçioğlu, N. (2007). *Çocuk gelişimi ve ergenlik dönemi*. İstanbul: Çıra Yayınları.
- Dadandı, P. U., Şahin, M. (2018). *Özgül öğrenme güçlüğü tanısı olan ve normal gelişim gösteren çocukların benlik kavramları, öz-yeterlik inançları ve sosyal becerilerinin karşılaştırılması*. *İlköğretim Online*, 17(2).
- David J. Hawes and Mark R. Dadds, (2006). *Assessing parenting practices through parent-report and direct observation during parent-training*. *Journal of Child and Family Studies*, 15(5), 555–568.
- Demircioğlu, H. (2012). *Altı yaşında çocuğu olan annelere uygulanan aile eğitimi programının aile işlevlerine ve anne baba tutumları ile çocuğun gelişimi üzerindeki etkisinin incelenmesi*. Doktora tezi, Ankara Gazi Üniversitesi, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı.
- Deniz, M. E., Yorgancı, Z., Özyeşil, Z. (2009). *Öğrenme güçlüğü görülen çocukların sürekli kaygı ve depresyon düzeylerinin incelenmesi üzerine bir araştırma*. *İlköğretim Online*, 8(3), 694-708.

- Dereboy, Ç.; Senol, Selahattin; Sener, Ş. ve Dereboy, F. (2006). “*Connors Kısa Form Öğretmen ve Anababa Derecelendirme Ölçeklerinin Geçerliliği.*” *Türk Psikiyatri Dergisi*, 17, (2).
- Dermal, M., & Başal, A. (2013). *Okul öncesi çocuklarında gözlenen davranış problemleri ile ailelerinin anne-baba tutumları arasındaki ilişki.* *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 115-144.
- Dirim, A. (2003). *Çocuk ruh sağlığı.* İstanbul: Esin.
- Doğan, H. (2012). *Özel öğrenme güçlüğü riski taşıyan 5-6 yaş çocukları için uygulanan erken müdahale eğitim programının etkisinin incelenmesi.* Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Durmuş, R. (2006). *3-6 yaş arası çocuğu olan ebeveynlerin kişilik özellikleri ile anne baba tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi.* Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Durmuşoğlu Saltalı, N., & Arslan, E. (2012). *Ebeveyn tutumlarının anasınıfına devam eden çocukların sosyal yetkinlik ve içe dönüklük davranışını yordaması.* *Elementary Education Online*, 11(3), 729-737.
- Dursun, A. (2010). *Okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleriyle anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi.* Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Ekşi, A. (1990). *Çocuk, genç, ana babalar.* Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Ekşi, A. (1999). *Çocukluk döneminde uyum ve davranış sorunları.* Aysel Ekşi (Ed.), *Ben Hasta Değilim İçinde* (S. 98-105). Ankara: Nobel Yayın.
- Elgar, F.J., Waschbusch, D.A., Dadds, M. R. ve Sigvaldason, N. (2007). *Development and validation of a short form of the alabama parenting questionnaire.* *Journal of Child and Family Studies*, 16, 243. <https://doi.org/10.1007/s10826-006-9082-5>.
- Ellis, M.A., ve Nigg, J. (2009). *Parenting practices and attention-deficit/hyperactivity disorder: new findings suggest partial specificity of effects.* *J.Am. Acad. Child Adolesc. Psychiatry*, 48(2), 146-154.
- Eminoğlu, B. (2007). *Dört-beş yaş çocuklarının sosyal davranışları ile ebeveyn davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi.* Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Eratay, E. (2011). *Okul öncesi çocuklarında davranış problemleri.* *Journal Of New World Sciences Academy*, 6(3), 2347-2362.
- Ercan Es, Kandulu R, Uslu E, Ardic Ua, Yazici Ku, Basay Bk, (2013). *Et Al. Prevalence and diagnostic stability of adhd and odd in turkish children: a 4- year longitudinal study.* *Child And Adolescent Psychiatry And Mental Health.*
- Erginbay, Ş. (2014). *Ortaokul 5. ve 8. sınıflarda algılanan anne baba tutumları ve ailelerin çocuk yetiştirme stillerinin akademik başarıya etkisi.* Fatih Üniversitesi, İstanbul.
- Erkan S., Kaya, A. (2005). *Üniversite giriş sınavına hazırlanan öğrencilerin ailelerine yönelik bir grup rehberliği programı.* Grupla Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programı. Pegem Yayınevi. 1. Baskı, Ankara.

- Eroğlu, M. (2014). *0-6 yaş arası çocuğa sahip anne babaların sosyo ekonomik durumlarının ve benlik saygılarının çocuk yetiştirme tutumlarına etkisi*. Yüksek lisans tezi, Toros Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı.
- Erol, E.T (2019). *Anne-baba tutumları ile 5-10 yaş grubu çocukların davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ersoy, C (2016). *Annelerdeki çocuk yetiştirme tutumlarının ilköğretim çağındaki çocuklarda karşılaşılan davranış problemleri üzerine etkisi*. Yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ersoy, E. (2013). *Ortaokul öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları ile benlik saygısı ve depresyon düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Escribano, S.,Aniorte, J. Ve Orgilés, M. (2013). *Factor structure and psychometric properties of the Spanish version of the Alabama Parenting Questionnaire (APQ) for children*. *Psicothema*, 25(3), 324-329. Doi: 10.7334/psicothema2012.315.
- Essau, C.A., Sasagawa, S. Ve Frick, P.J. (2006). *Journal of Child and Family Studies*, 15(5), 597-616.
- Flick, U. (2014). *An Introduction To Qualitative Research*. New York: Sage.
- Frick, P. J. (1991). *The Alabama Parenting Questionnaire*. Unpublished Rating Scale, University Of Alabama.
- Frick, P. J., Christian, R. E., ve Wootton, J. M. (1999). *Age Trends In The Association Shelton*.
- Geçtan, E. (1992). *Çağdaş yaşam ve normal dışı davranışlar*. Remzi Kitabevi. 8. Basım. İstanbul.
- Geçtan, E. (2004). *Çağdaş yaşam ve normal dışı davranışlar*. (17.Baskı). İstanbul: Metis Yayıncılık.
- George, D., & Mallery, M. (2010). *SPSS For Windows Step By Step: A Simple Guide And Reference, 17.0 Update (10a Ed.)* Boston: Pearson.
- Giannaris Wj, Golden Cj, Greene I ve Ark. (2001) *The Conners Parent Rating Scales: A Critical Review Of The Literature*. *Clin Psychol Rev*, 21:1061-1093.
- Goleman, D. (1998). *Duygusal zekâ*. (Banu Seçkin Yüksel, Çev.) 4.Baskı. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Greenspan, S.I., & Salmon, J. (2003). *Meydan okuyan çocuk* (İ. Evresim. Çev.). Ankara: Özgür Yayınları.
- Gültekin Akduman, G., & Türkoğlu, D. (2013). *Okul öncesi dönem çocuğu olan babaların babalık rollerini algılamaları ile çocuklarının davranış problemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. *Uluslararası Hakemli Aile Çocuk ve Eğitim Dergisi*, 1(1), 1-17.
- Güenalp, A. (2007). *Farklı anne baba tutumlarının okul öncesi eğitim çağındaki çocukların özgüven duygusuna etkisi*. Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Güngör, D. , Sümer, N. (1999). *Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi*. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14 (44),35-58.

- Günindi, N. (2008). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal uyum becerileri ile anne-babalarının empatik becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Güven, E. (2013). *Çocuğun davranış sorunları ile algıladığı anne baba çatışması arasındaki ilişkiler: Duygu sosyalleştirmenin aracı rolü*. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hotaman, D. (1995). *Gülhane Askeri Tıp Akademisi Sağlık Meslek Yüksek Okulu hemşirelik bölümü öğrencilerinin tutumları ile akademik başarıları arasındaki ilişki*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hummel, R. M., & Gross, A. M. (2001). *Socially anxious children: an observational study of parent-child interaction*. *Child & Family Behavior Therapy*, 23, 19-42.
- İnceoğlu, M. (1993). *Tutum algı iletişim*. Ankara: Verso Yayıncılık.
- İnceoğlu, M.(2000), *Tutum-algı-iletişim*. Ankara: İmaj Yayınevi.
- İnci, M. A. ve Deniz, U. (2015). *Baba tutumları ile çocuğun yaşı, cinsiyeti, doğum sırası ve kardeş sayısı değişkenleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(14).
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1999). *İnsan ve insanlar*. (10.Baskı). İstanbul: Evrim Basım Yayım Dağıtım.
- Kandır, A. ve Alpan, Y. (2008). *Okul öncesi dönemde sosyal-duygusal gelişime anne-baba davranışlarının etkisi*. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 14(14), 33-38.
- Kanlıkılıçer, P. (2005). *Okul öncesi davranış sorunları tarama ölçeği geçerlilik güvenirlik çalışması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kapçı, E. G. ve Hamamcı, Z. (2010). *Aile işlevi ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişki: Erken dönem uyum bozucu şemaların aracı rolü*. *Klinik Psikiyatri*, 13, 127-136.
- Kaplan, H. (2003). *İlköğretim öğrencilerinin aile ortamını algılayış biçimleriyle öğrenilmiş çaresizlik davranışlarının karşılaştırılması*. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Karakoç Demirkaya, S. ve Abalı, O. (2012). *Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının okul öncesi dönem davranış sorunları ile ilişkisi*. *Anadolu Psikiyatri Dergisi Sayı:13 Ss. 67-74*.
- Karaköse, Ş., & Karaköse, R. (2007). *Çocuk eğitiminde babanın rolü*. İstanbul: Yakamoz Yayınları.
- Karasar, N. (2003). *Bilimsel araştırma yöntemi*. (Scientific Research Methods). Nobel Yayınları, Ankara.
- Karreman, A., De Haas, S., Van Tuijl, C., Van Akeni M. A. G. & Dekovi’C, M. (2010). *Relations among temperament, parenting and problem behavior in young children*. *Infant Behavior & Development*, 33, 39-49.
- Kartal, B (2019). *Okul öncesi dönemi çocuklarında görülen davranış problemleri ile anne çocuk arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
- Kartöz, M. (2016). *Özgül öğrenme güçlüğü olan çocuklar ile sağlıklı çocukların anksiyete ve depresyon düzeyleri açısından karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Kaya ve Ark., (2012). *Üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumlarının problem çözme becerilerine, sosyal kaygı düzeylerine ve akademik başarılarına etkisi*. Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 18(2012). Ss.208-255.
- Kaya, A. (2010). *İlköğretim öğrencilerinin anne-babalarının çocuk yetiştirme tutumlarının kişilik özelliklerine göre değişkenliğinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kaya, A. (2019). *Anne babaların ebeveyn davranışlarının ve evlilik doyumlarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kaya, İ. (2003). *Evlilik uyumu ile çocuklardaki davranış problemleri arasındaki ilişkide çocuk yetiştirme tutumlarının rolü*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaya, M. (1997). *Ailede anne-baba tutumlarının çocuğun kişilik ve benlik, gelişimindeki rolü*. On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 9(9), 194-204.
- Kerr, D.C.R., Lopez, N.L., Olson, S.L. & Sameroff, A.J. (2004). *Parental discipline and externalizing behavior problems in early childhood: The roles of moral regulation and child gender*. Journal Of Abnormal Child Psychology, 32(4) 369-383.
- Keskin, A. (2003). *İlköğretim II. kademe öğrencilerinin İngilizce'ye yönelik tutumları ile akademik başarıları arasındaki ilişkiler*. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Kılınç, E. ve Murat, M., (2012). “*Genel lise 9. sınıf öğrencilerinin bazı değişkenlere ve sürekli kaygı düzeylerine göre saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*”, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11(3). Ss. 835-853.
- Kırık, A. M., 2014. “*Aile ve çocuk ilişkisinde internetin yeri: nitel bir araştırma*”, Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 3(1). Ss.337-347.
- Köroğlu, E., (2014). *Amerikan Psikiyatri Birliği, ruhsal bozuklukların tanınması ve sayımsal el kitabı*, Beşinci Baskı (Dsm-V), Tanı Ölçütleri Başvuru Kitabından. Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Kring, Ann M., Johnson, L. Davison, G., Neale, J., (2015). *Anormal psikolojisi Çev.:Muzaffer Şahin*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kulaksızoğlu, A. (2000). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kulaksızoğlu, A. (2004). *Ergenlik dönemi. Ailede Çocuk Eğitimi*. Ankara: Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Basımevi.
- Kulaksızoğlu, A. (2011). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kulaksızoğlu, A. (2017). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kurtbeyoğlu, Z. (2018). *Özel öğrenme güçlüğü tanılı çocuğu olan anne-babaların algılanan sosyal destek ve depresyon düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Kuruçırak, Ş. (2010). *4-12 aylık bebeği olan babaların, babalık rolü algısı ile bebek bakımına katılımı arasındaki ilişki*. Yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Kuzgun, Y. (1973). *Ana-baba tutumlarının bireyin kendini gerçekleştirme düzeyine etkisi*. Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi. 5 (1), 57-70.

- Küçükkaragöz, H. Harmanlı, Z. (2002), *Ergenlerde aile yapısı benlik kavramları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. ODTÜ XIII. Ulusal Psikoloji Kongresi, Ankara.
- Laibe, D., Carlo, G., Torquati, J., & Ontai, L. (2004). *Children's perception of family relationships as assessed in a doll story completion task: links to parenting, social competence and externalizing behavior*. *Social Development*, 13(4), 551-569.
- Lipowski, ZJ., (1990). Somatization and depression. *Psychosomatics*, 31:13-21.
- Livanage, K.C., Prince, M.J. & Scott,S. (2003). *Mother-child joint activity and behavior problems of preschool children*. *Journal Of Child Psychology Psychiatry*, 44 (7), 1037-1048.
- M.N., Lourdes Gutierrez López, M., Villatoro Velázquez, J.A. (2019). The influence of perceived parenting on substance initiation among Mexican children. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2019.05.026>.
- Marshall, C. & Rossman, G. B. (2014). *Designing Qualitative Research*. New York: Sage.
- Mazefsky, C.A. & Farrell, A.D. (2005). The role of witnessing violence, peer provocation, family support, and parenting practices in the aggressive behavior of rural adolescents. *Journal of Child and Family Studies*, 14(1), 71-85. <https://doi.org/10.1007/s10826-005-1115-y>.
- Mcgilloway, S., Ni Mhaille, G., Bywater, T., Furlong, M., Leckey, Y., Kelly, P., Comiskey, C. & Donnelly, M. (2012). *A parenting intervention for childhood behavioral problems: A randomized controlled trial in disadvantaged community-based settings*. *Journal Of Consulting And Clinical Psychology*. 80(1), 116–127.
- MEB. (2012). *12 yıl zorunlu eğitim, sorular-cevaplar*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü.
- Michener, H.S., DeLamater, J.D & Schwartz, S.H. Genel Editor: R.K. Merton (1990). *Social psychology*. San Diego: Harcourt Brace Jovanovich.
- Musaağoğlu, C. (2004). *Ergenlik sürecinde özerkliğin gelişimi ile algılanan anne-baba tutumları arasındaki ilişkiler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Niggemeyer-Hall, A. E. (2001). *Family interaction factors and anxiety in adolescent females*. Presented At Seattle Pacific University For Degree Doctor Of Philosophy: Washington, USA. From <http://Proquest.Umi.Com/> sayfasından erişilmiştir.
- Nunnally JC, Bernstein IP (1994) *Psychometric theory* (3rd ed), New York. Mc Graw Hill.
- Olçay, O. (2008). *Bazı kişisel ve ailesel değişkenlere göre okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal analizi*. Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Oltmanns, T.F. , Neale, J.M. ve Davison, G.C. (2003), *Anormal davranışlar psikolojisinde vak'a çalışmaları*, Ö.Gözene (Çev.). İ. Dağ (Ed.). Türk Psikologlar Derneği Yayınları, 25, 70-77.
- Oruç, M. , (1993). *İlköğretim okulu II. kademe öğrencilerinin fen tutumları ile fen başarıları arasındaki ilişki*. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ölçek, N. (2010), *Davranış bozukluğu tanısı alan hastaların ailesel değerlendirilmesi ve ebeveynlerinin psikiyatrik tanı dağılımı*. İstanbul, Tıpta Uzmanlık Tezi.
- Öz, İ. (2005). *Anne-baba olma sanatı*. İstanbul: Alfa Yayınları.

- Öz, İ. (2005). *Çocukta uyum ve davranış bozuklukları*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Özben, Ş.ve Argun, Y. (2002). *Okul öncesi çocuklarının anne babalarının çocuk yetiştirme tutumları ile ilgili değişkenlerin incelenmesi*. Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 14, 18-28.
- Özbeý, S. ve Alisinanođlu, F. (2009). *Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60 72 aylık çocukların problem davranışlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2(6), 493-517.
- Özdemir, K (2019). *Okul öncesi dönemdeki 5 yaş çocuklarının davranış problemleriyle anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özer, K. (2002). *Kaygı*. İstanbul: Sistem Yayınevi.
- Özgüven, İ. E. (2001). *Ailede iletişim ve yaşam*. Ankara: PDREM Yayınları.
- Öztürk H. B., Ilgar, M.Z., ve Öztürk, E. E., (2016). *Aile içi şiddetin akademik başarı ve saldırganlıkla ilişkisi*. [Http://Docplayer.Biz.Tr/9683552-Aile-İci-Siddetin-Akademik Basari-ve-Saldirganlikla İliskisi.Html](http://Docplayer.Biz.Tr/9683552-Aile-İci-Siddetin-Akademik-Basari-ve-Saldirganlikla-İliskisi.Html), (20.08.2016). Ss.115- 168.
- Öztürk, M. (2007). *Anne, baba ve eğitimciler için çocuk psikiyatrisi (22-24)*. İstanbul: Uçurtma Yayınları.
- Özyürek, A. (2004). *Kırsal bölge ve şehir merkezinde yaşayan 5-6 yaş grubu çocuğa sahip anne-babaların çocuk yetiştirme tutumlarının incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Özyürek, A. ve Şahin T., F. (2005). *5-6 yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlerin tutumlarının incelenmesi*. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi. 25 (2), 19-34.
- Özyürek, Ö. (2019). *Özgül öğrenme güçlüğü tanısı olan bir grubun belirti şiddeti, annelerinin ebeveynlik tarzlarına dair çocukların algıları, annelerin stresle başa çıkma, ebeveynlik yetkinliği ve ödev çatışması açısından, kontrol grubu ile karşılaştırılarak incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Pala Özçelik, F. N (2020). *6-10 yaş aralığındaki çocukların sosyal beceri gelişim düzeyleri ile anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Peker, H. (1994). *Çocuk ve suç*. 1. Baskı. Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul. 160 Sayfa.
- Pektaş, E. (2015). *Üniversite öğrencilerinin algılanan ebeveyn kabul–reddi ile depresyon ve sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi: Duygu düzeyi güçlüklerinin aracı rolü*. (Yüksek Lisans Tezi).
- Polat, S. (1986). *Ana-baba tutumlarının çocukların öğrenilmiş çaresizlik düzeyine etkisi*. Bilim uzmanlığı tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Querido, J. G., Warner, T. D.,& Eyberg, S. M. (2002). *Parenting styles and child behavior In African American Families of preschool children*. Journal Of Clinical Child Psychology, 31(2), 272-277.
- Rizzo, C. M. (2013). *Preschool behavior problems: antecedent factors of family structure, family change, and parenting behaviors*. Colorado State University.

- Robert, C. J. (2009). *parenting practices and child behavior in mexico: a validation study of the alabama parenting questionnaire*. The Faculty Of The Graduate School Of The University Of Minnesota.
- Samani, S., Kayyer, M. Ve Sedaghat, Z. (2010). *Parenting style in different types of family in the family process and content model*. Journal of Family Research, 6(2); 161-174.
- Satır, S. (1996). *Özel Tefvik Fikret Lisesi öğrencilerinin akademik başarılarıyla ilgili anne baba davranışları ve akademik başarıyı artırmaya yönelik anne-baba eğitim gereksinmelerinin belirlenmesi*. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sayan, K., Bağlan, M. (2011). *Koruyucu psikoloji*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Selçuk, Z. (2009), *Eğitim psikolojisi*, 17. Baskı, İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım.
- Senemoğlu, N. (2005). *Gelişim, öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya*. Ankara: Pegem Akademi.
- Sertbaş, N. (2006). *İlköğretim öğrencilerinde davranış problemleri ve yordayan değişkenler*. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Servera1, M., Esposito, A., Garcia, G.B., Giudice, E.D. (2015). *Factor analysis of the italian version of the alabama parenting questionnaire in a community sample*. Journal of Child and Family Studies, 25, 1208–1217. DOI 10.1007/s10826-015-0291-7.
- Seven, S. (2006). *6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyleri ile bağlanma durumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Sevim, A. (1995). *Nedensel yüklemeler ve başarı*. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Sezer, Ö ve Oğuz, V. (2010). *Üniversite öğrencilerinde kendilerini değerlendirmelerinin anne baba tutumları ve bazı sosyodemografik değişkenler açısından incelenmesi*. Kastamonu Eğitim Dergisi, 18(3): 743-758.
- Shapiro, B. K. & Gallico, R. P. (1993). Learning disabilities. *Pediatr Clin North America*, 40, 491-505.
- Shaywitz, S. E. (1998). Dyslexia. *N Engl J Med*, 338, 307-312.
- Sheehan, E. (1999). *Kaygı bozuklukları: Kaygı, fobiler ve panik ataklar* (M. Sağlam, Çev.). İstanbul: Alfa/Aktüel.
- Shelton, K. K., Frick, P. J., ve Wootton, J. (1996). *Assessment of parenting practices in families of elementary school-age children*. Journal of Clinical Child Psychology, 25, 317-329. doi:10.1207/s15374424jccp2503_8.
- Sümer, N., Gündoğdu Aktürk, E., ve Helvacı, E. (2010). *Anne-baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri: Türkiye’de yapılan çalışmalara toplu bakış*. Türk Psikoloji Yazıları, 13(25), 42-59.
- Şanlı, D. (2007). *Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Şanlı, D., & Öztürk, C. (2012). *Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi*. Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 32: 31-48.

- Şehirli, N. (2007). *Çocuk Davranışları Değerlendirme Ölçeğinin geliştirilmesi ve bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şendil, G ve Kaya Balkan, İ (2005). *Anne baba olmak*, (1.Baskı). İstanbul: Morpa, 90-91.
- Şendoğdu, M. C. (2000). *Anaokuluna devam eden 5-6 yaş çocuklarının anne babalarına algılamaları ile anne- babaların kendi tutumlarını algılamaları arasındaki ilişki*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şenol, S. (2006). *Çocuk ve gençlik ruh sağlığı: Sık karşılaşılan konular ve yol gösteren yaklaşımlar*. Ankara: HYB.
- Şentürk, (2007). *5-6 yaş çocukların çalışan ve çalışmayan annelerinin çocuk yetiştirme tutumları ile bu çocukların sosyal-duygusal uyum düzeylerinin karşılaştırılması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tabak, N. (2007). *İlköğretim 1. kademedeki davranış sorunları olan çocukların anne baba tutumları*. Yüksek lisans tezi, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tahiroğlu, A. Y., Bahalı, K., Avcı, A., Seydaoğlu, G. ve Uzel, M. (2009b). *Ailedeki disiplin yöntemleri, demografik özellikler ve çocuklardaki davranış sorunları arasındaki ilişki*. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 16 (2).
- Tarhan, N. (2012), *Sen ben ve çocuklarımız*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Tarkoçin, S.ve Tuzcuoğlu, N. (2014). *Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-66 aylık çocukları olan ebeveynlerin çocuklarıyla iletişim kurma düzeyleri ve davranış sorunları arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2(8), 339-354.
- Tashakkori, A. & Teddlie, C. (2010). *Sage Handbook Of Mixed Methods in Social & Behavioral Research (2nd Ed.)*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Tavşancıl, E. (2002). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Tavşancıl, E. (2005). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Tazeoğlu, S (2011). *Çocukların benlik algıları, davranış sorunları ve ana-babaların kullandıkları disiplin yöntemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Tezel Şahin, F., & Özyürek, A. (2016). *Anne baba eğitimi ve aile katılımı*. Ankara: İstatistik Dünyası.
- Tezel-Şahin, F. ve Cevher, F. N., 2007. "Türk toplumunda aile-çocuk ilişkilerine genel bir bakış", ICANAS 38 (38. Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Ankara.
- Tola, D. (2003). *İlkokul 5.sınıf çocuklarında ahlaki yargı ile ana-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi. Ankara.
- Tufan, E, Güdek. B., 2008. *Müzik öğretmenliği mesleğine yönelik tutum ölçeğini geliştirilmesi*. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 6 (1): Ss.25-40.

- Tunçer, Ö. (2005). *Stres, Psikosomatik ve Somatoform Bozukluklar, Medikal Açıdan Stres ve Çareleri Sempozyum Dizisi*, İ. Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri, No: 47, S. 153-162.
- Tuzgöl, M. (1998). *Ana-baba tutumları farklı lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Ucur, Z. E. (2005). *Farklı aile tutumlarının okulöncesi dönem 5 yaş çocuklarının bilişsel performans düzeylerine etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ulutaş, K. (2018). *Lise öğrencilerinin anne baba tutum algıları ile kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Uyanık Balat, G., & Şimşek, Z.; Akman, B. (2008). *Okul öncesi eğitim alan çocukların davranış problemlerinin anne ve öğretmen değerlendirilmeleri açısından karşılaştırılması*. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 34, 263-275.
- Ünal Güçlü, G. (2015). *Okul öncesi dönemdeki çocukların davranışlarıyla anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Üstünoğlu, Ü. (1990). *Ailelerin okul öncesi dönemin önemi konusunda bilinçlendirilmesi*. Türkiye Aile Yıllığı, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Wolff, S. (2009). *Problem çocuklar: Stres altındaki çocukları tedavi etme yöntemleri* (A. Oral, çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Woolgar, M. ve Scott, S. (2005). *Davranım bozukluğunun kanıta dayalı yönetimi*. Current Opinion In Psychiatry, 2 (3).
- Yalçın, F. & Türnükcü, A. (2011). *Algılanan ana-baba davranışları ile çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişki*. E-Journal Of New World Sciences Academy, 6 (2), 717-735.
- Yaprasanlı, B. (2011). *Çocuklarda depresyon belirtilerinin yordanmasında yaşanmış olumsuz olaylar, algılanan anne-baba tutumu, öğrenilmiş çaresizlik ve umutsuzluğun rolü*. Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yaşar Ekici, F. (2014). *Aile özellikleri ile okul öncesi eğitime devam eden çocukların problem davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2 (2), 70-108.
- Yavuzer, H. (1993). *Çocuk psikolojisi (27. Baskı)*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (1998). *Çocuk psikolojisi*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 15. Basım. Sayfa 68-126.
- Yavuzer, H. (1999). *Yaygın ana-baba tutumlarının çocuktaki benlik kavramı üzerine etkisi*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi.
- Yavuzer, H. (2000). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 19. Baskı.
- Yavuzer, H. (2002). *Ana baba ve çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2005). *Ana-baba ve çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2007). *Çocuk psikolojisi (30. Baskı)*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2008). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Yavuzer, H. (2012). *Ana baba okulu SS*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2012). *Okul çağı çocuğu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2014b). *Okul çağı çocuğu (11-15)* (17. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2017), *Ana-baba ve çocuk*. (27.Baskı), İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yeşilyaprak, B. (2003). *Eğitimde rehberlik hizmetleri*. Ankara: Nobel Yayın.
- Yeter, S. (2010). *5-6 yaş grubu çocuklarda karşılaşılan davranış problemlerinin ve annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarının incelenmesi (sakarya ili örneği)*. Yüksek lisans tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldırım, S. (2018, Haziran). *Ergenlerin öznel iyi oluş ve anne baba tutumu ile akıllı telefon bağımlılığı arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Yılmaz Bolat (2011). *Anne baba eğitiminin beş-altı yaş çocuğa sahip anne babaların çocuk yetiştirme tutum ve davranışlarına etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, A. (2000). *Eşler arasındaki uyum ve çocuğun algıladığı anne-baba tutumu ile çocukların, ergenlerin, gençlerin akademik başarıları ve benlik alguları arasındaki ilişkiler*. Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Yılmaz, Y. (2007). *Anne baba tutumları ile ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin okul başarıları ve özerkliklerinin gelişimi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yiri, P. (2020). *Okul çağı çocuklarında aile stilleri ve bağlanmanın dikkat eksikliği ve hiperaktivite üzerine etkisi*. Yüksek lisans tezi, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yörükoğlu, A. (1990). *Gençlik çağı ruh sağlığı ve ruhsal sorunlar (7. Basım)*. İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım.
- Yörükoğlu, A. (1997). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yörükoğlu, A. (1998). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yörükoğlu, A. (2004). *Gençlik çağı*. (12. Baskı). İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yörükoğlu, A. (2006). *Çocuk ruh sağlığı çocuğun kişilik gelişimi eğitimi ve ruhsal sorunları*. İstanbul: Özgür.
- Yücel, Y. (2013). *Ortaokul öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumlarının, benlik saygısı ve öğrenilmiş çaresizlik ile ilişkisi*. Yüksek lisans tezi, Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Yüksek Usta, S. (2014). *Okul öncesi dönem çocuklarda davranış problemlerinin anne-çocuk ve öğretmen-çocuk ilişkileri açısından incelenmesi*. H.Ü. Eğitim.
- Zupanè, M., Gril, A., & Kavè, T. (2000). *The Slovenian version of the social competence and behaviour evaluation scale preschool edition (olsp): the second preliminary validation*. Horizons Of Psychology, 9 (4), 7- 23.

EKLER

Ek-1. Kişisel Bilgi Formu

Sevgili Anneler/Babalar,

Bu çalışma, anne baba davranışları ile çocuklarda gözlenen problem davranışlar arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır. Elde edilen bilgiler ışığında sizlere daha fazla katkıda bulunmak ve sizleri bilgilendirmek istenmektedir. **Tüm soruları yanıtlamanız** önem taşımaktadır. Bu araştırma kapsamında elde edilen kişisel bilgiler **kesinlikle gizli tutulacak**, araştırma kapsamında kişisel bilgileriniz açık bir şekilde kullanılmayacaktır. Araştırma sonucunda elde edilen veriler bireysel olarak değerlendirilmeyecek genel olarak annelerin ve babaların değerlendirilmesi yapılacaktır.

Araştırma sonuçlarının daha geçerli ve güvenilir olabilmesi için lütfen sorulara içinizden geldiği gibi **samimi bir şekilde** cevap veriniz.

Katkılarınız için teşekkür ederiz.
Pınar GÜLER

Lütfen sizin için en uygun durumun karşısındaki boşluğa çarpı işareti koyunuz. (X)

1. **Çocuğunuzun adı soyadı:**.....
2. **Formu dolduran kişi:** Anne ( ) Baba ( )
3. **Yaşınız:** .....
4. **Çocuk sayınız:** .....
5. **Çocuğunuz kaçınıcı sınıfta:** 1. Sınıf ( ) 2. Sınıf ( ) 3. Sınıf ( ) 4. Sınıf ( )
6. **Çocuğunuzun cinsiyeti:** Kız ( ) Erkek ( )
7. **Ailenizin ekonomik durumu nasıl:** Kötü ( ) Orta ( ) İyi ( )
8. **Evlilik durumunuz:** Evli ( ) Bekar (Boşanma, Ölüm vb.) ( )
9. **Eğitim durumunuz:** İlköğretim ( ) Lise ( ) Üniversite ve Üzeri ( )
10. **Çalışma durumunuz:** Çalışıyorum ( ) ..... Çalışmıyorum ( )
11. **Kaçınıcı çocuğunuz:** Tek çocuk ( ) İlk çocuk ( ) İkinci Çocuk ( ) Son çocuk ( ) Diğer ( )
12. **Çocuğu büyütürken yardım aldığınız biri var mı? :**
Eşimden ( ) Aile büyüklerinden ( ) Komşulardan ( ) Akrabalardan ( ) Çocuk bakıcısı ( )
Diğer (lütfen yazınız).....
13. **Kendi çocukluğunuzdaki aile ortamının nasıl olduğunu düşünüyorsunuz?**
Samimi, mutlu, sıcak bir aile ortamı ( ) Çatışmalı, gergin, huzursuz bir aile ortamı ( )

Ek-2. Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeği

Sevgili anne babalar, aşağıda çocuk yetiştirme ile ilgili ifadeler vardır. Bu ifadelerin sizin için ne kadar uygun olduklarını size göre en doğru olacak şekilde her madde için ayrı ayrı işaretleyiniz. Lütfen aşağıdaki ifadeleri **sadece** ilkokulda devam eden çocuğunuzu dikkate alarak doldurunuz. Muhtemel cevaplar şöyledir: **Hiç, Neredeyse Hiç, Bazen, Sık Sık, Her Zaman**.

Lütfen ölçekteki **bütün maddeleri** cevaplayınız.

Katkılarınız için teşekkürler.

	Maddeler	Hiç	Neredeyse Hiç	Bazen	Sık Sık	Her Zaman
1	Çocuğumla arkadaşça konuşurum.					
2	Çocuğum iyi bir şey yaptığında bunu ona söylerim.					
3	Çocuğumu cezalandırmakla tehdit etsem de bunu <u>yapmam</u> .					
4	Çocuğumun sosyal aktivitelere katılmasını desteklerim.					
5	Söylediklerimi yaptığında veya uslu durduğunda çocuğumu ödüllendiririm.					
6	Çocuğum gittiği yeri bana haber <u>vermez</u> .					
7	Çocuğumla oyun oynarım ya da onunla eğlenceli etkinlikler yaparım.					
8	Çocuğum yanlış bir şey yaptığında konuşarak beni cezalandırmaktan vazgeçirir.					
9	Çocuğuma okulda gününün nasıl geçtiğini sorarım.					
10	Çocuğum akşamları olması gereken saatte evde <u>olmaz</u> .					
11	Çocuğumun ödevlerini yapmasına yardım ederim.					
12	Çocuğuma söylediklerimi yaptırmak için harcadığım çaba emeğime <u>değmiyor</u> .					
13	İyi bir şey yaptığında çocuğumu takdir ederim.					
14	Çocuğuma bir sonraki günüyle ilgili planlarımı sorarım.					
15	Çocuğumu sosyal etkinliklere götürürüm.					
16	Akıllı durduğunda çocuğumu överim.					
17	Çocuğum benim tanımadığım arkadaşlarıyla vakit geçirir.					
18	İyi bir şey yaptığında çocuğumu kucaklar veya öperim.					
19	Çocuğum ne zaman döneceğini					

	söylemeden dışarı çıkar.					
20	Çocuğumla arkadaşları hakkında konuşurum.					
21	Çocuğum hava karardıktan sonra yanında bir yetişkin olmadan da dışarı çıkar.					
22	Çocuğuma verdiğim cezayı zamanından önce bitiririm.					
23	Çocuğum ailece yapacağımız etkinliklerin planlanmasında fikrini söyler.					
24	O kadar meşgul olurum ki çocuğumun nerede olduğunu ve ne yaptığını unuturum.					
25	Çocuğum yanlış bir şey yaptığında onu cezalandırmam.					
26	Çocuğumun veli toplantılarına katılırım.					
27	Ev işlerinde yardım ettiğimde bundan memnun olduğumu çocuğuma söylerim.					
28	Çocuğumun söylediğim saatte eve gelip gelmediğini kontrol etmem.					
29	Nereye gittiğimi çocuğuma söylemem.					
30	Çocuğum, okuldan dönmesi gereken saatten daha geç evde olur.					
31	Çocuğuma verdiğim ceza o anki ruh halime bağlıdır.					
32	Çocuğum evde tek başına kalır.					
33	Çocuğum yanlış bir şey yaptığında hafifçe vururum.					
34	Çocuğum yaramazlık yaptığında bunu görmezden gelirim.					
35	Yanlış bir şey yaptığında çocuğuma tokat atarım.					
36	Verdiğim bazı imkânları veya harçlığını geri alarak çocuğumu cezalandırırım.					
37	Çocuğumu odasına göndererek cezalandırırım.					
38	Yanlış bir şey yaptığında çocuğumu kemer veya başka bir şeyle döverim.					
39	Yanlış bir şey yaptığında çocuğuma bağırıp çağırırım.					
40	Yaramazlık yaptığında bunun neden yanlış olduğunu çocuğuma sakince açıklarım.					
41	Çocuğumu bir süreliğine bir köşede oturtturarak veya ayakta durdurarak cezalandırırım.					
42	Ev işleri yaptırarak çocuğumu cezalandırırım.					

Ek-3. Connors Anababa Derecelendirme Ölçeği

Sevgili anne/babalar aşağıda çocuklarda gözlenen bazı davranış örnekleri yer almaktadır. Sizden istenen **ilkokulda** devam eden çocuğunuzu düşünerek çocuğunuzun bu davranışları ne sıklıkla gösterip göstermediğini belirtmektir. Eğer maddede ifade edilen durumu **çocuğunuz** hiç yapmıyorsa “**Hiç Yok**”, ara sıra yaptığını düşünüyorsanız “**Bazen**”, sık sık yaptığını düşünüyorsanız “**Oldukça Fazla**” ve her zaman yaptığını düşünüyorsanız “**Çok**” seçeneğini işaretleyiniz.

Lütfen ölçekteki **bütün maddeleri** cevaplayınız.

Katkılarınız için teşekkürler.

	Maddeler	Hiç Yok	Biraz	Oldukça Fazla	Çok
1	Cildinin, vücudunun veya eşyalarının bazı kısımlarıyla oynar veya yolar (ör. Tırnaklar, parmaklar, saçlar veya kıyafetler).				
2	Kendinden yaşça büyüklere karşı küstahça davranır.				
3	Arkadaş edinmekte veya arkadaşlığı devam ettirmekte sorunları vardır.				
4	Kolayca heyecanlanır, düşünmeden hareket eder.				
5	Faaliyetlerde hep başı çekmek ister.				
6	Parmağını, kıyafetlerinin veya battaniyesinin bir kenarını emer veya çiğner.				
7	Sık sık veya kolayca ağlar.				
8	Kavgaya hazırdır, öfkesi burnundadır.				
9	Hayale dalıp gider, hayal kurar.				
10	Öğrenme güçlüğü çeker.				
11	Yerinde rahat duramaz, kıpır kıpırdır.				
12	Yeni durumlara ve ortamlara girmekten yeni kişilerle karşılaşmaktan, okula gitmekten korkar.				
13	Yerinde rahat duramaz.				
14	Zarar vericidir (eşyalar).				
15	Gerçekle ilgili olmayan hikâyeler uydurur veya yalan söyler.				
16	Utangaçtır.				
17	Yaşlılarına göre başı daha çok derde girer.				
18	Yaşlılarına göre konuşması farklıdır (ör. bebeksi, kekeleme, anlaşılması güç).				
19	Hatalarını inkâr eder ve başkalarını suçlar.				

20	Kavgacıdır.				
21	Somurtur, surat asar veya küser.				
22	Çalma huyu vardır.				
23	Kurallara uymaz veya uyarken gönülsüzdür.				
24	Diğer çocuklara göre daha endişelidir (Yalnızlık, hastalık veya ölümle ilgili).				
25	İşlerini bitirmekte zorlanır.				
26	Çabuk kırılır veya zorlanır.				
27	Kendinden yaşça küçük veya zayıfları ezer.				
28	Tekrarlayıcı bir hareketi/faaliyeti durdurmakta güçlük çeker.				
29	Merhametsizdir.				
30	Çocuksudur, yaşına uygun davranmaz (sürekli yardım ister, eteğine yapışır, sürekli güvenlik arayışı içindedir).				
31	Dikkatini belirli bir süre bir konu üzerinde toplayamaz.				
32	Baş ağrıları vardır.				
33	Mizacı ya da duyguları ani ve belirgin olarak değişir.				
34	Kuralları ve sınırları sevmez onlara uymaz.				
35	Sürekli kavga eder.				
36	Kardeşi, ağabeyi veya ablası ile iyi geçinir.				
37	Zorluklar karşısında morali çabuk bozulur, kolayca pes eder.				
38	Diğer çocukları rahatsız eder.				
39	Temelde mutsuz bir çocuktur.				
40	Yeme sorunları vardır (iştahı yoktur iki lokma arasında sofradan kalkar dolaşır).				
41	Mide ağrıları vardır.				
42	Uyku sorunları vardır (uykuya dalmakta güçlük çeker, çok erken veya gece yarısı uyanır).				
43	Vücudunda başka ağrıları da vardır.				

44	Mide bulantısı veya kusma şikâyeti vardır.				
45	Ailede hakkının yendiği hissine kapılır.				
46	Övünür, yüksekten atar.				
47	Kendisine kötü davranılmasına ses çıkarmaz.				
48	Bağırsakları sık sık bozulur, tuvalet alışkanlığı düzensizdir, kabız kalır.				

Ek-4. Araştırma İzni

T.C.
BİRECİK KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 80372335-605.01-E.18926820
Konu : Araştırma İzni(Pınar GÜLER)

03.10.2019

DAĞITIM YERLERİNE
BİRECİK

İlgi: İl Milli Eğitim Müdürlüğünün 02.10.2019 tarihli ve 18820652 sayılı yazısı.

Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Pınar GÜLER'in, Gaziantep Üniversitesinin 07/05/2019 tarih ve 9435 sayılı yazısına istinaden araştırmasının Milli Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 22/08/2017 tarih ve 2017/25 sayılı genelgede belirtilen hususlar çerçevesinde uygulanabileceği ekte gönderilen komisyon tutanağı ile onaylanmıştır. Denetimleri ilgili okul, ilçe milli eğitim müdürlüğümüz tarafından gerçekleştirilmek üzere derslerin aksatılmaması kaydıyla, araştırmanın öğrenci, veli ve/veya öğretmenlerden alınacak izin ve gönüllük esasları çerçevesinde uygulanması hususunda;

Bilgi ve gereğini rica ederim.

Mehmet Onur ÖZKAN
Müdür a.
Şube Müdürü

EK:

- 1-İl Milli Eğitim Müdürlüğünün Yazısı
- 2-Komisyon Tutanağı
- 3-Anket

Dağıtım
Tüm Okullar

Adres: Meydan Mahallesi Ferit Aydın Mirkelam Caddesi Hükümet
Konağı No21 Kat3 63400 Birecik/Şanlıurfa
Elektronik Ağ: <http://birecik.meb.gov.tr>
e-posta: hasanyanikk@gmail.com

Bilgi için: Hasan YANIK

Tel: 0 (414) 652 20 04
Faks: 0 (414) 652 66 99

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 0e60-bf0e-3f36-9912-6283 kodu ile teyit edilebilir.

ÖZGEÇMİŞ

Pınar GÜLER, lisans eğitimini 2013 yılında Erciyes Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümünden mezun olarak tamamladı. 2017 yılında Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalında yüksek lisansa kabul edildi. 2013 yılından itibaren rehber öğretmen/psikolojik danışman olarak görev yapmaktadır.

VITAE

Pınar GÜLER graduated from Erciyes University Guidance and Psychological Counseling Department in 2013. In 2017, he was accepted to a master's degree in Gaziantep University, Institute of Educational Sciences, Guidance and Psychological Counseling Department. She has been working as a guidance teacher/psychological counselor since 2013.